

Esitutkinnan laatu liikesalaisuusrikostutkin- nassa

Annukka Ahlskog

9/2024

TIIVISTELMÄ

Annukka Ahlskog: Esitutinnan laatu liikesalaisuusrikostutkinnassa

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Olavi Kujanpää & Jani Peltola

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tietoyhteiskunnan sekä tieteellisen ja teknologisen kehityksen edetessä tiedon suojaamisen ja liikesalaisuuksien merkitys elinkeinotoiminnan tutkimus- ja kehitystyölle, innovaatioille ja kilpailukyvyllä on korostunut. Tämä kehitys on lisännyt tietopääoman arvoa ja tehnyt tiedon siirrettävyydestä helpompaa, minkä myötä aineettomien oikeuksien suojan kehitys on tullut yhä tärkeämmäksi. Kotimainen lainsäädäntö liikesalaisuuksien osalta parani uuden liikesalaisuuslain astuttua voimaan elokuussa 2018. Lain tavoitteena oli yhtenäistää sääntelyä ja terminologiaa, turvata yritysten tutkimus- ja kehitystyön sekä innovoinnin edellytykset sekä estää epärehelliset keinot oikeudettomasti hankkia, käyttää ja ilmaista liikesalaisuuksia. Liikesalaisuudet ovat nimensä mukaisesti luottamuksellista tietoa, joilla on haltijalleen taloudellista arvoa. Siksi niihin kohdistuvien rikosten esitutinnan on oltava laadukasta ja siinä on kiinnitettävä erityistä huomiota tietojen salassapitoon. Laadukas esitutkinta osana rikosprosessia saavuttaa paremmin sille asetetun lakisääteisen tavoitteen eli valmistella rikosasiaa tulevaa oikeudenkäyntiä varten lain edellyttämällä tavalla sekä varmistaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksen toteutumista kaikkien asianosaisten näkökulmasta.

Tässä tutkimuksellisessa opinnäytetyössä käsitellään liikesalaisuuksia, niihin kohdistuvia rikoksia sekä näiden rikosten esitutinnan laatuun vaikuttavia tekijöitä. Tarkoituksena on selvittää, kuinka varmistetaan liikesalaisuusrikosten laadukas esitutkinta osana oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä sekä samanaikaisesti suojataan luottamuksellisia tietoja julkisuusperiaatteen paineessa. Tutkimusmetodinä on lainopillinen eli oikeusdogmaattinen menetelmä, ja tutkimus perustuu oikeuslähteisiin, kuten lakien esitöihin, oikeuskirjallisuuden linjauksiin sekä oikeuskäytäntöön. Vaikka esitutkintaa sääntelevätkin tarkoin kansallinen ja kansainvälinen lainsäädäntö, voidaan johtopäätöksenä todeta, että liikesalaisuusrikosten esitutinnan laatuun ja sen myötä oikeusturvan toteutumiseen vaikuttavat keskeisesti myös selkeät ja ajantasaiset sisäiset ohjeet ja perehdytys, tutkijan ammattitaito ja -etiikka, tiivis yhteistyö eri toimijoiden välillä esitutinnan aikana sekä prosessin valvonta ja arviointi.

Sivumäärä: 63

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 9/2024

Avainsanat: liikesalaisuus, liikesalaisuusrikos, esitutkinta, oikeudenmukainen oikeudenkäynti, lainoppi

ABSTRACT

Annukka Ahlskog: Quality of the Pre-trial Investigation in Trade Secret Crime Investigation

Type of thesis: Research-based thesis

Publicity: Public

Supervisor: Olavi Kujanpää & Jani Peltola

Degree: Bachelor of police services

As the information society and scientific and technological development progress, protecting information and trade secrets has become crucial for business research and development, innovation, and competitiveness. This has increased the value of intellectual capital and eased information transfer, highlighting the need for intellectual property protection. Domestic legislation improved with the new Trade Secrets Act in August 2018, aiming to harmonize regulations, safeguard business R & D and innovation, and prevent dishonest acquisition, use, and disclosure of trade secrets. Trade secrets, by their very nature, are confidential information that holds economic value for their holder. Therefore, the pre-trial investigation of crimes related to trade secrets must be of high quality, with particular attention to the confidentiality of the information. High-quality pre-trial investigation as part of the criminal process better achieves its statutory goal of preparing the criminal case for the future trial in accordance with the law and ensuring the requirement of a fair trial from the perspective of all parties involved.

This research-based thesis discusses trade secrets, crimes related to them, and factors affecting the quality of the pre-trial investigation of these crimes. The purpose is to determine how to ensure a high-quality pre-trial investigation of trade secret crimes as part of a fair trial while simultaneously protecting confidential information under the pressure of the principle of publicity. The research methodology is juridical-dogmatic, and the study is based on legal sources such as legislative preparatory works, legal literature, and case law. Although the pre-trial investigation is strictly regulated by national and international legislation, the conclusion can be drawn that the quality of the pre-trial investigation of trade secret crimes and, consequently, the realization of legal protection, is significantly influenced by clear and up-to-date internal guidelines and training, the professional skills and ethics of the investigator, close cooperation between various actors during the pre-trial investigation, and the monitoring and evaluation of the process.

Pages: 63

Month and year of review: 9/2024

Keywords: trade secret, trade secret crime, pre-trial investigation, fair trial, legal dogmatics

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Aiheen valinta, tutkimuskysymykset ja rajaukset	2
1.2 Tutkimusmenetelmä	4
1.3 Työn rakenne ja lähdemateriaali	6
2 LIIKESALAISUUS	8
2.1 Liikesalaisuuslaki	9
2.2 Liikesalaisuuden määritelmät	11
2.3 Liikesalaisuuden jaottelua	14
3 LIIKESALAISUUSRIKOKSET	16
3.1 Liikesalaisuusrikokset rikoslaissa	16
3.1.1 Yritysvakoilu	18
3.1.2 Yrityssalaisuuden rikkominen	20
3.1.3 Yrityssalaisuuden väärinkäyttö	23
3.2 Liikesalaisuusrikokset esitutkinnassa	25
3.3 Liikesalaisuusrikokset tuomioistuimissa	28
4 OIKEUDENMUKAINEN OIKEUDENKÄYNTI	31
5 ESITUTKINNAN LAATUUN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ	37
5.1 Julkisuusperiaate ja asianosaisjulkisuus	37
5.2 Syyttäjäyhteistyö	39
5.3 Organisaation sisäiset ohjeet, käytännöt, arvot ja johtaminen	42
5.4 Perehdytys	43
5.5 Tutkijan henkilökohtaiset asenteet, väärinkäytökset ja toisintoimimismahdollisuus	45
5.6 Sisäinen ja ulkoinen valvonta sekä laillisuusvalvonta	47
5.6.1 Poliisin sisäinen valvonta ja laillisuusvalvonta	48
5.6.2 Ulkoinen valvonta ja laillisuusvalvonta	49
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	52
LÄHTEET	57

1 JOHDANTO

Tiedon, sen hallinnan, analysoinnin ja jalostamisen merkitys elinkeinotoiminnassa on kasvanut merkittävästi (Vapaavuori 2019, 23). Tieto on valtaa, aineetonta pääomaa ja kilpailuetu, sitä halutaan suojata ja estää sen joutuminen väärin käsiin, varsinkin kilpailijalle. Yrityksissä tiedon on oltava usean työntekijän saatavilla organisaation eri tasoilla, joten sen hallinta ja suojaaminen on yhä haastavampaa. (Ahtela 2018, 16.) Kun arvioidaan, mitä kautta liikesalaisuudet voivat vaarantua, pidetään henkilöstöä usein riskiryhmänä (Ahtela 2018, 19). Tietoja pyritään suojaamaan teknisillä tai fyysisillä ratkaisuilla, patenteilla tai mallisuojoilla, liikesalaisuuksina sekä salassapito- ja kilpailukieltosopimuksilla (Ahtela 2018, 16–17). Myös tiedon ja ammattitaidon tarve ja taloudellinen merkitys yritystoiminnassa ovat kasvaneet viime vuosikymmeninä kiihtyvällä tahdilla. Yrityksen taloudellinen kannattavuus voi olla riippuvainen alan johtavasta teknisestä tietämyksestä. Usein tieto ja keksinnöt ovat arvokkaimmillaan ennen kuin niitä voi suojata patentein tai muilla suojakeinoilla. Rikoslain liikesalaisuuksia säätelevät rangaistussäännökset tukevat tiedon suojaamista muilla tavoin (Rautio 2022, luku Yrityssalaisuusrikokset/Yritysvakoilu.)

Kun tarkastellaan uusia teknologioita, liikesalaisuudet muodostavat merkittävän kokonaisuuden. Yhä useammin haasteita ja ongelmia esiintyy niissä prosesseissa, joissa nämä uudet teknologiat syntyvät ja joissa tekoälymalleja tuottaville datatieteilijöille on erittäin suuri kysyntä. Tämä kysyntä edellyttää tiettyä joustavuutta rekrytoinnissa ja tarvetta madaltaa työsopimusehtojen vaatimuksia. Käytännössä se tarkoittaa liikesalaisuuksien osalta sitä, että yrityksillä on raskas taakka seurata tietovirtoja yritykseen ja sieltä ulos. (LEEd CEPOL 26.1.2024, 65, luettu 4.2.2024.) Merkittäviä liikesalaisuuksia on myös analogisessa maailmassa: Esimerkiksi vuonna 1886 kehitetyn Coca-Colan reseptin sisältö on ehkä maailman tunnetuin liikesalaisuus. Muuttumattomana pysyneen reseptin sisältö on saatu pidettyä salassa pitkän aikaa erityisillä turvatoimilla. Muita saman tyyppisiä liikesalaisuuksia ovat esimerkiksi Chanel No. 5:n koostumus sekä Kentucky Fried Chickenin maustesekoitus. (Vapaavuori 2019, 58–59.)

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU 2016/943) liikesalaisuuksien suojaamisesta laittoimalla käytöltä, ilmaisemiselta ja hankinnalta (liikesalaisuusdirektiivi) annettiin 8.6.2016. Direktiivin tavoitteena oli yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden lainsäädäntöä liikesalaisuuksien suojasta EU-tasolla, ja siinä määritellään liikesalaisuuksien suojan vähimmäistaso. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018, 16.) Lisäksi liikesalaisuuksien suojaa haluttiin lähentää muihin yksinoikeuden antaviin immateriaalioikeuksiin (Vapaavuori 2019, 25–26). Liikesalaisuusdirektiivin täytäntöönpanon myötä Suomessa säädettiin liikesalaisuuslaki (LSL, 595/2018), joka tuli voimaan 15.8.2018. Liikesalaisuuslaki antaa liikesalaisuuksille vahvempaa suojaa kuin liikesalaisuusdirektiivi: Esimerkiksi direktiivistä

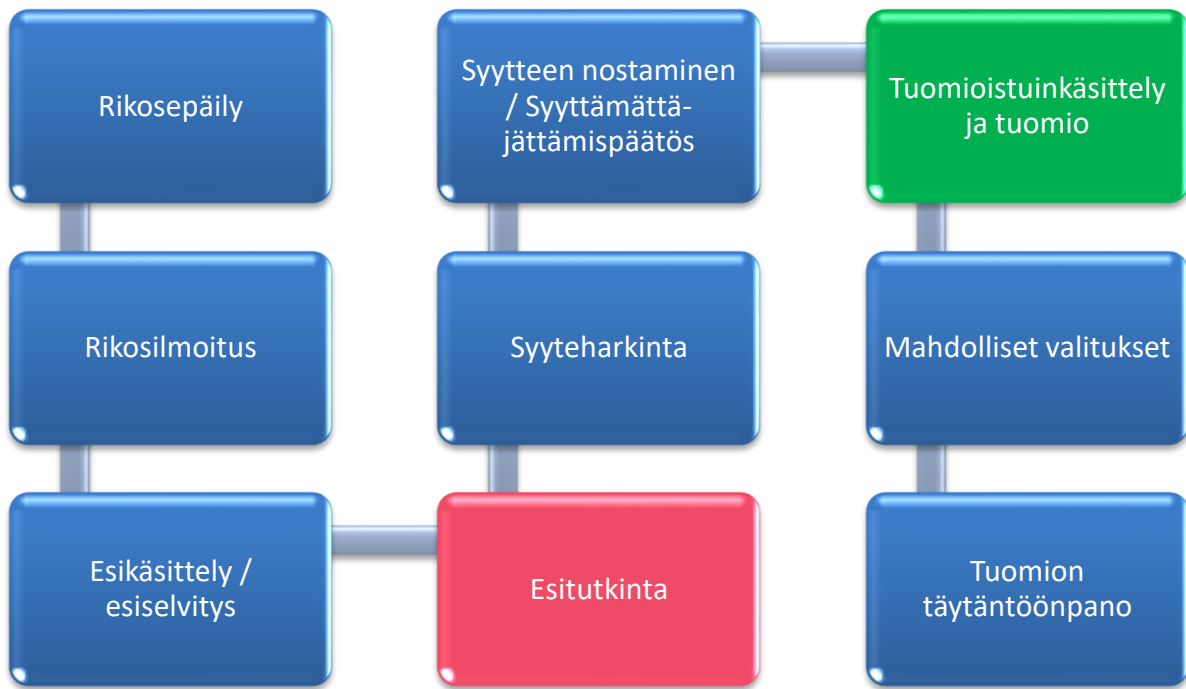
puuttuva tiettyssä asemassa olevalle henkilölle asetettu salassapitovelvollisuus otettiin täydentävänä asiana liikesalaisuuslakiin sekä tekninen ohje sai liikesalaisuuden tasoisen suojan. Myös sääntelyä rikossäännösten kanssa pyrittiin yhtenäistämään. (Vapaavuori 2019, 27.)

1.1 Aiheen valinta, tutkimuskysymykset ja rajaukset

Rikoslain (RL, 39/1889) 30 luvun elinkeinorikoksiin kuuluvia liikesalaisuusrikoksia on Suomessa tutkittu hyvin vähän. Tehty tutkimus on kaiken lisäksi suurimmaksi osaksi vanhaa. Liikesalaisuusrikosten laajojen yhteiskuntavaikutusten vuoksi tutkimuksen vähäisyys onkin yllättävää. (Paasonen, 2022, 1.) Myöskään Poliisiammattikorkeakoulun tehtyjen tai tekeillä olevien opinnäytetöiden joukosta ei löydy yhtäkään liikesalaisuuksiin (tai yrityssalaisuuksiin) liittyvää työtä (tilanne OV-Moodlessa 30.8.2024). Theseuksesta löytyi kuusi AMK-tasoista opinnäytetyötä, joissa asiansanana on liikesalaisuus. Yksikään näistä ei käsittele aihetta poliisin tai rikosoikeudellisesta näkökulmasta. (Tilanne 30.8.2024.) Liikesalaisuusrikosten tutkimuksen vähäisyyteen voi osaltaan vaikuttaa liikesalaisuusrikostapausten vähäinen määrä esitutkinnassa ja sen myötä myös tuomioistuimissa (kuvio 2, s. 26).

Rikosprosessissa on kysymys vastaajaan kohdistuvan syytteen käsittelystä tuomioistuimessa, ja siihen kuuluvat oikeudenkäyntiä edeltävinä vaiheina esitutkinta, pakkokeinojen käyttö sekä syyteharkinta (kuvio 1) (Helenius & Linna 2024, 5). Rikosprosessin eri vaiheissa on turvattava kaikkien osapuolten oikeudet. Esitutinnan on oltava laadukasta, jotta syyttömiä ei tuomita: yleisesti ottaen yhden syyttömän tuomitsemista pidetään pahempana kuin minkä tahansa määrän syyllisiä vapauttaminen (Tammenlehto 2022, 912). Toisaalta esitutinnan laatu vaikuttaa myös siihen, että saadaan oikeasti syylliset tuomittua. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella, mitkä tekijät vaikuttavat liikesalaisuusrikosten esitutinnan laatuun. Pohdinnan perustana on liikesalaisuuden määritelmä, liikesalaisuusrikosten rikostunnusmerkistöt sekä esitutinnan laatuun vaikuttavia tekijöitä. Tarkoitus on myös peilata kokonaisuutta oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukseen sekä osapuolten oikeusturvaan ja yhdenvertaisuuteen. Opinnäytetyöllä haetaan vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Mitkä tekijät parantavat ja ylläpitävät liikesalaisuusrikosten esitutinnan laatua?
- 2) A) Miksi esitutinnan on oltava laadukasta?
B) Millä keinoilla esitutinnan laatuvaatimukset täyttyvät?

Kuvio 1. Rikosprosessin vaiheet. Lähde: Laurio 2020a, 102.

Tämä opinnäytetyö käsittelee rikoslain 30 luvun liikesalaisuuksia koskevat 4–6 §:t sekä liikesalaisuuslain pykälää soveltuvien osin. Opinnäytetyössä keskitytään liikesalaisuuksien rikosoikeudelliseen suojaan, ja muut immateriaalioikeudet on rajattu käsittelyn ulkopuolelle. Tarkastelun kohteena ovat yksityiset liikesalaisuudet, eikä julkisyhteisöjen liikesalaisuuksia tai tietosuoja-asetuksen alaisia liikesalaisuuksia käsitellä erikseen. Vaikka liikesalaisuuksien loukkauksia voidaan käsitellä myös siviiliprosessissa, aihe rajataan rikosoikeudelliseen käsittelyyn, koska poliisi ei tutki riita-asioita. Koska liikesalaisuuslaki on pantu täytäntöön liikesalaisuusdirektiivin pohjalta (Vapaavuori 2019, 33), ei direktiiviä käsitellä erikseen.

Tässä opinnäytetyössä liikesalaisuusrikoksia käsitellään pääosin esitutkinnassa, mutta myös tuomioistuinvaiheessa. Korkeimman oikeuden ennakkopäätökset tukevat liikesalaisuuden käsitteen ja tunnusmerkistöjen määrittelyä. Työn näkökulma on esitutkinnallinen ja rikosprosessuaalinen, ei esimerkiksi rikoksesta epäillyn tai asianomistajan näkökulma. Näkökulma on myös preventiivinen tutkijan työn laadun varmistamisessa ja väärinkäytösten ehkäisyssä, ja tarkastelussa on sekä yksilön että organisaation toimintaa ja valvontaa. Keskeiset käsitteet ovat liikesalaisuus, yrityssalaisuus, esitutkinta, oikeudenmukainen oikeudenkäynti ja oikeusturva.

1.2 Tutkimusmenetelmä

Tämän opinnäytetyön muoto on tutkimuksellinen ja tutkimusmenetelmä oikeudellinen / lainopillinen. Työssä systematisoidaan ja tulkitaan lainsäädäntöä peilaten sitä esitutkinnalle asetettuihin kriteereihin sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukseen liikesalaisuusrikosten kontekstissa. Lainopillisessa tutkimuksessa oikeudella tarkoitetaan yleensä sellaista oikeutta, jonka oletetaan olevan tarkasteluhetkellä voimassa tietyssä oikeuskohteessa (Rautiainen ym. 2023, luku 1.1.1 Mitä oikeudella tarkoitetaan?). Lainopin kantava kysymys kuuluukin: ”Mikä on voimassa olevan oikeuden kanta tiettyyn oikeudelliseen ongelmaan?” (Laakso 2012, 16).

Lainoppi on tulkintatiede, joka tutkii oikeudellisia tekstejä, ja sen metodit ovat tulkinnallisia. Näille metodeille ovat olennaisia oikeuslähde-, tulkinta-, punninta- ja ratkaisunormit, näistä keskeisimpänä tulkinta. Koska kieli on monimerkityksellistä, ei voida sanoa, että lainoppi kuvailee objektiivisesti oikeusnormilauseen takana olevaa totuutta. Ennemmin oikeusnormilause kertoo oikeusnormin ajatuksesta, jota lainopillisella tulkinnalla pyritään täsmentämään, selvittämään ja ilmaisemaan. (Hirvonen 2011, 36–37.)

Lainoppi eli oikeusdogmatiikka on oikeustieteen ydintä, ja sen tutkimuskohde on voimassa olevan oikeuden sisältö. Lainopin kaksi perinteistä tehtävää ovat tulkinta ja systematisointi. (Hirvonen 2011, 21–22.) Tulkinta on jonkin merkin tai kielellisen ilmaisun merkityksen selvittämistä (Sajama 2016, 24). Se on taitoa selvittää voimassa olevan oikeuden sisältö etenkin laista, mutta myös muista oikeuslähteistä sekä kykyä argumentoida voimassa olevan oikeuden sisältöä koskevat väitteet uskottavasti (Määttä ym. 2012, 7). Oikeusjärjestys ei ole täydellinen eikä ristiriidaton oikeusnormien kokonaisuus, ja säännökset ovat usein tulkinnanvaraisia. Lain tulkinnalla pyritään ratkaisemaan näitä ristiriitoja ja täyttämään aukkoja. Kirjoitettu laki on tulkinnan lähtökohta. (Laakso 2012, 371.) Lain tulkinnassa voidaan erottaa yhdeksän erilaista periaatetta: sanamuodon mukainen tulkinta, systemaattinen tulkinta, historiallinen tulkinta, vertaileva tulkinta, supistava ja laajentava tulkinta, analoginen tulkinta, tulkintaperäopillinen tulkinta, arvoperusteinen tulkinta ja objektiivinen tulkinta. Eri tulkintamenetelmät johtavat usein erilaisiin tulkintakannanottoihin, joten tulkitsijan tulee tietää tulkintanormien etusijajärjestys. Rikosoikeudessa on kuitenkin korostettu sanamuodonmukaista eli kirjaimellista tulkintaa sekä analogiakieltoa ja laajentavan tulkinnan kieltoa syytetyn vahingoksi. (Hirvonen 2011, 38–40.)

Systematisointi liittyy oikeusjärjestelmän kokonaisuuteen sekä oikeustieteen käyttämiin välineisiin, joilla kokonaisuus luodaan ja säilytetään. Systematisointia tehdään käsitteiden, teorioiden ja periaatteiden avulla. (Määttä ym. 2012, 7.) Systematisoinnilla pyritään saamaan epäjohdonmukainen ja hajallaan oleva aineisto järjestykseen sekä yhtenäiseen ja ymmärrettävään muotoon (Sajama 2016, 24). Yksinkertaisimmillaan systematisointi selvittää normien välisiä suhteita, jotka esitetään

jäsenneltynä jonkin määrätyn perusteen mukaisesti (Kolehmainen 2016, 129). Se antaa raamit laintulkinnalle osoittamalla sen kontekstin, johon kulloinenkin oikeudellinen ongelma asemoituu (Laakso 2012, 450). Systematisoinnin voidaan sanoa olevan myös tiivistelmän tekoa, sillä siinä hajanaista ja päällekkäistä tietoa pakataan selkeämpiin kokonaisuuksiin (Sajama 2016, 40).

Argumentaatiolla tarkoitetaan jonkin väitteen perustelemista (Sajama 2016, 24). Argumentaatio on ratkaisun perustelemista, sen oikeaksi osoittamista. Perustelujen on oltava kielellisesti ja rakenteellisesti ymmärrettäviä, ja niihin tulee sisältyä kuvaus tapaukseen liittyvistä tosiseikoista, sovelletuista normeista ja niiden tulkinnasta, harkinnasta sekä johtopäätös, joka ei ole ristiriidassa asetettujen oletusten kanssa. (Rautiainen ym. 2023, luku 3.6 Oikeudellisen ratkaisun anatomia.) Oikeudellisella argumentaatiolla pyritään oikeuslähteitä hyväksi käyttäen saamaan vastaanottajat vakuuttumaan, että tietty ratkaisu tai tulkinta on oikein (Kolehmainen 2016, 115). Vakuuttava oikeudellinen argumentaatio taas vaatii yleisten oppien hallintaa (Rautiainen ym. 2023, luku 4.2 Systematisointi yleisten oppien kehittämisenä).

Tiedonintressi oikeustieteessä viittaa siihen, mitä tai millaista tietoa tutkimuksella tavoitellaan ja miksi (Hirvonen 2011, 33; Kolehmainen 2016, 107). Täten tiedonintressi vaikuttaa myös tutkimuksen näkökulmaan ja siinä käytettäviin menetelmiin (Hirvonen 2011, 33). Lainopissa tiedonintressinä on tuottaa perusteltuja punninta-, tulkinta- ja systematisointikannanottoja, jotka koskevat vallitsevan lainopin mukaisesti voimassa olevan oikeuden tietyn hetken sisältöä. Tällöin kiinnitetään huomiota siihen, miten oikeus on oikeasti toteutunut ja kuinka se tulee todennäköisesti tulevaisuudessakin toteutumaan. (Kolehmainen 2016, 107.)

Oikeudellisen ajattelun perustana on ollut loogisdeduktiivinen tieteenihanne. Oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa tämä esiintyy syllogistisena ja subsumptiologisena mallina. Deduktiivisessa päättelyssä edetään yleisestä yksittäiseen, ylälauseesta alalauseen kautta johtopäätökseen: Kaikki ihmiset ovat kuolevaisia → Sokrates on ihminen → Sokrates on kuolevainen. Aristoteellisen syllogismin logiikan periaatteen mukaan se mikä pätee kaikkiin, pätee myös muutamiin ja yksittäisiin, ja se, mikä ei päde mihinkään, ei päde muutamiin eikä yksittäisiin. (Laakso 2012, 401.)

Yksinkertaisin oikeusratkaisu voidaan tehdä päättelyketjuna eli subsumptiona. Siinä oikeudellinen johtopäätös syntyy, kun tulkinnan avulla yhdistetään oikeusnormi ja oikeustosiseikka: 1) Joka tappaa toisen, on tuomittava taposta vankeuteen määräajaksi... (oikeusnormi) → 2) Matti tappoi Maijan (oikeustosiseikka). → 3) Matti on tuomittava taposta vankeuteen määräajaksi... (johtopäätös). (Rautiainen ym. 2023, luku 3.1 Oikeudellisen ratkaisun anatomia.) Oikeudellinen subsumptio voidaan jakaa kolmeen eri asiakokonaisuuteen: tosiseikkojen todistamiseen, normipremissien tulkinnalliseen muodostamiseen ja normi-informaation perusteella tehtävään tosiasioiden kvalifiointiin (Laakso 2012, 402). Karkeasti yksinkertaistaen oikeudellinen päättely voidaan jakaa kahteen

osaan: oikeusnormeja koskevaan ja oikeustositseikkoja koskevaan päättelyyn. Oikeusnormien sisältöä selvitetään oikeuskysymysten avulla, oikeustositseikkoja – eli mitä on tapahtunut tai tulee tapahtumaan – puolestaan selvitetään tosiasiakysymyksillä. Korkein oikeus ratkaisee ennakkoratkaisuissaan pääasiassa oikeuskysymyksiä, tosiasiakysymykset käsitellään lähtökohtaisesti kärjäoikeudessa. (Rautiainen ym. 2023, luku 3.1 Oikeudellisen ratkaisun anatomia.)

Rikoslainoppi on rikosoikeudellisten säännösten tulkintaa ja systematisointia: se pyrkii jäsentämään olemassa olevan rikosoikeudellisen aineiston ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Rikoslainopin lähdemateriaalia ovat säädöstekstit, hallituksen esitykset, eduskunnan valiokuntien lausunnot ja työryhmämietinnöt, oikeuskäytäntö ja oikeuskirjallisuus. Rikoslainopin tehtävä voidaan määritellä kolmella näkökulmalla: 1) Lainsoveltamisen tyyppitapausten hahmottamista normilauseiden ja muiden oikeuslähteiden perusteella ja tulkintasuosituksen tai -ennusteen esittämistä tyyppitapausten ratkaisemiseksi. Tämä tulkintaennuste voidaan rinnastaa empiirisen tutkimuksen hypoteesiin, vaikkakin kyseessä on lainopillinen tutkimus. 2) Voimassa olevan oikeuden selvittämistä sekä tuomioiden perusteluissa esitettyjen argumenttien systematisointia. Tuomioita analysoidaan oikeuslähdeopin kautta, vaikka tutkimusote on empiirinen. 3) Perusteltua lainsäädännön ja oikeuskäytännön kritiikkiä oikeudelliselta ja kriminaalipoliittiselta pohjalta. (Tolvanen 2016, 275–277.)

1.3 Työn rakenne ja lähdemateriaali

Tämä opinnäytetyö jakautuu kuuteen lukuun: johdantoon, neljään teorialukuun ja johtopäätöksiin. Teoriapohja muodostuu liikesalaisuuden määritelmästä, liikesalaisuusrikosten tunnusmerkistöistä, oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksesta sekä esitutinnan laatuun vaikuttavista tekijöistä.

Toinen luku käsittelee liikesalaisuutta: sen määritelmää ja merkitystä, oikeudellista sääntelyä, suojaamista, jaottelua sekä mitä seuraamuksia liikesalaisuuden loukkaamisesta voi tulla. Liikesalaisuuden käsitettä havainnollistetaan myös kahden korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen avulla.

Kolmannessa luvussa käydään läpi rikoslain elinkeinorikoksia käsittelevän 30 luvun 4–6 §:n liikesalaisuusrikokset tunnusmerkistöineen, joitakin korkeimman oikeuden ratkaisuja sekä liikesalaisuusrikosten esitutkintaa. Luvussa käsitellään myös liikesalaisuusrikosten tuomioistuinkäsittelyä ja joitain tilastoja.

Neljäs luku käsittelee Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 6. artiklan asettamia oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksia erityisesti esitutinnan näkökulmasta. Artikla asettaa kattavat oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset, jotka ulottuvat koko rikosprosessiin esitutkinnasta tuomioistuinkäsittelyyn, ja turvaa epäillyn oikeudet mukaan lukien syyttömyysolettaman, itsekriminointisuojaan ja kontradiktorisen periaatteen.

Viidennessä luvussa esitellään esitutinnan laadun taustalla vaikuttavia tekijöitä. Näitä tekijöitä pyritään turvaamaan lainsäädännöllä, viranomaisohjeistuksin, poliisin sisäisellä valvonnalla, ulkoisella valvonnalla sekä laillisuusvalvonnalla. Esitutinnan laatuun vaikuttavat myös organisatoriset ja inhimilliset tekijät.

Viimeisessä luvussa vedetään yhteen koko työ, esitellään teoriaan pohjautuvat johtopäätökset sekä vastataan tutkimuskysymyksiin.

Tärkeimmät oikeuslähteet opinnäytetyössä ovat liikesalaisuuslaki, rikoslaki ja esitutkintalaki (ETL, 805/2011) esitöineen. Lisäksi oikeuskäytännön avulla saadaan parempi kuva lain soveltamisesta käytännössä. Oikeuskirjallisuutta hyödynnetään monipuolisesti liikesalaisuuden määrittelyssä, liikesalaisuusrikosten tunnusmerkistöjen tulkinnassa ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kuvaamisessa sekä lainopillisen tutkimusmenetelmän kuvauksessa. Muuta tietokirjallisuutta käytetään lähteenä muun muassa työelämä- ja organisaatiolähtöisissä luvuissa. Poliisin omista säännöksistä ja käytännöistä lähteinä käytetään Poliisihallituksen ohjeita sekä poliisin ja sisäasiainministeriön verkkosivuja. Lisäksi käytetään ministeriöiden tekemiä ja teettämiä tutkimuksia. Tilastot ovat peräisin PolStatin ja Tilastokeskuksen avoimista lähteistä.

2 LIIKESALAISUUS

Elinkeinotoimintaan liittyy usein tietoa, jota pyritään pitämään muilta salassa. Tieto saattaa suoda haltijalleen kilpailuetua niihin, joilla tietoa ei ole, ja siksi yritykset haluavat estää tiedon leviämisen ulkopuolisille. (Mähönen 2021, 98.) Kilpailuetu saavutetaan nimenomaan pitämällä tieto salassa (Vapaavuori 2005, 1). Tällaista tietoa kutsutaan liikesalaisuudeksi. Lainsäädäntö pyrkii suojaamaan liikesalaisuuksia ja näin kannustamaan yrityksiä investoimaan tutkimus- ja kehitystyöhön sekä uusiin keksintöihin ja tuotteisiin. Liikesalaisuuksilla on myös taloudellinen merkitys yhteiskunnalle: liikesalaisuuksia suojaamalla edistetään tutkimus- ja kehitystyön kautta teknistä ja taloudellista kehitystä. (Mähönen 2021, 98.) Liikesalaisuudet muodostavat myös huomattavan osan yritysten aineetomasta varallisuudesta (Vapaavuori 2019, 23).

Ennen liikesalaisuuslain säätämistä ja sen yhteydessä tehtyjä muutoksia rikoslain 30 luvun 11 §:ssä määriteltiin yrityssalaisuus, joka on liike- tai ammattisalaisuus tai muu vastaava elinkeinotoimintaa koskeva tieto. Jo ennen 30 luvun 11 §:n säätämistä lainsäädännössä on useissa kohdissa esiintynyt liike- ja ammattisalaisuuden käsitteitä, mutta niiden määritelmät puutuivat: esimerkiksi oikeudenkäymiskaaren (OK, 732/2015) 17 luvun 19 §:ssä käytettiin termiä liike- tai ammattisalaisuus, sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetussa laissa (SopMenL, 1061/1978) termiä liikesalaisuus ja työsopimuslaissa (TSL, 55/2001) termiä ammatti- ja liikesalaisuus. (Viljanen 2023, 716–717.) Uusi liikesalaisuuslaki yhtenäisti käytettävän terminologian, joten liikesalaisuus kattaa myös ammattisalaisuudet (Bärlund 2020, 1018). Liikesalaisuuslain säätämisen yhteydessä yhtenäistettiin terminologiaa yleisestikin: muualla lainsäädännössä käytetään enää vain liikesalaisuuden käsitettä (Vapaavuori 2019, 64). Rikoslain 30 luvun 5 ja 6 pykälien rikosnimikkeissä on kuitenkin säilynyt käsite yrityssalaisuus, vaikka lain tunnusmerkistöissä sekä 11 §:n määritelmässä käytetään liikesalaisuuden käsitettä (Bärlund 2020, 1019). Liikesalaisuusdirektiivissä käytetään termiä *trade secret*, joka käännettiin liikesalaisuudeksi direktiivin käännöksessä ja uudessa liikesalaisuuslaissa (Vapaavuori 2019, 64; (EU) 2016/943). Direktiivin liikesalaisuuden käsite perustuu Suomeakin sitovaan Maailman kauppajärjestö WTO:n perustamissopimukseen (SopS 5/1995) liittyvän teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaa koskevan TRIPS-sopimuksen (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) 39 artiklan 2 kohtaan (HE 49/2018 vp, 13). TRIPS-sopimus tuli voimaan Suomessa vuonna 1996 (HE 49/2018 vp, 46).

Lähdekirjallisuudessa puhutaan sekä yrityssalaisuuksista että liikesalaisuuksista. Tässä opinnäytetyössä yrityssalaisuuden ja liikesalaisuuden käsitteet ovat rinnasteiset: yrityssalaisuutta käytetään vain kyseisiin rikoslain pykälien nimiin viitattaessa, koska työn sisältö rakentuu liikesalaisuuskäsitteen varaan. Myös ennen vuotta 2018 painetuissa lähteissä käytetyt yrityssalaisuuden termit on

työssä muutettu liikesalaisuudeksi. Liikesalaisuuksiin kohdistuneista rikoksista käytetään termiä liikesalaisuusrikokset, vaikka lähdekirjallisuus puhuu yrityssalaisuusrikoksista, koska erityislainsäädäntö ei tunne käsitettä yrityssalaisuus.

2.1 Liikesalaisuuslaki

Liikesalaisuuslaki tuli Suomessa voimaan 15.8.2018. Sitä edelsi liikesalaisuusdirektiivi (EU) 2016/943, joka suojasi julkaisematonta liiketoimintatietoa ja tietotaitoa laittomalta hankinnalta, käytöltä ja ilmaisemiselta. Uusi laki yhtenäisti liikesalaisuuksia koskevaa sääntelyä, joka oli aiemmin epäyhtenäistä ja hajanaista. (Bärlund 2020, 1017.) Laissa säädetään elinkeinotoimintaan liittyvien liikesalaisuuksien ja teknisten ohjeiden suojasta (LSL 1 §). Liikesalaisuuden haltijan ei kuitenkaan välttämättä tarvitse olla elinkeinonharjoittaja, vaan haltija voi olla kuka tahansa luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö (Vapaavuori 2019, 70).

Liikesalaisuuslain 3 § ja 4 § kieltävät liikesalaisuuden oikeudettoman hankkimisen sekä sen yrityksen. Tieto on oikeudettomasti hankittu, jos se on saatu anastamalla, luvattomasti kopioimalla, jäljentämällä, havainnoimalla tai muulla tavalla liikesalaisuuden haltijan asiakirjoja, tiedostoja, materiaaleja, esineitä tai aineita käsittelemällä. (Vapaavuori 2019, 215; Mähönen 2021, 100–101.) Liikesalaisuuden hankkiminen ei kuitenkaan aina ole laitonta: se voidaan saada itse keksimällä tai luomalla. Liikesalaisuudella ei näin ole yksinoikeudellista luonnetta, vaan se voi laillisesti olla samanaikaisesti useamman toimijan liikesalaisuus. Liikesalaisuus voidaan hankkia laillisesti myös käänteismallinnuksen (*reverse engineering*) avulla tuotetta tutkimalla, purkamalla tai testaamalla. Tällöin tuote tulee olla laillisesti hankittu eli yleisesti markkinoilla saatavissa. (HE 49/2018, 87.) Näin ollen monilla yhteisöillä voi olla laillisesti hallussaan samantyyppisiä tietoja ilman, että tätä pidettäisiin loukkauksena. Innovaattorit ja muut tietotalouden toimijat voivat toteuttaa erilaisia toimenpiteitä tiedon saamiseksi ja kilpaillakseen liikesalaisuuden laillisen haltijan kanssa. (Mylly 2024, 379.) Myöskään sananvapauden käyttäminen tai väärinkäytösten paljastaminen eivät ole liikesalaisuuden oikeudetonta hankkimista, käyttämistä tai ilmaisemista, jos niillä pyritään suojaamaan yleistä etua tai paljastamaan laitonta toimintaa (Mähönen, 2021, 102). Nämä edellä mainitut seikat tekevät liikesalaisuuden suojaamisesta epävarmaa (Mylly 2024, 368). Uusien tekoälypohjaisten teknologioiden hyödyntäminen tietotuotteisiin ja -palveluihin sisältyvän tiedon paljastamisessa on yhä enenevässä määrin mahdollista. Niiden saatavuus lisää edelleen riskiä liikesalaisuuden suojan menettämisestä. (Mylly 2024, 382.)

Jotta tieto liikesalaisuutena saa lakiperusteista suojaa, on sen täytettävä liikesalaisuuden tunnusmerkit (Vapaavuori 2019, 55; Tammenlehto 2023, 64). Jos tunnusmerkit eivät täyty, ei voida soveltaa liikesalaisuuksien loukkausta koskevien tekojen tunnusmerkistöjäkään (Tammenlehto 2023, 70). Tämä on tärkeää, koska oikeudenkäynnissä vastaaja usein kiistää tiedon olevan liikesalaisuus

(Vapaavuori 2019, 55). Seuraamuksena liikesalaisuuden rikkomisesta ja oikeudettomasta hyödyntämisestä tuomioistuimien voi määrätä tai asettaa kiellon, korjaavia toimenpiteitä, käyttökorvauksen, hyvityksen ja vahingonkorvauksen (Mähönen 2021, 102–103). Tärkein näistä on hyvitys- tai vahingonkorvausvelvollisuus. Liikesalaisuuden haltija on oikeutettu kohtuulliseen hyvitykseen, vaikka liikesalaisuuden käyttämisestä ei olisikaan aiheutunut tappiota. (Vapaavuori 2019, 316; Yrittäjät, luettu 1.1.2024.) Mikäli kyseessä on liikesalaisuuden oikeudeton hankkiminen tai ilmaiseminen, on liikesalaisuuden haltija oikeutettu korvaukseen täyden korvauksen periaatteen mukaisesti siitä todellisesta vahingosta, jonka toiminta on aiheuttanut (Mähönen 2021, 103; Yrittäjät, luettu 1.1.2024). Tällöin näyttötaakka on asianomistajalla (Yrittäjät, luettu 1.1.2024). Pekkanen on pro gradu -tutkielmassaan (2020) tutkinut liikesalaisuuksien loukkauksista määritettäviä korvauksia.

Kielto voi koskea liikesalaisuutta loukkaavaan toimintaan ryhtymistä, sen jatkamista tai toistamista tai tiedon käyttämistä (Mähönen 2021, 103). Vastaajaa voidaan kieltää esimerkiksi tuottamasta, tarjoamasta tai näitä tarkoituksia varten tuomasta, viemästä tai varastoimasta loukkaavia tuotteita. Korjaavia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi liikesalaisuutta loukkaavien tuotteiden poisveto markkinoilta sekä tuotteen muuttaminen tai hävittäminen. Myös liikesalaisuuden sisältävät asiakirjat, materiaalit, esineet, aineet tai tiedostot voidaan määrätä tuhottavaksi tai luovutettavaksi liikesalaisuuden haltijalle. Kiellon tai määräyksen tehosteeksi tulisi määrätä uhkasakko. (HE 49/2018 97–99.)

Käyttökorvaus voidaan määrätä, jos vastaaja ei tiennyt käyttävänsä liikesalaisuutta, korjaavan toimenpiteen suorittaminen aiheuttaisi tälle kohtuutonta haittaa tai käyttökorvaus katsotaan liikesalaisuuden haltijalle kohtuulliseksi (Mähönen 2021, 103). Kohtuuton haitta vastaajalle aiheutuisi esimerkiksi tämän tehtyä mittavat investoinnit, jotka jäisivät hyödyntämättä, jos liikesalaisuuden käyttö kiellettäisiin. Käyttökorvauksen määrä tulee olla kohtuullinen eikä sen tulisi ylittää tavanomaisia toimialan lisenssi- ja muita maksuja. Korvaus voidaan suorittaa myös jatkuvina vuosikorvauksina. Koska käyttökorvausta ei määrätä taannehtivasti, suoritettaisiin se tuomioistuimen ratkaisusta lähtien. Ajalta ennen tuomioistuimen ratkaisua liikesalaisuuden haltija voi vaatia vahingonkorvausta liikesalaisuuden käyttämisestä. (HE 49/2018, 101–102.)

Edellä kuvattujen oikeussuojakeinojen lisäksi liikesalaisuuden haltija voi ryhtyä rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin, jotka säännellään teknisen ohjeen väärinkäyttöä lukuun ottamatta muualla kuin liikesalaisuuslaissa, eli käytännössä rikoslaissa. Myös liikesalaisuuslain rikkomukset käsitellään lähikohtaisesti käräjäoikeudessa, jolloin ne voidaan käsitellä rikosjutun yhteydessä. (Vapaavuori 2019, 170.)

2.2 Liikesalaisuuden määritelmät

Liikesalaisuuslaki 595/2018, 2 § Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) liikesalaisuudella tietoa:

a) joka ei ole kokonaisuutena tai osiensa täsmällisenä kokoonpanona ja yhdistelmänä tällaisia tietoja tavanomaisesti käsitteleville henkilöille yleisesti tunnettua tai helposti selville saatavissa;

b) jolla a alakohdassa tarkoitetun ominaisuuden vuoksi on taloudellista arvoa elinkeinotoiminnassa; ja

c) jonka laillinen haltija on ryhtynyt kohtuullisiin toimenpiteisiin sen suojaamiseksi;

2) liikesalaisuuden haltijalla luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jolla on laillinen määräysvalta liikesalaisuuteen;

3) liikesalaisuutta loukkaavalla tuotteella tavaraa tai palvelua, jonka suunnittelussa, ominaisuuksissa, toiminnassa, tuotantoprosessissa tai markkinoinnissa saadaan merkittävää hyötyä oikeudettomasti hankitusta, käytetystä tai ilmaistusta liikesalaisuudesta.

Liikesalaisuudet ovat luonteeltaan tietoa, joka voi olla tallennettu asiakirjaan, tietokoneelle tai muuhun tietovälineeseen, tuotteen prototyyppiin tai vain ihmisen muistiin. Tiedon tallennustavalla ei ole merkitystä arvioitaessa, onko tieto liikesalaisuuden piirissä vai ei. (Nyblin, 2007, 231.) Rikoslaisissa ei varsinaista liikesalaisuuden määritelmää ole, vaan 30 luvun 11 §:n määritelmäsäännös viittaa liikesalaisuuslain 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettuun liikesalaisuuteen.

Tieto on lainsäädännön mukaan liikesalaisuus, jos se täyttää lain määritelmän kolme vaatimusta: Tiedolla on oltava elinkeinotoiminnassa taloudellista arvoa, joka on jo hyödynnettävissä tai potentiaalista. Tieto on salaista, ei yleisesti tunnettua tai helposti saatavissa selville ja sen tulee myös olla rajoitettu vain tiettyjen henkilöiden tietoon. Lisäksi liikesalaisuuden haltija on tehnyt kohtuullisia toimenpiteitä tiedon salassa pitämiseksi. (HE 49/2018, 58.)

Liikesalaisuuslain 2 §:n 1 a-kohdan mukaan liikesalaisuus ei voi olla tietoa, joka on julkista tai alan koulutuksen tai työkokemuksen mukanaan tuomaa ammattitaitoa tai tietoa, joka on helposti selville saatavissa. Jos näistä tiedoista kuitenkin voidaan muodostaa uusi kokonaisuus, voi se täyttää liike-

salaisuuden tunnusmerkit. (Vapaavuori 2019, 68.) Rajanveto liikesalaisuuden ja henkilön ammattitaidon ja -tiedon ja kokemuksen välillä jää tuomioistuimen ratkaistavaksi tapauskohtaisesti. Arvioinnissa voidaan ottaa huomioon, onko tieto tallennettu tallenteeseen, kirjallisesti vai vain ihmisen muistiin, onko tieto yksityiskohtaista ja yrityskohtaista eli vain tiettyjen samalla toimialalla toimivien yritysten tuntema. Liikesalaisuudeksi katsottava tieto on ennemmin tallenne tai kirjallinen asiakirja kuin muistinvarainen, yksityiskohtainen ja vain yhden tai harvojen yritysten tiedossa. (HE 49/2018, 83.) Myös negatiivinen tieto voi olla liikesalaisuus: esimerkiksi tieto, että jokin valmistusmenetelmä ei toimi tai yrityksen kannalta vahingollinen tieto, kuten heikko taloudellinen tilanne (HE 49/2018, 84).

Esitutkinnan (ja myös syyteharkinnan) kannalta on ongelmallista, että liikesalaisuuden olemassaolo ratkaistaan viimekädessä vasta tuomioistuimessa. Mikäli tiedon ei katsota olevan liikesalaisuus, ei myöskään liikesalaisuusrikosta ole tapahtunut. Tästä syystä esitutkinnassa on otettava huomioon myös vaihtoehtoisen syytteen tosiseikat. Jos taas esitutkinnan aikana tai syyteharkintavaiheessa ilmenee, että kyseessä on pikemminkin siviiliriita kuin rikos, on perusteltua päättää esitutkinta tai tehdä syyttämättäjäättämisspätös.

Liikesalaisuudella on taloudellista arvoa, jos sen ilmaiseminen aiheuttaa yritykselle taloudellista vahinkoa, esimerkiksi kilpailuaseman heikentymistä markkinoilla. Tämä salassapitointressi tekee tiedosta liikesalaisuuden, joten henkilöiden, jotka tietoa käsittelevät, tulee olla tietoinen tiedon salaisesta luonteesta. (Mähönen 2021, 100.) Liikesalaisuuksia voidaan luovuttaa myös yhteistyökumppaneiden tietoon ilman, että ne menettäisivät laissa säädetyn suojansa. Tiedon antaminen omien työntekijöiden tai yhteistyökumppaneiden tietoon ei tarkoita sitä, että liikesalaisuuden haltija luopuisi liikesalaisuudestaan. (Nyblin 2007, 233–234.) Näissä tapauksissa tulee huolehtia riittävästä ja asianmukaisista suojatoimista, jotta tieto pysyy edelleen salaisena ja näin ollen liikesalaisuutena (Vapaavuori 2016, 66). Tiedon säilymiselle liikesalaisuuden asemassa ei ole enimmäispituutta, vaan suoja ja asema säilyvät niin kauan kuin tieto säilyy salaisena ja liikesalaisuuden tunnusmerkit täyttyvät muutoin (Vapaavuori 2019, 68–69). Tieto menettää lain suojan, mikäli se tulee julkiseksi tai se menettää taloudellisen arvonsa (Yrittäjät, luettu 1.1. 2024).

Ennakkoratkaisussaan KKO 2013:17 korkein oikeus totesi, että moottorikelkkapukujen kaavat katsottiin liikesalaisuuksiksi, koska niiden suunnitteluun oli mennyt useita kuukausia, mikä osoitti niiden taloudellisen arvon. Asianomistajayhtiön edustaja oli myös ilmoittanut kaavoihin liittyneen niiden taloudellisen arvon vuoksi ehdottoman salassapitointressin. Päinvastaiseen ratkaisuun on päädytty korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1991:11, jossa katsottiin, että nostolavan piirustuksiin ei sisältynyt sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain mukaisia liikesalai-

suuksia, koska piirustukset eivät sisältäneet muita tietoja nostolavan rakenteesta kuin ne, jotka voitiin suoraan nähdä nostolavasta. Lisäksi nostolavat olivat olleet vapaasti vuokrattavissa ja ostettavissa, joten kuka tahansa pystyi tutkimaan niitä.

Liikesalaisuuslain 2 §:n 1 c-kohta velvoittaa liikesalaisuuden haltijaa ryhtymään kohtuullisiin toimenpiteisiin tiedon suojaamiseksi (Vapaavuori 2019, 68). Tietoja voidaan suojata salassapitosopimuksin työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa, tietojärjestelmien salasanoilla ja käyttäjätunnuksilla sekä toimitilojen turvajärjestelyillä (kamera- ja kulunvalvonta, lukitukset, vartiointi) (Mähönen 2021, 100; Vapaavuori 2019, 87). Kohtuullisiin toimenpiteisiin ei kuitenkaan vaadita, että liikesalaisuuksia sisältäviä asiakirjoja tai tiedostoja tarvitsisi nimenomaisesti merkitä luottamukselliseksi (HE 49/2018, 85). Tiedolle ei voida yleispätevästi asettaa erityistä salaisuuden astetta, vaan se voi vaihdella tiedon luonteen, kilpailutilanteen tai yhteistyösopimusten mukaan. Olennaista on, että tieto ei ole yleisesti tunnettu eikä sitä ole julkistettu. Lopulta tapauskohtainen arviointi ratkaisee, onko kyseessä liikesalaisuus. (Vapaavuori 2019, 68.)

Liikesalaisuuden haltija on joko luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, jolla on oikeudellinen määräysvalta liikesalaisuuteen. Liikesalaisuutta loukkaava tuote on tavara tai palvelu, jonka suunnittelu, tuotantoprosessi, ominaisuudet, toiminta tai markkinointi luo huomattavaa hyötyä oikeudettomasti hankitun, ilmaistun tai käytetyn liikesalaisuuden ansiosta. (Mähönen 2021, 99.) Se, onko tieto yrityksen liikesalaisuus vai työntekijän ammattitaitoa ja kokemusta, on yksi vaikeimmista kysymyksistä liikesalaisuuksien määrittämisessä: ammattitaitoa saa vapaasti hyödyntää uuden työnantajan palveluksessa, liikesalaisuutta sen sijaan ei (Vapaavuori 2005, 2–3). Onko kyse työntekijän ammattitaidosta vai toisen yrityksen liikesalaisuuden hyödyntämisestä on vaikeaa näyttää toteen (Lautjärvi 2018, 335). Sillä, mitä saman koulutuksen saaneet tai samalla toimialalla työskentelevät yleisesti tietävät ja osaavat, on merkitystä arvioitaessa, mikä on yleistä ammattitaitoa ja -tietoa. Know-how, eli yksittäisistä prosesseista ja yrityksistä saadut kokemukset, puolestaan koostuu tavallisesti sekä yleisestä ammattitiedosta että tiedosta, joka ei ole yleisesti tunnettua alalla, joten sen voidaan katsoa olevan osaksi molempia. Toisaalta yrityksen liikesalaisuudet muodostuvat usein työntekijöiden saavutuksista. (Nyblin 2007, 237–238.)

Liikesalaisuutta loukkaava tuote voi olla esimerkiksi tuote, jonka suunnittelussa, tuotannossa tai markkinoinnissa on oikeudettomasti käytetty merkittävästi hyväksi liikesalaisuuden haltijan teknisiä ratkaisuja tai asiakasrekistereitä, mikäli nämä katsotaan liikesalaisuuksiksi. Myös tietokoneohjelma, tietokonepeli tai tallennusväline, joka sisältää tietokoneohjelman, voi olla liikesalaisuutta loukkaava tuote. (HE 49/2018, 85–86.) Laillisesti hankitun tiedon ja laittomasti hankitun, käytetyn tai luovutetun tiedon tuoman lisähyödyn välinen suhde voi olla tärkeä tekijä loukkaavaa tuotetta analysoitaessa. Jos liikesalaisuutena suojatun tiedon lisäarvo on vähäinen verrattuna kilpailijan jo laillisesti hallussa oleviin tietoihin, lopputulema ei välttämättä edes täytä loukkaavan tuotteen määritelmää.

Lailliseen hankintaan vetoavan osapuolen on usein kyettävä todistamaan oman itsenäisen kehitystoimintansa aikaulottuvuus välttääkseen vastuun. (Mylly 2024, 381.)

2.3 Liikesalaisuuden jaottelua

Liikesalaisuudet voidaan jakaa teknisiin ja taloudellisiin liikesalaisuuksiin tiedon luonteen mukaan – jokin tieto voi olla molempia. Jako selkeyttää asiaa, mutta sillä ei muuten ole merkitystä, sillä molempia suojataan samalla tavalla. (Vapaavuori 2016, 52.) Myöskään liikesalaisuusrikosten kannalta ei ole merkitystä kummasta on kyse (Viljanen 2023, 726).

Esimerkkejä teknisistä liikesalaisuuksista:	Esimerkkejä taloudellisista liikesalaisuuksista:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ tuotanto-, valmistus- ja kokoonpanopiirustukset ▪ testitulokset ▪ tuotteiden rakenne, koostumus ja spesifikaatiot ▪ valmistusohjeet ja reseptit ▪ valmistuksen laatuvaatimukset ja toleranssit ▪ käsikirjat ja käyttöohjeet ▪ tuotanto-, käsittely- tai säilöntämenetelmät ▪ kemiallisten yhdisteiden koostumukset ▪ konemallit ▪ prototyypit ▪ tietokoneohjelmistot ja näiden lähdekoodi, rakenne, logiikka, määrittely, algoritmit ja tietokannat ▪ tekoälyn algoritmit ▪ tuotekehityksen tulokset. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tuotekehitys-, yhteistoiminta- ja yrityskauppasopimukset sekä muut liiketoimintasopimukset ▪ tarjoukset ▪ yritysten välisiä suhteita koskevat tiedot ▪ asiakasrekisterit ja -tiedot ▪ toimittaja- ja alihankkijatiedot ▪ myynti- ja hankintahinnat ▪ katetiedot ▪ alennuspolitiikat ▪ strategia-, liiketoiminta- ja markkinointisuunnitelmat ▪ talousennusteet ▪ myyntitiedot ▪ yrityskauppasuunnitelmat ▪ julkaisematon mainoskampanjamateriaali ▪ kilpailija-analyysit ▪ yrityksen organisaatiotiedot ▪ henkilöstötiedot ▪ myynti- ja hinnoittelutiedot.

(Vapaavuori 2019, 61–62.)

Taloudellisista liikesalaisuuksista asiakasrekisterit ja -tiedot ovat usein esillä oikeuskäytännössä. Tuomioistuin on joutunut punnitsemaan niiden liikesalaisuuden luonnetta, ja tilanteen mukaan nii-

den on joko katsottu olevan liikesalaisuuksia tai sitten ei. Mikään tieto ei automaattisesti ole liikesalaisuus, vaan tapauskohtaisesti on ratkaistava, täyttyykö liikesalaisuuden tunnusmerkistö. (Vapaa-vuori 2019, 62.) Liikesalaisuuksien luonne onkin epävarma. Liikesalaisuudet eivät ole rekisteröityjä oikeuksia. Viranomaisen päättäessä, onko liikesalaisuus luottamuksellisuusvelvoitteiden alainen vai ei, saattaa käsillä olla vain oletetun liikesalaisuuden haltijan väite tai usko siitä, että liikesalaisuus on olemassa. Tämä ei kuitenkaan riitä liikesalaisuuden aseman vahvistamiseen ja tiedon säilyttämiseen luottamuksellisena. (Mylly 2023, 1027.) Rekisteröintijärjestelmän puuttumisen vuoksi on liikesalaisuuden haltijan tuettava väitettään muilla asiakirjoilla, kuten liikekumppanien ja työntekijöiden kanssa tehdyillä salassapitosopimuksilla (NDA) (LEEd CEPOL 26.1.2024, 263, luettu 10.6.2024).

Jotta tietoa pidetään liikesalaisuutena, tulee se tunnistaa, määritellä ja suojata. Asianomistajan täytyy kyetä näyttämään, että nämä toimet on tehty, sekä tiedon taloudellinen arvo. Tunnistamista, määrittelyä ja suojaamista voidaan tehdä esimerkiksi määrittelemällä liikesalaisuudet ja salassapito yrityspolitiikassa sekä kirjaamalla salassapito eri sopimuksiin. (Paasonen 2022, 9–10.) Mikäli yritys ei huolehdi tiedon pitämisestä salassa, menettää tieto liikesalaisuuden aseman. Samansisältöinen tieto voi myös olla toisessa yrityksessä julkinen ja toisessa salainen, esimerkiksi hinnastot. (Vapaa-vuori 2019, 62.)

3 LIIKESALAISSUUSRIKOKSET

Rikoslaki kriminalisoi yritysvakoilun (RL 30:4), yrityssalaisuuden rikkomisen (RL 30:5) ja yrityssalaisuuden väärinkäytön (RL 30:6). Liikesalaisuuden loukkaus voi olla samanaikaisesti sekä rikos- että liikesalaisuuslainvastainen teko. Usein liikesalaisuuden haltija voi valita selvitetäänkö loukkaus siviilioikeudellisessa menettelyssä vai tekeekö hän asiasta rikosilmoituksen. Valinta tulee tehdä tarkoituksenmukaisuuden ja tilanteen mukaan. (Yrittäjät, luettu 1.1. 2024.) Yllä mainitut kolme rikosta ovat rangaistavia vain tahallisina, ja rangaistavuus edellyttää osittain korostettua tahallisuutta eli hyötymis- tai vahingoittamistarkoitusta. Yritysvakoilun yritys (RL 30:4.2) ja yrityssalaisuuden rikkomisen yritys (RL 30:5.3) ovat rangaistavia. (Vapaavuori 2019, 184–185.) Rangaistuksen määrääminen edellyttää rikosoikeudellisen vastuun perusteiden täyttymistä; rangaistukset on jaettava rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän mukaisesti. Koska rankaisevat vahingonkorvaukset ovat kiellettyjä, korkeamman (tekijänoikeus)korvauksen määrääminen kuin laillisen käytön hinta, edellyttää myös rikosoikeudellisen vastuun perusteiden täyttymistä. Kaikki tämän ylittävä on osoitettava vahinkoina. (Tammenlehto 2022, 912.)

3.1 Liikesalaisuusrikokset rikoslaissa

Rikoslain 30 luku käsittelee elinkeinorikoksia. Luvun 4–6 §:t säätelevät liikesalaisuuksia loukkaavia rikoksia.

Liikesalaisuusrikoksista (RL 30:4–6) voidaan tuomita sakkoa tai enintään kahden vuoden vankeustuomio. Huomionarvoista on, että laissa ei ole erikseen säädetty liikesalaisuusrikosten törkeiden tekemuotojen tunnusmerkistöjä; perustekomuodoista ei ole eroteltu kvalifioituja tekemuotoja ja säädetty niitä erikseen rangaistaviksi. (Viljanen 2023, 716.) Esimerkiksi jos henkilö anastaa yrityksestä 100 000 euron arvoisen sarjavalmisteisen laitteen, hänet voidaan tuomita enintään neljän vuoden vankeusrangaistukseen törkeästä varkaudesta. Samaa laitetta ammattimaisesti välittävä henkilö voidaan tuomita jopa kuuden vuoden vankeusrangaistukseen ammattimaisesta kätkemisrikoksesta. Jos taas henkilö anastaa yrityksen uutta tuotetta koskevan salaisimman suunnitelman ja myy sen yhtiön kilpailijalle ja näin aiheuttaa miljoonien eurojen vahingon, voidaan hänet tuomita yritysvakoilusta enintään kahden vuoden vankeuteen. (Vapaavuori 2016, 17–18.)

Liikesalaisuusrikokset ovat asianomistajarikoksia: rikoslain 30 luvun 12 §:n (441/2011) 2 momentin mukaan syyttäjä ei saa nostaa syytettä 4–6 §:ssä tarkoitetuista rikoksista, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista. Rikoslain 30 luvun 13 §:n (213/2017) mukaan yritysvakoiluun ja yrityssalaisuuden väärinkäyttöön sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Sen sijaan yrityssalaisuuden rikkomisen on jätetty oikeushenkilön rangaistusvastuun ulkopuolelle (Viljanen 2023, 716).

Yritysvakoilussa tieto hankitaan haltijaltaan salassa ja suojaustoimista huolimatta. Yrityssalaisuuden rikkomisessa ja yrityssalaisuuden väärinkäytössä kyse on sen sijaan liikesalaisuuden oikeudettomasta ilmaisemisesta ja käyttämisestä. Erona näiden kahden välillä on se, että yrityssalaisuuden rikkojalla tieto on hallussaan haltijan suostumuksella, kun taas yrityssalaisuuden väärinkäytössä tieto on saatu aiemmin tehdyllä rangaistavaksi säädettyllä teolla. Pelkkä liikesalaisuutta koskevan tiedon vastaanottaminen ei ole rangaistavaa rikoslain 30 luvun 4–6 §:n nojalla, ellei kyseeseen tule yllytys tai avunanto rikokseen. Myöskään asiakirjan luvaton kopioiminen ei ole yrityssalaisuuden rikkomisen ja väärinkäytön tunnusmerkistöjen mukaista käyttämistä, mutta tekoa voidaan arvioida yritysvakoilun mukaisena liikesalaisuuden hankkimisena. (Nyblin 2007, 248.) Uuden työntekijän tullessa yritykseen saattaa hän tuoda mukanaan entisen työnantajansa tai tämän yhteistyökumppanin liikesalaisuuksia olettaen niiden kuuluvan hänelle, esimerkiksi itse luomansa asiakirjan tai tietokannan. Tällaisessa tapauksessa esirikoksen tekijä on uusi työntekijä, mutta uusi työnantaja voi syyllistyä yrityssalaisuuden väärinkäyttöön. (Lautjärvi 2018, 57.) Taulukkoon 1 on koottu vertailu liikesalaisuusrikosten tunnusmerkistöistä ja eroista.

Taulukko 1. Liikesalaisuusrikosten tunnusmerkistöt. Lähde: Vapaavuori 2005, 82–83, viitattu teoksessa Lautjärvi 2018, 307–319.

	RL 30:4 Yritysvakoilu	RL 30:5 Yrityssalaisuuden rikkominen	RL 30:6 Yrityssalaisuuden väärinkäyttö
Tiedon alkuperä ja sen käyttö	Saatu oikeudettomasti. Oikeudeton käyttämis- ja ilmaisemistarkoitus	Saatu oikeutetusti. Oikeudeton käyttäminen ja ilmaiseminen	Saatu oikeudettomasti tai oikeutetusti. Välittäjä ilmaisee ja käyttää oikeudettomasti
Tekijäpiiri	Ei rajattu	Rajattu	Ei rajattu
Rangaistavuus: Tiedon hankkiminen / ilmaisu, käyttäminen	Kyllä / Ei	Ei / Kyllä	Ei / Kyllä
Tekotavat kuvattu	Kyllä	Ei	Ei
Hyötymis- / vahingoittamistarkoitus	Ei	Kyllä	Hyötymistarkoitus ilmaisemisessa
Yhteisösakko	Kyllä	Ei	Kyllä
Yritys rangaistava	Kyllä	Kyllä	Ei
Rangaistus	Sakko – 2 vuotta	Sakko – 2 vuotta	Sakko – 2 vuotta

3.1.1 Yritysvakoilu

RL 30:4 – Yritysvakoilu

Joka oikeudettomasti hankkii tiedon toiselle kuuluvasta liikesalaisuudesta

- 1) tunkeutumalla ulkopuolisilta suljettuun paikkaan taikka ulkopuolisilta suojattuun tietojärjestelmään,
- 2) hankkimalla haltuunsa tai jäljentämällä asiakirjan tai muun tallenteen taikka muulla siihen rinnastettavalla tavalla tai
- 3) käyttämällä teknistä erikoislaitetta

tarkoituksin oikeudettomasti ilmaista tällainen salaisuus tai oikeudettomasti käyttää sitä, on tuomitava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, yritysvakoilusta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Yritysvakoilu on toiselle kuuluvan liikesalaisuuden oikeudetonta hankkimista pykälässä luetelluilla tavoilla sekä tiedon oikeudetonta käyttöä tai ilmaisua (Viljanen 2023, 730). Yritysvakoiluun voi syyllistyä yrityksen ulkopuolinen henkilö, mutta myös sen työntekijä, jos tämän työnkuvaan ei kuulu tiedon saaminen työnantajansa liikesalaisuuksista (HE 66/1988 vp, 83). Toisin sanoen yritysvakoiluun voi syyllistyä kuka tahansa lukuun ottamatta sitä, jolla on luvallinen pääsy liikesalaisuuksia sisältäviin tietoihin (Viljanen 2023, 730).

Kohdan 1 tunkeutuminen ulkopuolisilta suljettuun paikkaan tai suojattuun tietojärjestelmään tarkoittaa, että se on onnistuakseen vaatinut erityistä toimintaa, esimerkiksi murtautumista tai pääsemistä suojauksen läpi viekkauksella. Lukituksella tai vartioinnilla suljettu tila voi olla esimerkiksi työhuone, kaappi, auto ja asiakirjasalkku. Tietojärjestelmään murtautuminen edellyttää käyttäjäkontrolloidun suojauksen murtamista esimerkiksi verkossa olevaa konetta käyttäen tai modeemin välityksellä ennen kuin järjestelmä on käytettävissä. (Rautio 2022, luku Yrityssalaisuusrikokset/Yritysvakoilu.) Liikesalaisuuden sisältävä asiakirja tai muu tallenne voidaan saada haltuun anastamalla tai jäljentämällä se joko (valo)kopioimalla, tulostamalla, valokuvaamalla, monistamalla, painamalla, käsin piirtämällä tai tallentamalla toiselle tallennevälineelle (Vapaavuori 2019, 384; HE 66/1988 vp, 83–84). Kolmannen kohdan mukainen tekninen laite voi olla radiolähetin, salakuuntelulaite, äänen ja kuvan tallennuslaite sekä tehokas kiikari tai kaukoputki. Laitteen tulee olla sellainen, joka ylittää ihmisen

normaalin aistimiskyvyn, ei kuitenkaan silmälasit tai kuulolaite. (Viljanen 2023, 737; HE 66/1988 vp, 84.)

Yritysvakoilun yritys on rangaistavaa. Yritys täyttyy, kun tekijä yrittää hankkia liikesalaisuuden oikeudettomassa ilmaisemis- ja käyttämistarkoituksessa jollakin kohdissa 1–3 tarkoitetulla teolla. (Vapaavuori 2019, 387; HE 66/1988 vp, 85.)

Ratkaisussaan KKO 2013:20 korkein oikeus on punninnut yritysvakoilun ja yrityssalaisuuden rikkomisen välistä rajaa. Tapauksessa kaksi työntekijää oli yhdessä ennen työsuhteidensa päättymistä kopioineet työnantajansa tietojärjestelmistä käytössään olleille tietokoneille ja muistitikuille laajasti liikesalaisuuksia sisältäneitä tietoja. He olivat pian työsuhteidensa päättymisen jälkeen siirtyneet työnantajansa kanssa kilpailevan yhtiön palvelukseen. Korkein oikeus katsoi, että työntekijät olivat kopioineet tietoja laajemmin kuin heidän työtehtäviensä vuoksi olisi ollut tarpeellista tai tarkoituksenmukaista. Tämä seikka yhdistettynä kopioimisen ajankohtaan viittasi siihen, että kopiointivaiheessa heillä oli ollut tarkoitus kerätä tietoja tulevan työpaikanvaihdon takia. Muunkin asiassa esitetyn selvityksen perusteella näytti siltä, että kopioimisen tarkoituksena oli ollut varautua tietojen oikeudettomaan hyödyntämiseen uudessa työpaikassa. Se seikka, että tekijän aikomuksena tietoja kopioidessaan on ollut käyttää niitä myöhemmin ilman lupaa, ei kuitenkaan edellä mainituista syistä merkitse sitä, että tietojen kopioiminen olisi yritysvakoilusäännöksessä tarkoitettua oikeudetonta tiedon hankkimista. Näin ollen korkein oikeus katsoi, etteivät työntekijät olleet syyllistyneet yritysvakoiluun.

Myös korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2015:42 pohditaan yritysvakoilun ja yrityssalaisuuden rikkomisen rajanvetoa. Tapauksessa A oli irtisanoutunut työnantajansa palveluksesta ja jäänyt irtisanomisajan ajaksi lomalle. Hän oli kopioinut hallussaan olleelta työnantajansa kannettavalta tietokoneelta suojatut tuotteistus- ja toimintajärjestelmätietokannat omalle henkilökohtaiselle koneelleen. Hänellä oli kuitenkin oikeus kopioida tietokantoja ainoastaan työtehtäviensä hoitamiseksi, joten loman aikana tapahtuneeseen kopiointiin ei ollut työtehtäviin liittyvää perustetta. A:n vapaa pääsy tietokantoihin perustui hänen työtehtäviinsä ja päällikköasemaansa. Asemansa perusteella A:n on täytynyt olla tietoinen, ettei työntekijöillä ole ollut työnantajan lupaa luovuttaa tietokantoja yrityksen ulkopuolisille tahoille. A:lla on kuitenkin ollut irtisanoutumisen jälkeenkin työsuhteen vielä jatkuessa vuosiloman loppuun saakka vapaa pääsy niihin tietokantoihin, jotka hän on kopioinut itselleen. Tämän vuoksi tiedon hankinta on tapahtunut A:n työhön kuuluvien tiedonhankkimisoikeuksien rajoissa eikä se siten ole ollut rikoslain 30 luvun 4 §:ssä tarkoitettuihin tavoin oikeudetonta. Näin ollen A ei syyllistynyt yritysvakoiluun.

3.1.2 Yrityssalaisuuden rikkominen

RL 30:5 – Yrityssalaisuuden rikkominen

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä tai toista vahingoittaakseen oikeudettomasti ilmaisee toiselle kuuluvan liikesalaisuuden tai oikeudettomasti käyttää tällaista liikesalaisuutta, jonka hän on saanut tietoonsa

1) ollessaan toisen palveluksessa,

2) toimiessaan yhteisön tai säätiön hallintoneuvoston tai hallituksen jäsenenä, toimitusjohtajana, tilintarkastajana tai selvitysmiehenä taikka niihin rinnastettavassa tehtävässä,

3) suorittaessaan tehtävää toisen puolesta tai muuten luottamuksellisessa liikesuhteessa tai

4) yrityksen saneerausmenettelyn yhteydessä,

on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, yrityssalaisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Tämä pykälä ei koske tekoa, johon 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu on ryhtynyt kahden vuoden kuluttua palvelusaikansa päättymisestä.

Yritys on rangaistava.

Toisin kuin yritysvakoilussa, yrityssalaisuuden rikkomisessa henkilö on saanut liikesalaisuuden tietoonsa luvallisesti ja liikesalaisuuden haltijan suostumuksella. Rangaistavaksi tulee siis tiedon oikeudeton ilmaiseminen ja käyttäminen hyötymis- tai vahingoittamistarkoituksessa. (Vapaavuori 2019, 289.) Tieto voidaan ilmaista esimerkiksi julkistamalla ja luovuttamalla se toiselle suullisesti, kirjallisesti tai tallenteella tai sähköisesti siirtämällä. Toisen voidaan myös sallia katsella tai kuunnella liikesalaisuuden sisältävää tallennetta tai kopioida se. Luovuttaminen tarkoittaa usein tiedon myymistä kilpailijalle tai välittäjälle. (Viljanen 2023, 748–749.) Käyttäminen tarkoittaa liikesalaisuuden käyttämistä itse omiin tarkoituksiin (Rautio 2022, luku Yrityssalaisuusrikokset/Yrityssalaisuuden rikkominen).

Yrityssalaisuuden rikkomiseen voi syyllistyä vai rajattu henkilöpiiri (Viljanen 2023, 757). Liikesalaisuus on täytynyt saada laissa nimenomaisesti säädettyssä tehtävässä tai asemassa, mutta käyttäminen tai ilmaiseminen voi tapahtua myöhemminkin tehtävän tai aseman päätyttyä. Lain luettelema

henkilöpiiri on tyhjentävä, joten muut tahot eivät voi syyllistyä yrityssalaisuuden rikkomiseen. (Vapaavuori 2019, 390.)

Ensimmäisen kohdan mukaan liikesalaisuus on saatu tietoon toisen palveluksessa, esimerkiksi työntekijänä, erityisten työtehtävien vuoksi tai työntekijä itse luo sen työssään. Näin ollen siivoojat, lähetit tai huoltomiehet, joiden tehtäviin liikesalaisuuksien käsittely ei kuulu, jäävät rangaistavuuden ulkopuolelle yrityssalaisuuden rikkomisessa. He voivat kuitenkin syyllistyä työpaikallaan yritysvakoi- luun. (HE 66/2988 vp, 85.) Kun palvelussuhteen päättymisestä on kulunut kaksi vuotta, ei työntekijä enää syyllisty teollaan yrityssalaisuuden rikkomiseen (RL 30:5.2; Rautio 2022, luku Yrityssalaisuusrikokset/Yrityssalaisuuden rikkominen). Toinen kohta mainitsee tietyt yhteisön johto- ja luottamustehtävissä toimivat eli lähinnä hallituksen jäsenet, toimitusjohtaja ja tilintarkastaja (Vapaavuori 2019, 392). Tähän kohtaan voidaan lukea rinnasteisena tehtävänä esimerkiksi yrityksen liiketoimintaa jatkavan konkurssipesän pesänhoitaja (Nyblin 2007, 267). Kolmas tekijäryhmä on saanut liikesalaisuuden tietoonsa toisen puolesta suorittamansa tehtävän vuoksi tai muussa luottamuksellisessa suhteessa. Kyse ei siis ole yrityksen omista työntekijöistä, vaan ulkopuolisista tahoista, joille on pitänyt paljastaa liikesalaisuuksia tämän tehtävän vuoksi, esimerkiksi mainostoimistot, konsultit, arkkitehdit, lakimiehet ja suunnitteluyritykset. Muu luottamuksellinen suhde voi olla esimerkiksi kahden yrityksen väliset sopimusneuvottelut. (HE 66/1988 vp, 86.) Huomattavaa kuitenkin on, että yhteisö ei voi syyllistyä yrityssalaisuuden rikkomiseen, vaan mikäli yritys vastaanottaa liikesalaisuuden, sovellettaisiin ensimmäistä kohtaa, jossa yrityksen työntekijöillä on salassapitovelvollisuus (Vapaavuori 2019, 394). Neljännessä kohdassa mainitaan henkilöt, jotka yrityksen saneerausmenettelyä hoitaessaan tai siihen velkojina osallistuessaan saavat tietoonsa saneerattavan yrityksen liikesalaisuuksia. Myös heitä koskee liikesalaisuuden oikeudeton ilmaiseminen ja käyttö. (Rautio 2022, luku Yrityssalaisuusrikokset/Yrityssalaisuuden rikkominen.)

Rikoslain 30 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan toisen palveluksessa olevien kohdalle on säädetty aikarajaus. Rangaistusuhka poistuu sen jälkeen, kun palvelussuhteen päättymisestä on kulunut kaksi vuotta. Kohtien 2–4 tekijäryhmien osalta ei tätä aikarajaa ole, joten rangaistusuhka poistuu vasta, kun liikesalaisuudella ei ole enää taloudellista merkitystä kenellekään (Nyblin 2007, 265.)

Usein tulee punnittavaksi kysymys, onko yrityksen kehittämisen tai lisensoiman salaisen tietokoneohjelman oikeudeton käyttäminen tekijänoikeuden loukkauksen lisäksi myös yrityssalaisuuden rikkomista tai yrityssalaisuuden väärinkäyttöä. Mikäli ohjelmistoa käytettäisiin kilpailevassa toiminnassa, näyttäisi yrityssalaisuuden rikkomisen tunnusmerkistö täyttyvän. Yrityssalaisuuden väärinkäyttö täyttyisi, jos ohjelmistoa käytettäisiin uudessa työpaikassa. (Vapaavuori 2019, 407.) Näin on tapahtunut esimerkiksi Satakunnan käräjäoikeuteen toimitetussa haastehakemuksessa R 22/782

(asianumero R 20/15207), jossa syyttäjä vaati rangaistusta asianomistajayhtiön X entisille työntekijöille, heidän uudelle työnantajalleen Y sekä Y:n työntekijöille asianomistajayhtiön X liikesalaisuuskien oikeudettomasta käyttämisestä ja ilmaisemisesta. Yhteensä kahdeksassa syytekohtassa rangaistusta vaadittiin neljästä tekijänoikeusrikoksesta (RL 49:1), kahdesta yrityssalaisuuden rikkomisesta (RL 30:5.1) ja kahdesta yrityssalaisuuden väärinkäytöstä (RL 30:6). Yrityssalaisuuden rikkomisesta syytetty työntekijä oli X:n palveluksessa työskennellessään hankkinut haltuunsa ja kopioinut ulkoiselle tallennusalustalle asianomistajayhtiön liikesalaisuuksia sisältävän ohjelman. Hän oli Y:n elinkeinotoiminnassa oikeudettomasti käyttänyt asianomistajayhtiön ohjelmaa muokkaamalla sitä ja tallentamalla muokkaamansa tiedoston uudella nimellä Y:n työtietokoneelle. Lisäksi hän oli oikeudettomasti ilmaissut muokkaamansa tiedoston sisältämät asianomistajayhtiön liikesalaisuudet lähettämällä tiedoston sähköpostiviestin liitetiedostona usealle Y:n työntekijälle.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2013:20 kaksi työntekijää oli kopioinut työnantajansa tiedostoja omille tietokoneilleen pääasiassa pian sen jälkeen, kun he ovat tienneet siirtyvänsä uuteen työpaikkaan ja he olivat jo irtisanoutuneet yhtiön palveluksesta. Osa tiedostoista oli ollut niin laajoja, että niiden kopioiminen oli vienyt huomattavan pitkän ajan. Korkein oikeus katsoi kaksikon menettelyn osoittaneen selvästi tiedostojen kopioimisen tarkoituksena olleen heidän työnantajansa kaupallisten liikesalaisuuksien oikeudeton hyödyntäminen heidän uudessa työssään. Vahvat syyt puolsivat sitä, että yrityssalaisuuden rikkomisen voitiin katsoa alkaneen jo liikesalaisuuksia sisältävien tiedostojen kopioimisella silloin, kun kopioimisen tarkoituksena selvästi oli myöhemmin tapahtuva yrityssalaisuuden rikkominen. Koska työntekijät eivät olleet ehtineet käyttää tai ilmaista työnantajansa liikesalaisuuksia, oli heidän tekonsa jäänyt yrityksen asteelle. Korkein oikeus katsoi, että työntekijät olivat yhdessä hankkiakseen itselleen taloudellista hyötyä ja työnantajaansa vahingoittaakseen oikeudettomasti yrittäneet ilmaista yhtiölle kuuluvia liikesalaisuuksia tai oikeudettomasti yrittäneet käyttää tällaisia liikesalaisuuksia, jotka he ovat saaneet tietoonsa ollessaan yhtiön palveluksessa. Työntekijät tuomittiin yrityssalaisuuden rikkomisen yrityksestä kolmen kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Tapauksessa KKO 2015:42 oli jäänyt näyttämättä toteen, että A olisi käyttänyt tai ilmaissut uuden työnantajansa liiketoiminnassa entisen työnantajansa liikesalaisuuksia tai että tämän kopioimaa aineistoa olisi muutenkaan käytetty uuden työnantajan liiketoiminnassa. Koska A:n entiselle työnantajalle kuuluvaa liikesalaisuutta ei ole kopioinnin jälkeen ilmaistu tai käytetty rikoslain 30 luvun 5 §:n 1 momentissa edellytetyin tavoin, ei A myöskään ole syyllistynyt toissijaisessa syytteessä tarkoitettuun yrityssalaisuuden rikkomiseen. Sen sijaan A tuomittiin hovioikeuden syyksi lukemasta tekijänoikeusrikoksesta 40 päiväsakkoon, koska tiedostot ovat olleet sen liiketoiminnan kannalta merkityksellisiä, ja yhtiö on halunnut säilyttää nämä tekijänoikeuden suojaamat tiedot vain omassa käytössään. Lisäksi A:n uusi työnantaja on kilpaileva yhtiö.

3.1.3 Yrityssalaisuuden väärinkäyttö

RL 30:6 – Yrityssalaisuuden väärinkäyttö

Joka oikeudettomasti

1) käyttää tässä laissa rangaistavaksi säädetyllä teolla tietoon saatua tai ilmaistua toiselle kuuluvaa liikesalaisuutta elinkeinotoiminnassa taikka

2) hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä ilmaisee tällaisen salaisuuden,

on tuomittava yrityssalaisuuden väärinkäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Jotta yrityssalaisuuden väärinkäyttö toteutuu, tulee molempien seuraavien tunnusmerkkien täytyä:

1) tietoa käytetään oikeudettomasti elinkeinotoiminnassa tai toiselle kuuluva liikesalaisuus ilmaistaan hyötymistarkoituksessa ja 2) tieto on saatu aiemmin tai ilmaistu teolla, joka on rikoslaissa rangaistava (Vapaavuori 2019, 409). Yrityssalaisuuden väärinkäyttö on täten kätkemisrikoksen (RL 32:1) kaltainen rikos; yrityssalaisuuden väärinkäyttöön voi syyllistyä myös ilman, että itse osallistuisi yritysvakoiluun tai yrityssalaisuuden rikkomiseen hyödyntämällä rikoksen avulla hankittuja liikesalaisuuksia joko käyttämällä niitä itse tai myymällä ne eteenpäin (Viljanen 2023, 763; HE 66/1988, 86).

Liikesalaisuuden oikeudeton ilmaiseminen tulee usein esiin tiedon myymisenä kilpailevalle yritykselle tai sille, joka uskoo voivansa myydä tiedon edelleen. Siksi onkin tarkoituksenmukaista rangaista myös niitä tahoja, jotka eivät itse osallistu yritysvakoiluun tai yrityssalaisuuden rikkomiseen, mutta hyödyntävät rikoksella saatuja liikesalaisuuksia joko itse tai myymällä ne edelleen. (HE 66/1988, 86.) Liikesalaisuutta ei välttämättä tarvitse saada suoraan esirikoksen tekijältä, vaan se on voinut kulkea useammankin välikäden kautta (HE 66/1988, 87). Nämä välikädet eivät välttämättä itse ole syyllistyneet mihinkään rikokseen, mikäli vaadittu tahallisuus puuttuu (Viljanen 2023, 766). Yrityssalaisuuden väärinkäytön tekijäpiiriä ei ole rajattu kuten yrityssalaisuuden rikkomisessa; siihen voi syyllistyä kuka tahansa (Vapaavuori 2019, 410). Rangaistavuus edellyttää kuitenkin, että tekijä (käyttäjä tai luovuttaja) on tietoinen liikesalaisuuden saadun jollakin rikoslaissa rangaistavalla teolla (Rautio 2022, luku Yrityssalaisuusrikokset/Yrityssalaisuuden väärinkäyttö). Näin ollen yrityssalaisuuden väärinkäytön tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää tahallisuutta (Viljanen 2023, 767). Yritys ei ole rangaistavaa (Vapaavuori 2019, 415).

Yrityssalaisuuden väärinkäyttö on kriminalisoitu nimenomaan elinkeinotoiminnassa, joten esimerkiksi liikesalaisuuden käyttäminen harrastustoiminnassa tai yksityisessä kotitaloudessa ei ole rangaistavaa yrityssalaisuuden väärinkäyttönä (HE 66/1988, 86–87). Vaatimus hyötymis- tai hyödyttämistarkoituksesta on liitetty vain liikesalaisuuden ilmaisemiseen, ei käyttämiseen (Viljanen 2023, 769), mutta elinkeinotoimintahan jo lähtökohtaisesti tähtää taloudelliseen hyötyyn, mikä on myös liikesalaisuuden käyttämisen tavoite. Tosin tietoa voidaan ilmaista taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi myös ilman, että tekijä olisi itse mukana liiketoiminnassa. (Nyblin 2007, 280.) Tyypillisimmillään hyötymistarkoitus ilmenee liikesalaisuutta koskevan tiedon jälleenmyymisenä kolmannelle osapuolelle (Viljanen 2023, 768). Huomattavaa on, että liikesalaisuuden ilmaiseminen pelkästään vahingoittamistarkoituksessa ei ole rangaistavaa yrityssalaisuuden väärinkäyttönä, ei myöskään pelkkä tiedon vastaanottaminen (Viljanen 2023, 768; Vapaavuori 2019, 411).

Liikesalaisuus on voitu saada tietoon tai ilmaista millä tahansa rikoslaissa rangaistavaksi säädetyllä teolla: yritysvakoilun ja liikesalaisuuden rikkomisen lisäksi esirikos voi olla esimerkiksi (törkeä) varkaus, (törkeä) kavallus, petosrikokset, ryöstö, salassapitorikos, luottamusaseman väärinkäyttö, virkasalaisuuden rikkominen, tietomurto ja viestintäsalaisuuden loukkaus (Rautio 2022, luku Yrityssalaisuusrikokset/Yrityssalaisuuden väärinkäyttö; HE 66/1988, 86–87; Vapaavuori 2019, 412). Yrityssalaisuuden väärinkäytön rangaistavuus ei edellytä, että esirikoksen tekijä on tuomittu tai tuomitaan teostaan, vaan riittää, että esirikoksen tunnusmerkistö täyttyy ja sen on täytynyt olla välttämätön tai tarpeellinen liikesalaisuuden saamiseksi (Nyblin 2007, 276–277).

Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä KKO 2013:17 käsitellään yrityssalaisuuden väärinkäytön (RL 30:6.1,1) esirikosta ja siitä esitettävää selvitystä sekä arvioidaan teon tahallisuutta. Yrityssalaisuuden väärinkäytöstä tuomittiin henkilö, joka oli Suomessa myynyt Pakistanissa valmistettuja moottorikelkkapukuja, joiden kaavat sisälsivät suomalaisen kilpailevan yrityksen liikesalaisuuksia. Päätöksessä todettiin, että yrityssalaisuuden väärinkäytön esirikoksia voivat olla kaikki sellaiset rikoslaissa rangaistavaksi säädetyt teot, joilla liikesalaisuus on saatu sen lailliselta haltijalta ja täten sen väärinkäyttö on mahdollistunut. Yrityssalaisuuden väärinkäytön tunnusmerkistössä mahdollisten esirikosten joukkoa ei siis ole rajoitettu. Koska liikesalaisuus on voitu saada tietoon tai ilmaista myös ei-rangaistavalla teolla, on yrityssalaisuuden väärinkäyttösynteessä ilmoitettava, millä rangaistavaksi säädetyllä menettelyllä liikesalaisuus väitetään hankituksi, tai ainakin minkä seikkojen väitetään osoittavan, että tieto on voitu saada vain rikoksen avulla. Yrityssalaisuuden väärinkäytön tunnusmerkistön täyttyminen ei edellytä, että esirikoksen tekotavasta, tekoajasta ja tekopaikasta tarvitsisi esittää yksityiskohtaista selvitystä. Voi olla mahdollista myös muutoin osoittaa, että tiedon hankkiminen muulla kuin rangaistavalla menettelyllä on ollut hyvin epätodennäköistä. Näin ollen yrityssalaisuuden väärinkäytön syyksi lukeminen ei edellytä, että sen esirikoksesta esitettäisiin sel-

vitys, jollainen vaaditaan esimerkiksi yritysvakoilun tai yrityssalaisuuden rikkomisen syyksi lukemi-
seen itsenäisenä rikoksena. Korkeimman oikeuden mukaan asiassa ei ollut sellaisia sovellettavaan
tunnusmerkistöön tai teko-olosuhteisiin liittyviä seikkoja, joiden takia olisi ollut perusteita poiketa
korkeimman oikeuden vakiintuneesta tavasta arvioida tahallisuutta. Täten tekijän esirikosta koske-
vaa tietoisuutta ja tahallisuutta voidaan arvioida sen mukaan, onko hän pitänyt varmana tai varsin
todennäköisenä, että väärinkäytön kohde on liikesalaisuus ja että se on saatu tietoon tai ilmaistu
rikoksella.

3.2 Liikesalaisuusrikokset esitutkinnassa

Esitutkinta on rikosprosessin ensimmäinen vaihe, ja se on välttämätön osa rikosprosessia. Lähtö-
kohtaisesti rikos voi tulla syyteharkintaan ja tuomioistuimen käsiteltäväksi ainoastaan esitutinnan
kautta. Esitutkinta on syyteharkinnan perusta ja rikosasian oikeudenkäynnin valmistelua. (Tieteen
termipankki: hakusana *esitutkinta*.) Esitutinnan tehtävänä ei ole määrittää asioita ja olosuhteita
tuomioistuimen tapaan, eikä sen rooliin kuulu lopputuloksen ennakointi (Rantaeskola 2022, 45).

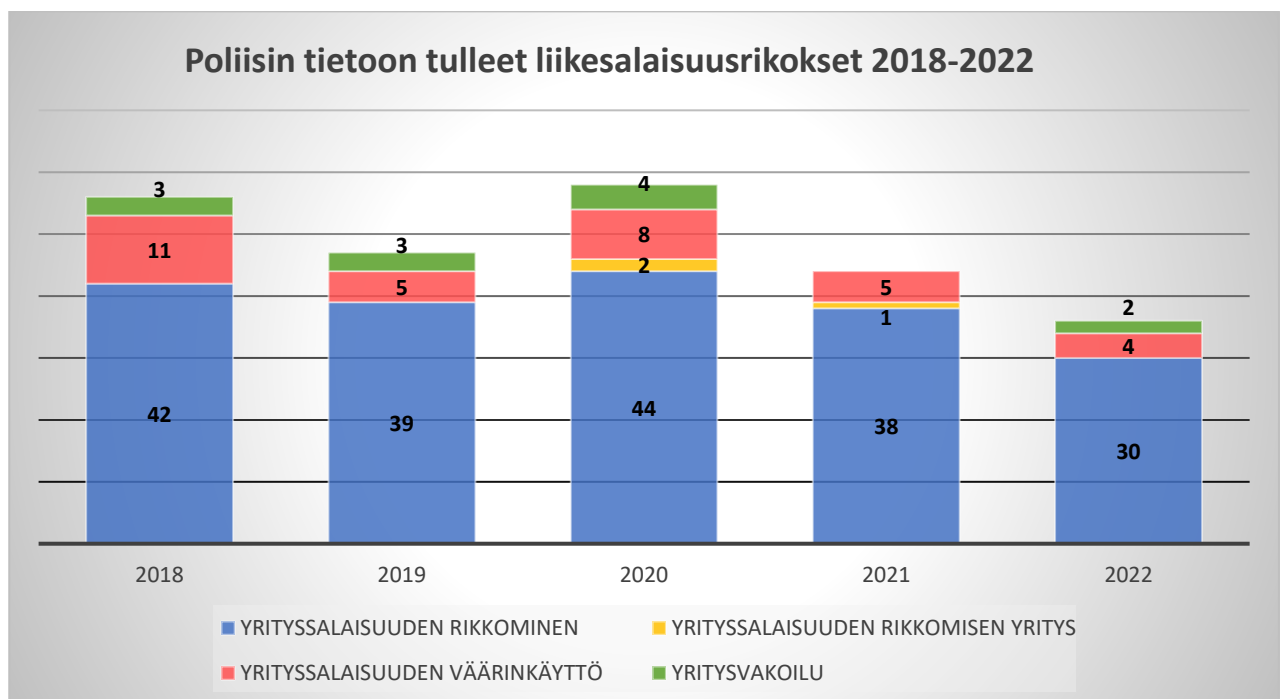
Esitutkintalain 2 luvun 1 §:n mukaan poliisi (ei suojelupoliisi) on esitutkintaviranomainen. Esitutkin-
taa johtaa tutkinnanjohtaja, jonka alaisuudessa tutkija suorittaa epäiltyä rikosta koskevat kuuluste-
lut ja muut esitutkintatoimenpiteet (ETL 2:2–3). Mikäli poliisimiehen epäillään tehneen rikoksen vir-
katehtävänsä yhteydessä, johtaa esitutkintaa syyttäjä (ETL 2:4). Poliisilain (PolL, 872/2011) mu-
kaan poliisin tehtävä on muun muassa rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja
syyteharkintaan saattaminen. Esitutkinnassa selvitettäviä asioita ovat 1) epäilty rikos, sen teko-olo-
suhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, asianosaiset sekä muut syyteharkintaa ja ri-
koksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat; 2) mahdollisuudet rikoksella
saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen
tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi; 3) asianomistajan yksi-
tyisoikeudelliset vaatimukset ja 4) suostuuko asianomistaja ja aikooko rikoksesta epäilty suostua
asian käsittelemiseen käräjäoikeudessa kirjallisessa menettelyssä (ETL 1:2).

Esteettömyys virkatehtävien suorittamisessa on viranomaistoiminnan uskottavuuden perusedelly-
tys (Rantaeskola 2022, 161). Tutkijan, tutkinnanjohtajan ja muun esitutkintavirkamiehen esteellisyy-
destä osallistua esitutkintaan säädetään esitutkintalain 2 luvun 7–8 §:ssä. Esteellisyys on ratkais-
tava viipymättä, ja tutkija itse tai hänen esimiehensä ratkaisee esteellisyyssysymyksen (ETL 2:7).
Tutkija on esteellinen osallistumaan esitutkintaan esimerkiksi jos hän itse tai hänen läheisensä on
asianosainen, asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen lä-
heiselleen tai hän tai hänen läheisensä on hallituksen, hallintoneuvoston tai niihin rinnastettavan

toimielimen jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, säätiössä, valtion liikelaitoksessa tai laitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa. (ETL 2:8.)

Liikesalaisuusrikokset voivat tulla yrityksen tai yhteisön tietoon esimerkiksi työntekijän esimiehelle kertomana, eettisen kanavan kautta, sisäisessä tarkastuksessa, vahingossa tai median välityksellä. Motiivi liikesalaisuuden rikkomiseen voi olla esimerkiksi huono johtaminen ja/tai hallinto, huono työilmapiiri, välinpitämätön asenne, päihderiippuvuus tai paremman elintason tavoittelu. (Laurio 2020a, 54–55.)

Läheskään kaikki liikesalaisuusrikokset ja -riidat eivät tule poliisin tietoon, joten niiden todellista lukumäärää on vaikea arvioida. Työntekijöiden ja liikeyhteisöjen sopimuksissa saattaa olla kirjattuna välityslauseke, jonka mukaan salassapidon rikkomisasiat käsitellään välimiesmenettelyssä. Välimiesmenettelyn osapuolet, tapaukset ja lopputulos ovat salaisia, joten ne eivät lähtökotaisesti tule poliisin tietoon eikä julkista oikeuskäytäntöä synny. Myöskään muiden riita-asoiden yhteydessä siviilioikeuksissa käsiteltävät liikesalaisuusloukkaukset eivät tule poliisin tietoon julkisuudesta huolimatta. (Huhtamäki 2014, 241; Jääskeläinen 2018, 51; Työ- ja elinkeinoministeriö 2018, 51.) Lisäksi liikesalaisuusrikokset ovat asianomistajarikoksia, jolloin ilmoittamatta jätettyjä tai sovittuja rikoksia poliisi ei tutki (Jääskeläinen 2018, 51). Kuvio 2 esittää poliisin tietoon tulleet liikesalaisuusrikokset vuosina 2018–2022.

Kuvio 2. Poliisin tietoon tulleet liikesalaisuusrikokset vuosina 2018–2022. Lähde: Poliisin tulostietojärjestelmä PolStat 15.9.2023.

Liikesalaisuusrikoksista ei rikoslaissa ole erikseen säädetty lainkaan törkeitä tekemuotoja, joten rangaistusmaksimit ovat kaikissa kolmessa rikosnimikkeessä kaksi vuotta vankeutta (Lautjärvi 2018, 62). Kahden vuoden rangaistusmaksimin myötä voidaan esitutkinnassa pakkokeinoista käyttää esimerkiksi takavarikkoa ja kotietsintää (HE 49/2018, 35).

Liikesalaisuusrikosten todistusaineistoa voidaan kerätä pakkokeinojen avulla. Todistusaineistoa ovat esimerkiksi sähköposti- ja some-viestit, telekuunteluiden litteroinnit, laite-etsintöjen pöytäkirjat sekä valvontakameratallenteet. (Laurio 2020a, 118–119.) Usein näyttö liikesalaisuuden ilmaisemisesta saadaan osapuolten välisestä sähköpostikirjeenvaihdosta (Vapaavuori 2019, 396). Teknisen liikesalaisuuden käytön toteennäyttäminen on yleensä hankalaa, mutta usein on kuitenkin riittänyt, että liikesalaisuuden sisältänyt tallenne on avattu, sitä on tutkittu ja mahdollisesti myös muokattu. Taloudellisen liikesalaisuuden käyttäminen tulee esiin esimerkiksi käyttämällä hyväksi toisen yrityksen liikesalaisuuden sisältäviä asiakirjoja sopimusneuvotteluissa tai toimittaja- ja asiakasrekisterin hyödyntäminen hankinnoissa ja markkinoinnissa. (Vapaavuori 2019, 398.) Sen sijaan on hyvin vaikea näyttää toteen, että jokin hanke on jätetty tekemättä sillä perusteella, että toisen liikesalaisuutena pidettävä, luvattomasti haltuun saatu tieto osoittaa tarvittavan menetelmän olevan toimimaton tai kannattamaton (ns. negatiivinen liikesalaisuus) (Vapaavuori 2019, 400).

Olenainen osa tiedonhankintaa viranomaisrekisterien ja kaupallisten tietopalveluiden lisäksi on avointen lähteiden tiedustelu eli OSINT (Open Source Intelligence): tietoa hankitaan avoimista, julkisista lähteistä, ja sitä tallennetaan, luokitellaan ja analysoidaan rikoksen kokonaiskuvan hahmottamiseksi (Laurio 2020a, 183). OSINT-lähteitä ovat esimerkiksi sosiaalisen median profiilit (Facebook, Instagram, LinkedIn, X), eri hakukoneet, tietokannat ja avoimen datan verkkopalvelut (Laurio 2020a, 195–222).

Julkisuuslain (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta, JulkL, 621/1999) 24 §:n 1 momentissa määritellään 32 erilaista salassapitoperusteen ryhmää, joiden salassapito perustuu kolmeen suojasteeseen: ehdoton salassapito, julkisuusolettamaan perustuva salassapito ja salassapito-olettaamaan perustuva salassapito (Mäenpää 2006, 69). Lain 24 §:n 1 momentin 20 kohdan (10.8.2018/604) mukaan viranomaisen salassa pidettäviä asiakirjoja ovat ”asiakirjat, jotka sisältävät tietoja yksityisestä liikesalaisuudesta, samoin kuin sellaiset asiakirjat, jotka sisältävät tietoja muusta vastaavasta yksityisen elinkeinotoimintaa koskevasta seikasta, jos tiedon antaminen niistä aiheuttaisi elinkeinonharjoittajalle taloudellista vahinkoa, ja kysymys ei ole kuluttajien terveyden tai ympäristön terveellisyyden suojaamiseksi tai toiminnasta haittaa kärsivien oikeuksien valvomiseksi merkityksellisistä tiedoista tai elinkeinonharjoittajan velvollisuuksia ja niiden hoitamista koskevista tiedoista.” Viranomaisen hallussa olevat yksityiset liikesalaisuudet kuuluvat ehdottomasti salassa pidettäviin (Mäenpää 2006, 69). Myös dokumentoimattomassa muodossa oleva liikesalaisuus saa

suojaa viranomaisen hallussa: viranomaisen palveluksessa oleva ei saa paljastaa sellaistaakaan tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävää. Tämä vaitiolovelvollisuus koskee liikesalaisuutta, joka on päätyntä viranomaisen tietoon esimerkiksi keskustelussa yrityksen edustajan kanssa tai joka on saatu tietoon yrityksen toimintaan kohdistuneessa tarkastuksessa. (Mäenpää 2006, 70.)

On tärkeää, että viranomaiset ymmärtävät liikesalaisuuden käsitteen ja määritelmän, jotta he voivat tehdä oikeita päätöksiä tarvittavan luottamuksellisuuden tasosta ja laajuudesta. Tämä ei voi perustua oletettujen liikesalaisuuksien haltijoiden omaan arviointiin ja vaatimuksiin luottamuksellisuudesta. Siksi viranomaisilla, jotka suorittavat vaatimustenmukaisuuden arviointia, on oltava valmiudet arvioida lainsäädännön kriteerit liikesalaisuuksien suojaamiseksi, koska juuri tämä määrittää olennaisesti heidän luottamuksellisuusvelvoitteensa laajuuden. (Mylly 2023, 1031.) Tästäkin huolimatta, jotta liikesalaisuuden haltija saa suojaa liikesalaisuudelleen, edellyttää se häneltä aktiivisuutta prosessin eri vaiheissa (Vapaavuori 2019, 657).

Tutkinnanjohtaja vastaa poliisin tiedottamisesta rikoksen esitutkinnassa. Tiedottamisessa on noudatettava tarkoin organisaation viestintäohjeita sekä pidättäydyttävä kertomasta kesken olevista tai tulevista tutkinnan toimenpiteistä, syyllisyyksymyksistä tai luottamuksellisia tietoja. (Laurio 2020a, 266.) Vaitiolovelvollisuuden ja viranomaisen asiakirjan salassapitovelvollisuuden rikkominen on säädetty rangaistavaksi virkasalaisuuden rikkomisena rikoslain 40 luvun 5 §:ssä. Liikesalaisuuden oikeudeton paljastaminen ja sen oikeudeton käyttäminen omaksi tai toisen hyödyksi täyttää virkasalaisuuden rikkomisen tunnusmerkistön. Oikeuttamisperusteina voivat lähinnä tulla kyseenä asianosainen suostumus tiedon luovuttamiseen tai se, että liikesalaisuuden ilmaisemiseen on erityinen peruste laintasoisessa erityissäännöksessä. (Mäenpää 2006, 80.)

3.3 Liikesalaisuusrikokset tuomioistuimissa

Liikesalaisuuksia koskevissa oikeudenkäynneissä tulisi monin eri tavoin varmistaa, että asia käsitellään luottamuksellisesti. Liikesalaisuuden suojasta ei ole hyötyä, jos liikesalaisuuden haltija ei pysty käsittelemään asiaansa oikeudessa ilman, että liikesalaisuus tulee julki. (Vapaavuori 2019, 654.)

Liikesalaisuuslaissa tarkoitetut yksityisoikeudelliset vaatimukset käsitellään käräjäoikeudessa. Oikeushenkilöä tai elinkeinotoimintaa harjoittavaa luonnollista henkilöä vastaan esitetyt yksityisoikeudelliset vaatimukset voidaan käsitellä myös markkinaoikeudessa noudattaen mitä näiden riita-asioiden käsittelystä säädetään oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa (100/2013). (LSL 18 §.) Esimerkiksi työntekijää kohtaan esitetty vahingonkorvausvaatimus voidaan käsitellä vain käräjäoikeudessa, toista elinkeinonharjoittajaa vastaan esitetty vaatimus joko käräjäoikeu-

nessa tai markkinaoikeudessa. Markkinaoikeuden käyttäminen voi olla tarkoituksenmukaista liikesalaisuusriidoissa, koska siellä on immateriaalioikeudellisten kysymysten erityisasiantuntemusta. Muutoksenhaussa on huomattava, että kärjäoikeuden ratkaisusta valitetaan hovioikeuteen, markkinaoikeuden ratkaisusta suoraan korkeimpaan oikeuteen. (Yrittäjät, luettu 1.1.2024.)

Syyteoikeuden vanhentuminen on riippuvainen rikoksen laissa säädetystä enimmäisrangaistuksesta. Vanhentuminen alkaa pääsääntöisesti rikoksen tekopäivästä ja katkeaa haasteen tiedoksiantoon vastaajalle. Liikesalaisuusrikoksissa enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, joten syyteoikeus vanhenee viidessä vuodessa, jos syytetä ei nosteta. (Syyttäjälaitos, luettu 23.12.2023.) Kanne (siviilioikeudellinen) kiellon tai korjaavien toimenpiteiden määräämisestä on pantava vireille viiden vuoden kuluessa siitä, kun liikesalaisuuden haltija on saanut tiedon liikesalaisuutta loukkaavasta teosta sekä kuka teon on tehnyt, kuitenkin viimeistään kymmenen vuoden kuluessa loukkauksen tapahtuma-ajasta (LSL 13 §).

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (YtJulkL, 370/2007) 1 §:n mukaan oikeudenkäynti ja oikeudenkäyntiasiakirjat ovat julkisia, jollei toisin säädetä. Saman lain 10 §:n mukaan tuomioistuin voi asianosaisen pyynnöstä tai muusta erityisestä syystä päättää, että oikeudenkäyntiasiakirja on pidettävä määrätyn osin salassa, jos siihen liittyy muussa laissa salassa pidettäväksi säädettyjä tietoja, joiden julkisiksi tuleminen todennäköisesti aiheuttaisi merkittävää haittaa tai vahinkoa niille eduille, joiden suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Samoin asianosaisen pyynnöstä tai muusta erityisestä syystä tuomioistuin voi päättää, että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan tai osittain suljetuin ovin, jos asiassa esitetään 10 §:n nojalla salassa pidettäväksi määrätty oikeudenkäyntiasiakirja taikka ilmaistaan muussa laissa salassa pidettäväksi säädetty tieto, jonka julkinen käsittely todennäköisesti aiheuttaisi merkittävää haittaa tai vahinkoa niille eduille, joiden suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty (YtJulkL 15.1,3 §). Täten käytännössä liikesalaisuuden loukkausta käsittelevän oikeudenkäynnin näyttönä esitettävät asiakirjat määrätään salassa pidettäväksi, koska ne sisältävät julkisuuslain tarkoittamia asiakirjoja (Vapaavuori 2019, 139). Kaikilla suljetuin ovin käydyssä käsittelyssä läsnä olevilla on salassapitovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto esiin tulleiden tietojen ja asioiden osalta (YtJulkL 18 §). Kuitenkin oikeudenkäyntiasiakirjan ja suljetun käsittelyn salassapitomääräyksen edellytyksenä on todennäköisesti aiheutuvan merkittävän haitan tai vahingon vaatimus – on omiaan aiheuttamaan vahinkoa. Käytännössä tämä tarkoittaa liikesalaisuuden tunnusmerkkien täyttymistä. (Vapaavuori 2019, 655.)

Käsittelyn ja oikeudenkäyntiaineiston ohella myös tuomioistuimen ratkaisu on lähtökohtaisesti julkinen. Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä ratkaisun määrätyn osin salassa pidettäväksi, jos se sisältää tietoja, joista on annettu salassapitomääräys tai joiden salassa pitämiseksi on pidetty suljettu käsittely. Tuomiolauselma ja sovelletut lainkohdat ovat kuitenkin julkisia. Näin ollen julkista on aina

mistä henkilö tuomitaan, mikä on rangaistus, korvausvelvollisuus ja muut vaatimukset. (Vapaavuori 2019, 655–656.)

Esimerkiksi Satakunnan kärjäoikeuden 30.11.2023 antamassa tuomiossa 23/148742, joka koski muun muassa yrityssalaisuuden rikkomista ja yrityssalaisuuden väärinkäyttöä, vastaus, kirjalliset todisteet sekä henkilötodistelussa esiin tulleet tekniset tiedot sekä tekijänoikeuksia koskevat tiedot on salattu. Saman jutun haastehakemuksessa (Länsi-Suomen syyttäjäalue 11.5.2022 dnro R 22/782) ei salausmerkintöjä ole. Satakunnan kärjäoikeus määräsi oikeudenkäyntiasiakirjat sekä haastehakemuksen liitteet salassa pidettäväksi 25 vuodeksi. Haastehakemus on julkinen. Salassapito koskee erityisesti asiakirjoja, jotka sisältävät liikesalaisuuksia, ja niiden julkiseksi tuleminen voisi aiheuttaa merkittävää haittaa asianomistajan liiketoiminnalle. Salassapitopäätös perustui oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 10 §:ään. Lisäksi oikeus päätti, että pääkäsittely pidetään yleisön läsnä olematta. Asiassa syyksi luettiin kaksi yrityssalaisuuden rikkomista, joista toisesta tuomittiin kuusi kuukautta ehdollista vankeutta ja toisesta 80 päiväsakkoa. Syytteet kahdesta yrityssalaisuuden väärinkäytöstä hylättiin. Taulukossa 2 on esitetty ensimmäisessä oikeusasteessa liikesalaisuusrikoksista annetut tuomiot vuosina 2018–2022.

Taulukko 2. Rangaistukset kärjäoikeuksittain ja rikoksittain (kärjäoikeudet ja hovioikeus ensimmäisenä oikeusasteena), 2018–2022. Lähde: Tilastokeskus 2023.

Rikosnimike / Tuomio (lkm)	2018	2019	2020	2021	2022	Yht.
30:4§1 Yritysvakoilu	0	0	0	1	1	2
Tuomioistuimessa sakkoon tuomitut	0	0	0	1	1	2
30:5§1 Yrityssalaisuuden rikkominen	11	5	6	2	2	26
Ehdolliseen vankeuteen tuomitut yhteensä	4	3	1	1	0	9
Hylättyjä syytteitä yhteensä	3	2	3	1	1	10
Oikeushenkilön rangaistusvastuu, yhteisösakko-vaatimus hylätty	0	0	1	0	0	1
Tuomioistuimessa sakkoon tuomitut	4	0	1	0	1	6
30:5§3 Yrityssalaisuuden rikkomisen yritys	2	1	1	0	2	6
Ehdolliseen vankeuteen tuomitut yhteensä	0	0	1	0	0	1
Hylättyjä syytteitä yhteensä	0	0	0	0	1	1
Tuomioistuimessa sakkoon tuomitut	2	1	0	0	1	4
30:6§ Yrityssalaisuuden väärinkäyttö	5	6	3	2	0	16
Ehdolliseen vankeuteen tuomitut yhteensä	1	0	0	1	0	2
Hylättyjä syytteitä yhteensä	2	6	3	0	0	11
Oikeushenkilön rangaistusvastuu, yhteisösakko	2	0	0	1	0	3
Kaikki yhteensä	18	12	10	5	5	50

4 OIKEUDENMUKAINEN OIKEUDENKÄYNTI

Euroopan ihmisoikeussopimuksen kuudennen artiklan (EIS 6) asettama oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimus koskee myös esitutkintaa (HE 222/2010 vp, 42, 52). Tässä luvussa käsittelemme oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaa pääosin esitutinnan näkökulmasta.

Oikeusturva kuuluu jokaisen keskeisiin perusoikeuksiin (Hallberg 2011, luku 17 Oikeusturva, Oikeusturva perusoikeutena). Oikeusvaltiossa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin järjestämisvastuu on julkisella vallalla. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kriteerit, joihin oikeudenmukaisuusvaatimukset perustuvat, on määritelty Suomen perustuslaissa (PL, 731/1999), Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksessa ja YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa (KP-sopimus). (Helenius & Linna 2024, 12.)

Suomen perustuslaki takaa jokaiselle oikeusturvan, josta säädetään lain 21 §:ssä. Pykälän mukaan jokaisella on ensinnäkin oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Toinen merkittävä periaate on jokaiselle kuuluva oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi, mikä ilmaisee oikeusvaltion ja vallanjaon periaatteita eli oikeudellisia takeita julkisen vallan lainalaisuudesta. Kolmanneksi lailla turvataan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja muita hyvän hallinnon ulottuvuuksia (Hallberg 2011, luku 17 Oikeusturva, Oikeusturva perusoikeutena.): käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet (PL 21.2 §). Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen (PL 22 §).

Euroopan ihmisoikeussopimus on kansainvälinen, sen allekirjoittaneita valtioita sitova sopimus ja osa valtion sisäistä valtiojärjestystä. Suomessa sopimus saatettiin voimaan vuonna 1990 tavallisella lailla. (Laakso 2012, 289.) Sen yksi olennainen osa on 6 artiklassa määritelty oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimus (Laakso 2012, 293). Tämä vaatimus on yksi tärkeimpiä prosessiperiaatteita rikosasiassa ja se koskee koko rikosprosessia esitutkinta mukaan lukien (Rantaeskola 2022, 24). EIS 6 artikla kuuluu Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen osan, oikeudet ja vapaudet, alle, ja sen kolmessa kohdassa määritellään oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset:

1. Jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyyttestä.

Päätös on annettava julkisesti, mutta lehdistöltä ja yleisöltä voidaan kieltää pääsy koko oikeudenkäyntiin tai osaan siitä demokraattisen yhteiskunnan moraalin, yleisen järjestyksen tai kansallisen turvallisuuden vuoksi nuorten henkilöiden etujen tai osapuolten yksityiselämän suojaamisen niin vaatiessa, tai siinä määrin kuin tuomioistuin harkitsee ehdottoman välttämättömäksi erityisolosuhteissa, joissa julkisuus loukkaisi oikeudenmukaisuutta.

2. Jokaista rikoksesta syytettyä on pidettävä syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti näytetty toteen.

3. Jokaisella rikoksesta syytetyllä on seuraavat vähimmäisoikeudet:

a) oikeus saada viipymättä yksityiskohtainen tieto häneen kohdistettujen syytteiden sisällöstä ja perusteista hänen ymmärtämällään kielellä;

b) oikeus saada riittävästi aikaa ja edellytykset valmistella puolustustaan;

c) oikeus puolustautua henkilökohtaisesti tai itse valitsemansa oikeudenkäyntiavustajan välityksellä, ja jos hän ei pysty itse maksamaan saamastaan oikeusavusta, hänen on saatava se korvauksella oikeudenmukaisuuden niin vaatiessa;

d) oikeus kuulustella tai kuulustelluttaa todistajia, jotka kutsutaan todistamaan häntä vastaan, ja saada hänen puolestaan esiintyvät todistajat kutsutuiksi ja kuulustelluiksi samoissa olosuhteissa kuin häntä vastaan todistamaan kutsutut todistajat;

e) oikeus saada maksutta tulkin apua, jos hän ei ymmärrä tai puhu tuomioistuimessa käytettyä kieltä.

EIS 6 artiklan 1 kappaleen määräyksiä voidaan soveltaa myös rikossyytteiden käsittelyssä. Koska rikossyytteen voidaan katsoa olevan toimivaltaisen viranomaisen antama virallinen ilmoitus henkilölle siitä, että tämän väitetään tehneen rikoksen, voidaan 6 artiklaa soveltaa jo esitutkintavaiheessa. (Pellonpää ym. 2018, 637–638.) Oikeusturvan kannalta rikosoikeuden käytön on oltava ennakoitavaa. Rikosvastuun ei pitäisi tulla toimijalle yllätyksenä, vaan tämän tulisi pystyä ennakoimaan tekojensa mahdolliset seuraukset tekohetkellä. (Tammenlehto 2020, 46–47.)

Esitutkinta on yksi osa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kokonaisuudessa. Nopea oikeudenkäyntivaihe ei riitä kohtuullisen ajan vaatimukseen, jos esitutkinta tai syyteharkinta on kestänyt niin kauan, että kokonaiskeston voidaan katsoa olevan kohtuuton. (Ervo 2008, 111.) Kohtuullisen ajan laskenta alkaa, kun epäiltyä on kuultu esitutkinnassa, hänet on pidätetty rikosepäilyn vuoksi tai viimeistään, kun virallinen syyte nostetaan ja se annetaan tiedoksi. Päätösajankohdaksi on yleisesti katsottu lainvoimaisen tuomion antoajankohta. (Pellonpää ym. 2018, 693.)

Itsekriminointisuoja eli myötävaikuttamattomuusperiaate kumpuaa oikeusvaltioajattelusta. Se tarkoittaa, että kenelläkään ei ole velvollisuutta myötävaikuttaa oman syyllisyytensä toteen näyttämiseen. (Ervo 2008, 360–361.) Itsekriminointisuojan tarkoitus ei ole estää ketään antamasta rikosprosessissa omaa asemaansa vahingoittavia lausuntoja, vaan ehkäistä viranomaisia hankkimasta todisteita henkilöä painostamalla tai tähän kohdistuvien pakkokeinojen avulla. Itsekriminointisuojan loukkausta voidaan arvioida kolmen kriteerin perusteella: onko todistaminen tapahtunut pakkokeinojen avulla, onko taustalla fyysistä tai psyykkistä pakottamista tai onko todisteiden saamiseksi käytetty harhauttamista esimerkiksi virheellisen prosessuaalisen aseman nojalla (todistajan valan alla, vaikka kyseessä epäilty). Tunnustamiseen painostamisen lisäksi itsekriminointisuoja suojaa henkilöä tilanteessa, jossa hän on sanktion uhalla antanut tietoja jossain toisessa viranomaismenettelyssä, ja näitä tietoja käytettäisiin häntä vastaan rikosprosessissa. (Pellonpää ym. 2018, 683–684.)

Itsekriminointisuoja liittyy läheisesti syyttömyysolettamaan, ja se voidaan johtaa EIS 6.1 ja EIS 6.2 artikloista. Itsekriminointisuojaan sisältyy (epäillyn) syytetyn mahdollisuus olla vaiti eikä hänellä ole muiden asianosaisten tapaan velvollisuutta pysyä totuudessa. Vaitioloa voidaan kuitenkin pitää näyttönä (epäiltyä) syytettyä vastaan, eikä itsekriminointisuoja estä pakkokeinojen käyttämistä tai muiden tutkintatoimenpiteiden suorittamista. (Ervo 2008, 361–362.) Epäillyllä ei siis ole velvollisuutta aktiivisesti ottaa osaa rikoksensa selvittämiseen. Tarpeen vaatiessa syytetyn läsnäolo voidaan turvata vankeudella, ja joissain tilanteissa voidaan ottaa verinäytteitä tai suorittaa muita henkilöön käypiä tarkastuksia. (Ervo 2005, 240.)

Syyttömyysolettaman mukaan jokaista rikoksesta (epäiltyä ja) syytettyä on pidettävä syyttömänä, kunnes syyllisyys on lainvoimaisesti näytetty toteen (EIS 6.2). Syyttömyysolettama on kaksiulotteinen: syyttäjän on kyettävä näyttämään rikossyyte toteen, ja ketään ei saa pitää syyllisenä ennen kuin tuomioistuim vahvistaa tuomiolla syyllisyyden. Tuomioistuimien lisäksi syyttömyysolettama velvoittaa myös muita viranomaisia, esimerkiksi poliisia esitutkinnan aikana ja pakkokeinoista päätettäessä. (Pellonpää ym. 2018, 702–703.) Syyttömyysolettamaa kuvastaa erityinen varovaisuus rikosprosessissa, esimerkiksi puolustuksen suosimisen periaate, jonka mukaan epäselvissä näyttötilanteissa asia tulee ratkaista syytetyn eduksi sekä tulkinnallisissa tilanteissa syytetylle valitaan lievempi vaihtoehto. Äänestystilanteissa tuomariäänten mennessä tasan voittaa vastaajalle lievempi kanta. (Helenius & Linna 2024, 13.) Syyttömyysolettamaan sisältyy myös syyttäjän todistustaakka asiassa: syyttäjän on esitettävä täysi näyttö ennen kuin todistustaakka voidaan kääntää syytetylle (Ervo 2008, 349). Hallinnollisessa menettelyssä, esimerkiksi liikennetrikomuksissa, voidaan määrätä rangaistus edellyttäen, että rangaistulla on valittamalla tai muutoin mahdollisuus saattaa asia tuomioistuimeen uudelleen arvioitavaksi 6.1 artiklan mukaiseen menettelyyn (Pellonpää ym. 2018, 657).

EIS 6 artiklan mukaisen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ydin on kontradiktorinen periaate; asianosaisten tasa-arvoinen osallistumisoikeus ja sen toteuttaminen (Ervo 2008, 155). Tämä osapuolten prosessuaalinen tasavertaisuus on tärkeä osa myös rikosprosessia (Pellonpää ym. 2018, 674). Osallistumisoikeus on taattava tosiasiallisesti riittävän ajan varaamisella ja asiantuntevan oikeusavun järjestämisellä. Kontradiktoreisuus kattaa kuulluksi tulemisen lisäksi myös kaiken oikeudenkäyntiaineiston, joka on annettava osapuolille tiedoksi ja lausuttavaksi riippumatta siitä kuka sen on hankkinut tai onko se suullista tai kirjallista. Kontradiktorinen periaate ilmentää myös oikeusvaltioperiaatetta. (Ervo 2008, 155–156.)

Syytetyn (epäillyn) tasavertainen osallistuminen kontradiktoreiseen oikeudenkäyntiin turvataan EIS 6.3 artiklassa luetelluilla puolustuksen vähimmäisoikeuksilla (Ervo 2008, 387), ja nämä 3 kappaleen osatekijät muodostavat oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksen perustan. Niiden rikkominen rikkoo usein myös 1 kappaleen vaatimuksia. (Pellonpää ym. 2018, 711.) Näiden vähimmäisoikeuksien ydin on 3 c-kohdan oikeus puolustautua (Ervo 2008, 387). Puolustautumisoikeus on myös taattava käytännössä, ei vain teoreettisella tasolla. Tämä tarkoittaa, että tarvittaessa puolustus tulee järjestää esimerkiksi oikeusavun tai tulkin avustuksella. (Ervo 2005, 173.) Oikeus puolustautumiseen henkilökohtaisesti ei tarkoita, että syytetyllä olisi vapaus valita onko hän asiaa käsiteltäessä läsnä vai ei. Rikoksen selvittämisen intressi syrjäyttää syytetyn valinnanvapauden, ja läsnäolo voidaan varmistaa tehokkailla pakkokeinoilla. Luvattomasta poissaolosta ei kuitenkaan voida rangaista prosessuaalisten oikeuksien menettämisellä. (Ervo 2005, 203.) Tilanteen mukaan joitakin 3 kappaleen säännöksiä tulee soveltaa myös esitutkinnassa, esimerkiksi juuri c-kohdan oikeus avustajaan (Pellonpää ym. 2018, 711). Kohdan 3 oikeudet ovat johdettavissa myös EIS 6.1 artiklan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin käsitteestä (Ervo 2008, 387).

Rikosprosessissa oikeudet (EIS 6.1 ja 6.3) ovat vuorovaikutteisia ja täydentävät toisiaan, sillä avustajan mukana oleminen jo esitutinnan alkuvaiheessa turvaa epäillyn muidenkin oikeuksien toteutumista (Pellonpää ym. 2018, 684). Esitutkintavaiheen menettely on sitä seuraavan tuomioistuinkäsittelyn kannalta usein erittäin merkittävää, koska esitutkinnassa selvitetään tapahtunut rikos, tekijän henkilöllisyys sekä hankitaan tarvittavat todisteet oikeudenkäyntiä varten. Tästä syystä keskeinen epäillyn oikeusturvan tae on, että epäillyllä on avustaja jo esitutinnan aikana. (Pellonpää ym. 2018, 728.) Aktiivinen osallistuminen esitutkintaan mahdollistaa puolustuksen kannalta olennaisten seikkojen huomioon ottamisen. Esitutkinnassa suoritetuilla kuulusteluilla voi olla myös ratkaiseva merkitys, mikäli niillä joudutaan poikkeustilanteessa korvaamaan vastakuulustelu-oikeus oikeudenkäynnissä. (Pellonpää ym. 2018, 732.)

Osapuolten tasa-arvo (*equality of arms*) edellyttää, että asianosaiset saavat esittää asiansa sellaisissa olosuhteissa, joissa he eivät joudu vastapuoleen verrattuna asiallisesti heikompaan ase-

maan. Vastoin EIS:n määräystä on myös ratkaista asia vastapuolen vahingoksi tätä lainkaan kuulematta. Osapuolille tulee myös taata tasa-arvoinen ja riittävä mahdollisuus perehtyä tuomioistuimen ratkaisuun vaikuttaviin asiakirjoihin ja muuhun selvitykseen. (Pellonpää ym. 2018, 616–617.)

Joskus osapuolten tasa-arvoa ja kontradiktorisen periaatteen toteutumista täytyy puntaroida tapauksissa, joissa esitetään sellaisia salassa pidettäviä tietoja, joita ei voida paljastaa edes asianosaisille. Tällöin on tärkeää arvioida, onko oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen kannalta riittävää, että ratkaisun tekevällä tuomioistuimella on kyseinen aineisto käytössään siten, että se on voinut arvioida asiaa tasapuolisesti ja yksityiskohtaisesti. Asianosaisten tiedonsaantioikeuden rajoittaminen on poikkeuksellista, ja se vaatii painavia syitä. (Pellonpää ym. 2018, 620–621.)

Asianosaisjulkisuuden rajoittamista käsiteltiin Satakunnan kärjäoikeuden asiassa R 22/782. Tutkinnanjohtajan päätöksellä oli esitutkinnan yhteydessä päätetty rajoittaa asianosaisjulkisuutta esitutkintalain 4 luvun 15 §:n ja viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:n nojalla, koska julkisuuden rajoittaminen oli ollut välttämätöntä erittäin tärkeän yksityisen edun turvaamiseksi. Laajalti asianosaisten liikesalaisuuden piiriin kuuluvaa aineistoa sisältänyttä esitutkintamateriaalia ei annettu asianosaisten haltuun, vaan heillä oli oikeus halutessaan tutustua aineistoon poliisin tiloissa ja tehdä tarvittaessa loppulausunnon antamiseen liittyviä merkintöjä asiakirjoista. Päätös oli saatettavissa viranomaisen ratkaistavaksi. Kaikki asianosaiset pyysivät saada salaamattoman esitutkintamateriaalin käyttöönsä, johon Satakunnan kärjäoikeus teki myönteisen päätöksen 22/273. Kärjäoikeus perusteli päätöstään sillä, että kyseessä on merkityksellinen ja laaja tekninen aineisto, joka on olennainen asian ratkaisemisen kannalta. Aineiston laatu ja laajuus huomioon ottaen ei ollut kohtuullista edellyttää asianosaisten tutkivan aineistoa esitutkintaviranomaisen tiloissa tai pelkästään muistiinpanojen perusteella. Tällainen menettely olisi aiheuttanut ylimääräistä vaivaa ja kustannuksia. Lisäksi osapuolilla ei olisi ollut yhtäläisiä mahdollisuuksia päästä käsiksi aineistoon verrattuna syyttäjään, mikä olisi heikentänyt vastaajien asemaa. Päätöksessä oli arvioitu aineiston luovuttamista myös oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta. Mikäli vastaajille ei olisi luovutettu aineistoa, ei heillä olisi ollut oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyvää mahdollisuutta perehtyä aineistoon avustajiensa ja asiantuntijoidensa kanssa eikä riitauttaa syyttäjän väitettä hankkimalla vastanäyttöä. Mikäli aineistoa ei olisi luovutettu vastaajien haltuun, olisi lopputulos ollut vastaajien oikeusturvan kannalta sama, kuin mikäli he eivät olisi saaneet tutustua aineistoon lainkaan. Samalla oikeudenmukainen oikeudenkäynti olisi edellyttänyt, ettei syyttäjä saa viitata taikka esittää miltään osin salattua aineistoa todisteina vastaajia vastaan.

Kontradiktorisuuden vaatimus koskee myös todistelua ja sen tasa-arvoisuutta. Kaikilla osapuolilla on oltava yhtäläiset mahdollisuudet esittää relevantteja todisteita, saada tietoonsa ja haltuunsa kaiken toisten esittämän todistusaineiston ja kommentoida sitä sekä vastakuulustella henkilötodistajaa. (Ervo 2008, 225–226.) Vastakuulustelu-oikeuden tehokkaan hyödyntämisen varmistamiseksi

olisi perusteltua, että kuulustelu olisi mahdollista jo esitutinnan alussa, jolloin asianomistajan kuulusteluun voitaisiin sisällyttää epäillyn esittämät kysymykset (Pellonpää ym. 2018, 758).

Yksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusedellytyksistä on, että henkilö saa asiansa käsittelyksi ja pystyy puolustautumaan kielestä riippumatta. Tämä on olennainen tekijä kuulluksi tulemisen mahdollisuutta. Kielelliset oikeudet – oikeus käyttää äidinkieltä sekä oikeus tulkkaukseen ja asiakirjojen käännöksiin – turvataan lailla. Kielellisistä oikeuksista oikeudenkäynnissä säädetään oikeudenkäymiskaaren 4 luvussa, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL, 689/1997) 6 a luvussa, esitutkintalaissa, kielilaissa (423/2003), saamen kielilaissa (1086/2003) ja viittomakielilaissa (359/2015). (Helenius & Linna 2024, 106–107.) Lisäksi jokaisella on esitutkinnassa oikeus käyttää suomea tai ruotsia käsittelykielestä riippumatta kielilain 10 §:n mukaisesti. Esitutkintaviranomaisen tulee huolehtia tulkkauksesta valtion kustantamana niissä tilanteissa, kun viranomaisen ei ole käytettävä sen kanssa asioivan henkilön kieltä. (ETL 4:12.2; Helenius & Linna 2024, 109.) Epäillyllä on oikeus myös esitutkinnassa kertyneiden keskeisten asiakirjojen käännöksiin ymmärtämälleen kielelle (Pellonpää ym. 2018, 764).

5 ESITUTKINNAN LAATUUN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ

Mitä on laatu? Laatu kuvaa kohteen ominaispiirteitä, erityisesti niitä, jotka koetaan positiivisina. Kun jokin asia liitetään laatuun, korostetaan sen hyviä puolia; laatu edustaa hyvyttä ja onnistumista, ja siihen suhtaudutaan yleisesti myönteisesti. Laatu tarkoittaa myös vaatimusten täyttämistä. Perinteisessä laatutekniikassa, joka pohjautuu materiaalistien tuotteiden valmistukseen, laatu määritellään sen perusteella, kuinka hyvin tuote täyttää vaatimukset. Toisin sanoen laatu tarkoittaa virheettömyyden astetta. (Anttila & Jussila 2016.)

Esitutkinta suoritetaan tulevan syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin tarpeita varten sekä asianosaisten etujen valvomiseksi, ei poliisia varten. Kaikissa esitutkinnan toimissa tulee ottaa huomioon, miten ne vaikuttavat tulevassa oikeudenkäynnissä. Vaikka esitutkinta olisi muuten laadukas, yksikin huolimaton toimenpide voi heikentää luottamusta myös oikein tehtyihin toimenpiteisiin. (Rantaescola 2022, 159.)

Lainsäädäntö määrää raamit laadukkaalle ja onnistuneelle esitutkinnalle. Näiden raamien sisällä tapahtuu paljon asioita, joita ihmiset tekevät ja johtavat. Jokaisella ihmisellä on oma käsityksensä oikeasta ja väärästä tavasta toimia. Jokainen toimii oman käsityksensä ja työmoraalinsa johdattamana. Jokainen tulkitsee säännöksiä ja määräyksiä omalla tavallaan. Ei ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa toimia oikein, helpoin tapa ei välttämättä ole se laadukain tapa, ja onnistuneeseen lopputulokseen ei tarkoituksesta huolimatta välttämättä päästä, jos osaaminen ei ole riittävällä tasolla.

Liikesalaisuuden määritelmän mukaan liikesalaisuus on tietoa, jolla on taloudellista arvoa elinkeinotoiminnassa (LSL 2 §). Tämä vaatii liikesalaisuuksia työssään käsittelevältä poliisimieheltä vankkumatonta rehellisyyttä, huolellisuutta, korkeaa työmoraalia ja ammattieettistä työotetta. Lainsäädäntö velvoittaa poliisimiehen salassapito- ja virkavelvollisuussäännöksillä pitämään luottamukselliset tiedot ulkopuolisten ulottumattomissa. Seuraavassa tarkastellaan esitutkinnan laatuun vaikuttavia tekijöitä lainsäädännön, viranomaisohjeiden, organisaation toimintakulttuurin sekä tutkijasta itsestään lähtevien ominaisuuksien valossa.

5.1 Julkisuusperiaate ja asianosaisjulkisuus

Liikesalaisuuksien käsittelyn yleisiä sääntöjä viranomaistoiminnassa määrittelevät perustuslakiin nojaavat hallinnon lainalaisuus- ja julkisuusperiaate sekä julkisuuslaki, joka sääntelee viranomais toiminnan salassapitoa ja julkisuutta (Mäenpää 2006, 67). Julkisuusperiaate on keskeisimpiä demokraattisen oikeusvaltion lähtökohtia, ja sen mukainen tiedonsaantioikeus on kirjattu perustuslakiin. Julkisuusperiaate suo kansalaisille mahdollisuuden kontrolloida viranomaisten toimintaa. Tätä perusoikeutta voidaan rajoittaa vain välttämättömistä syistä. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 163.) Jo-

kaisella on oikeus saada tieto julkisesta viranomaisen asiakirjasta (JulkL 9 §). Kun kyseeseen tulevat liikesalaisuudet ja muut arkaluonteiset tiedot, on ne pystyttävä kuitenkin salaamaan (Salminen 2018, 161).

Rikosasiassa asianosaisjulkisuuden piiriin kuuluvat sen asianosaiset, ja asianosaisjulkisuus on aina laajempaa kuin yleisöjulkisuus (Rantaeskola 2022, 33). Asianosaisjulkisuus tarkoittaa asianosaisen oikeutta saada tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, mikäli asiakirja voi tai on voinut vaikuttaa tämän asian käsittelyyn viranomaisessa tai tuomioistuimessa. Asianosaisella on oikeus tietoon siitäkin huolimatta, että tieto tai asiakirja on pidettävä salassa tai sen yleisöjulkisuudessa on muita rajoitteita. Jos esimerkiksi erittäin tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaatii, voidaan asianosaisjulkisuutta kuitenkin rajoittaa. (Tieteen termipankki: hakusana *asianosaisjulkisuus*.) Esitutkintalain 2 luvun 5 §:n mukaan esitutkinnan asianosaisia ovat asianomistaja, rikoksesta epäilty sekä muu henkilö, jonka oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin rikos ja sen selvittäminen voivat vaikuttaa. Asianosaisena olevan oikeushenkilön lakimääräiseen toimielimeen tai muuhun johtoon kuuluvaan edustajaan sovelletaan soveltuvien osin esitutkintalain asianosaisia koskevia säännöksiä. Tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa, onko henkilöä pidettävä asianosaisena.

Rikosprosessin julkisuussäätely on jaettu esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä koskevaan lainsäädäntöön. Esitutkintalaki sekä laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta säätelevät esitutkinnan ja esitutkinta-asiakirjojen julkisuutta. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 163.) Julkisuuslain 24 §:ssä on säädetty viranomaisen salassa pidettävistä asiakirjoista. Niitä ovat poliisin ja esitutkinnan näkökulmasta esimerkiksi rikosilmoitukset, esitutkintaa ja syyteharkintaa varten laaditut asiakirjat esitutkinnan ollessa kesken (kohta 3), poliisin ylläpitämät rikosten ehkäisemistä ja selvittämistä varten ylläpitämät rekisterit ja selvitykset (kohta 4) sekä poliisin taktisia ja teknisiä menetelmiä ja suunnitelmia koskevat asiakirjat (kohta 5). Selvitettävän rikoksen mukaan salassa pidettäviä tietoja ovat muun muassa tiedot yksityisistä liikesalaisuuksista (kohta 20), ulkomaalaisasiat (kohta 24), rikoksen asianosaisiin liittyvät yksityiselämän arkaluonteiset tiedot (kohta 26), tiedot rikosseuraamuksista (kohta 27), salaiset henkilötiedot (kohta 31) ja henkilön yksityiselämään liittyvät tiedot (kohta 32).

Asianosaisen oikeudesta tiedonsaantiin säädetään julkisuuslain 11 §:ssä: Hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (asianosainen), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn (JulkL 11.1 §). Tätä oikeutta ei kuitenkaan ole, mikäli tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yksityistä etua, tai tiedon antamisesta ennen tutkinnan lopettamista esitutkinnassa ja poliisitutkinnassa esitetystä tai laaditusta asiakirjasta aiheutuisi haittaa asian selvittämiselle (JulkL 11.2,1 & 2 §).

Esitutkintalain 4 luvun 15 §:n 1 momentin mukaan asianosaisella on esitutinnan aloittamisen jälkeen oikeus saada tieto esitutkintaan johtaneista ja siinä ilmi tulleista asioista sekä esitutkinta-aineistosta, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Mikäli tietojen antamisesta ennen tutkinnan lopettamista on haittaa asian selvittämiseksi tai tietojen antamatta jättäminen on välttämätöntä erittäin tärkeän yleisen tai yksityisen edun turvaamiseksi, ei tätä oikeutta ole (ETL 4:15.2–3). Asianosaisella on oikeus asianmukaisesti puolustautua tai valvoa muuten oikeuksiaan oikeudenkäynnissä, mikä on otettava huomioon, kun harkitaan hänen oikeuttaan saada tietoja tai rajoittaa tiedonsaantia (ETL 4:15.4). Erityisesti rikoksesta epäillyn ja hänen puolustautumismahdollisuuksiensa kannalta ei ole merkitystä pelkästään esitutkinnassa esiin tulleilla seikoilla, vaan myös, miten esitutkinnan aloittamiseen on päädytty. Tämä tosin on usein hänen tiedossaan jo muutenkin. Tiedonsaantioikeus koskee myös asianosaisen edustajaa ja avustajaa. (HE 222/2010 vp, 206.)

Viranomaisen asianosaisille antamat asiakirjat tulee merkitä ”salassa pidettävä” -leimalla. Merkinästä tulee käydä ilmi mihin salassapito perustuu ja miltä osin asiakirja on salassa pidettävä. Salassapitovelvollisuudesta tulee ilmoittaa asianosaiselle myös suullisesti annetusta tiedosta. (JulkL 25 §.) Viranomaisen asiakirjan salassapito lakkaa, kun salassapidolle laissa määrätty aika on kulu-
nut tai kun salassapitomääräys on kumottu. Viranomaisen asiakirjan salassapitoaika on pääsääntöisesti 25 vuotta. Valtioneuvosto voi pidentää määräaika enintään 30 vuodella, mikäli asiakirjan aiemmin julki tuleminen aiheuttaisi merkittävää haittaa niille eduille, joiden suojaamiseksi salassapito on säädetty. (JulkL 31 §.)

Asianosaisjulkisuus liikesalaisuusrikosten esitutkinnassa on monimutkainen kysymys, jossa on tasapainoiltava oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja liikesalaisuuksien suojan välillä. Asianosaisjulkisuus oikeuttaa osapuolet saamaan tietoa käsiteltävän asian muistakin kuin julkisista asiakirjoista, mikä on olennaista puolustuksen ja prosessiin osallistumisen kannalta. Kuitenkin liikesalaisuuksien paljastuminen voi aiheuttaa niiden lailliselle haltijalle huomattavaa vahinkoa, joten niiden suojaaminen on erityisen tärkeää. Liikesalaisuushan ei konkreettisesti pysy salassa, jos siitä annetaan tieto vastapuolelle, vaikka asiakirjat leimattaisiinkin salassa pidettäväksi. Tässä tasapainoilussa tuomioistuin voi päättää asiakirjojen salassapidosta, mutta tämä voi rajoittaa toisen osapuolen tiedonsaantia ja valmistautumista. Tuomioistuimella on siten ratkaiseva rooli sen varmistamisessa, että rikosprosessin oikeudenmukaisuus säilyy liikesalaisuuksien suojaa vaarantamatta.

5.2 Syyttäjäyhteistyö

Esitutkintalain 5 luvun 1 §:n (453/2023) mukaan esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava syyttäjälle tutkittavaksi tulleesta rikoksesta, jonka esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiset ovat yhdessä niille kuuluvan toimivallan perusteella päättäneet kuuluvan ilmoitusvelvollisuuden piiriin tai josta syyttäjä on pyytänyt ilmoittamaan. Syyttäjän pyynnöstä esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta tai

suoritettava esitutkintatoimenpide ja muutenkin noudatettava syyttäjän määräyksiä, joilla pyritään turvaamaan asian selvittäminen 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla (ETL 5:2). Asian laadusta ja laajuudesta riippuen esitutkintaviranomaisen tulee ilmoittaa syyttäjälle esitutkintaan liittyvistä asioista sekä esitutkinnan edistymisestä. Ennen syyttäjälle ilmoitetun rikoksen tutkinnan päättämistä on tutkinnanjohtajan tarvittaessa kuultava syyttäjää siitä, onko asiaa selvitetty riittävästi 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla tai jos esitutkinta on tarkoitus päättää saattamatta asiaa syyttäjän käsiteltäväksi. Syyttäjän on osallistuttava esitutkintaan tarvittaessa sen varmistamiseksi, että asia selvitetään 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla, ja esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän tulee neuvotella esitutkintayhteistyön järjestämiseen liittyvistä kysymyksistä. (ETL 5:3.)

Esitutkintalaissa ei säädetä käytännön työtavoista- ja menetelmistä, joilla 5 luvun 3 §:n mukainen esitutkintayhteistyö voidaan toteuttaa. Esitutkintayhteistyötä käsittelevässä ohjeistuksessa esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyö perustuu pääasiallisesti kirjalliseen tutkintasuunnitelmaan ja sen päivittämiseen. (Koistinen & Karjalainen 2021, 30.) Lainsäädäntö yhdessä viranomaisohjeiden kanssa antaa hyvän pohjan poliisin ja syyttäjän yhteistyölle. Jotta käytännöt saataisiin yhdenmukaisiksi, tulisi laissa kuitenkin korostaa yhteistyön merkitystä etenkin vaativien ja laajojen rikosasioiden esitutkinnassa ja syyteharkinnassa. (Miettinen 2011, 92.) Menettelyn tarkoituksena on myös hyödyntää syyttäjän asiantuntemusta esitutkinnan aikana (Rantaeskola 2022, 163). Poliisihallituksen ohjeen POL-2023-55661 (2–4) tavoitteena on edistää poliisin ja syyttäjän välistä yhteistyötä rikosprosessin tehostamiseksi. Ohjeessa määritellään esitutkintalain 5 luvun 1 §:ään perustuvan ilmoitusmenettelyn velvoitteet ja sisältö sekä pakkokeinolain (PKL, 806/2011) 11 luvun 2 a §:ään perustuva esitutkintaviranomaisen ilmoitusvelvollisuus syyttäjälle käytetyistä pakkokeinosta. Ohjeen toinen luku listaa 26 rikosasiaa, joista on ilmoitettava syyttäjälle. Valtakunnansyyttäjä on julkaissut oman yleisen ohjeensa VKS:2023:1 Ohje syyttäjän esitutkintayhteistyöstä, joka käsittelee esitutkintayhteistyön alkuvaiheen toimenpiteitä (Koistinen & Karjalainen 2021, 30).

Esitutkintayhteistyön tavoitteena on

- selvittää tapahtumien kulku asianmukaisesti, tehokkaasti ja siinä laajuudessa kuin asian arvioiminen ja ratkaiseminen edellyttävät
- ottaa huomioon ne tosiseikat, jotka liittyvät rikoksen tunnusmerkistön mukaisuuteen, syyllisyyteen ja rikosvastuun toteutumiseen
- hankkia todisteet riidanalaisista tai muuten todistelua vaativista seikoista
- huomioida oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja käsittelyn sujuvuuden rikosprosessin eri vaiheissa esitutkinnalle asettamat vaatimukset (VKS:20 23:1).

Esitutkintayhteistyö alkaa ilmoituksella syyttäjälle esitutkinnan aloittamisesta. Ilmoitus toimitetaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun esitutkinta on aloitettu. (Rantaeskola 2022, 163.) Ennakkoilmoitus rikosasiassa on tehtävä syyttäjälle, kun poliisi on selvittänyt esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla rikosepäilyyn liittyvät seikat ja tehnyt päätöksen, että asiassa on syytä epäillä rikosta ja esitutkinta on toimitettava. Ennakkoilmoitus tehdään teknisenä tiedonsiirtona poliisin ja syyttäjän tietojärjestelmien välillä täydennettynä henkilökohtaisella yhteydenpidolla. Ilmoitus luokitellaan joko A- tai B-kategoriaan asian kiireellisyyden mukaan. Ilmoitukseen liitetään rikosilmoituksen perusteena olevan tutkintapyynnön tai muun selvityksen pääasiallinen sisältö, tutkinnan aikataulusuunnitelma sekä mahdollisesti tutkintasuunnitelma tai alustava tutkintasuunnitelma. Salassa pidettävät aineistot lähetetään salattuna sähköpostina tai henkilökohtaisesti. (POL-2023-55661, 5.) Syyttäjän näkökulmasta esitutkintayhteistyö on ensimmäinen vaihe hänen käsittelemässään rikosasiassa. Syyttäjä huolehtii osaltaan, että rikosasia selvitetään esitutkinnassa asianmukaisesti ja tehokkaasti sekä varmistaa, että esitutkinnassa otetaan huomioon oikeudenkäynnin asettamat vaatimukset. Syyttäjä tutustuu rikosasiaan sen laadun edellyttämällä tavalla, neuvottelee tutkinnanjohtajan kanssa sekä osallistuu muuten sovituin osin esitutkintaan. (VKS:2023:1.) Vaikka esitutkinnan suorittaminen onkin esitutkintaviranomaisen vastuulla, on syyttäjällä oikeus antaa ohjeita ja määräyksiä hänelle kuuluvaa rikosasiaa koskien jo esitutkinnan aikana. Esitutkinta tulee toimittaa niin, että syyttäjä pystyy hoitamaan tehtävänsä oikeudenkäynnissä mahdollisimman hyvin. (Rantaeskola 2022, 164.)

Jotta esitutkintayhteistyön käytäntöjä voidaan edistää ja kehittää, tulee poliisiyksiköiden tehdä hallinnollista yhteistyötä syyttäjäalueiden kanssa. Hallinnollinen yhteistyö pyrkii kehittämään yhteisparaverikäytäntöjä sekä varmistaa tiedonkulun poliisin ja syyttäjän välillä esitutkinnan eri vaiheissa. (POL-2023-55661, 9.) Tutkinnanjohtaja päättää suoritettavista tutkintatoimenpiteistä ja käytettävistä tutkintamenetelmistä. Syyttäjän rooli on varmistaa, että rikosasia selvitetään oikeudellisesti oikein ja että esitutkinnan aikana huomioidaan koko rikosprosessin vaatimukset. Laadukas esitutkinta ja sen aikana tehtävä esitutkintayhteistyö vähentävät tarvetta lisätutkintapyynnöille ja mahdollistavat syyttäjälle kustannustehokkaan syventymisen esitutkinta-aineistoon. (VKS:2023:1.)

Talousrikosten esitutkinnalle on ominaista materiaalin huomattava määrä ja laajuus, tutkinnan pitkä kesto, rikostunnusmerkistöjen ja aineellisten säännösten hallintaa vaativa juridiikka sekä juttujen taloudelliset intressit ja vaativat pakkokeinot (VKS:2023:1). Talousrikollisuuden torjunta vaatii talousrikoksiin erikoistuneita tutkijoita ja syyttäjiä. Mikäli juttuun ei ole osoittanut erikoistunutta syyttäjää, saattaa asian hoidon laatu heikentyä. (Miettinen 2011, 89.) Talousrikostyyppisten rikosten esitutkintayhteistyö kaikissa vaiheissaan edellyttää huolellista suunnittelua ja järjestelmällisyyttä. Tutkinnan alussa syyttäjälle toimitettava ennakkoilmoitus ja alustava tutkintasuunnitelma ovat merkittä-

vässä roolissa, kun jutulle määrätään vaativuustasonmukainen syyttäjä. Esitutkimateriaalin laajuus talousrikostyyppisissä jutuissa edellyttää myös esitutkimapöytäkirjalta ja sen johdannolta ja rakenteelta erityistä selkeyttä. (VKS:2023:1.)

Esitutkimayhteistyötä tehdään pääsääntöisesti puhelimitse, sähköpostitse ja tapaamisin. Tyypillisesti syyttäjä vastaa esitutinnan aikana tutinnan kysymyksiin, mitä varten syyttäjälle toimitetaan kysymyksen perustana oleva aineisto. (Koistinen & Karjalainen 2021, 54.) Poliisin ja syyttäjän yhteinen valtakunnallinen tietojärjestelmä mahdollistaisi nopean tietojenvaihdon ja palautejärjestelmän sekä juttujen etenemisen seurannan (Miettinen 2011, 90).

Poliisin ja syyttäjän välinen yhteistyö on tärkeää vaativien ja laajojen liikesalaisuusrikosten esitutkinnassa sekä koko rikosprosessin onnistumiselle. Syyttäjän varhainen osallistuminen ja oikeudellinen asiantuntemus tehostaa tutkintaa ja edesauttaa laadukkaan ja oikeudenmukaisen esitutinnan onnistumista sekä vähentää lisätutinnan tarvetta. Laadukas esitutkinta puolestaan vaikuttaa syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin tehokkuuteen. Yhteistyöllä voidaan varmistaa myös laillisuusvalvontaa sekä rikosnimikkeiden oikea määrittely. Lisäksi se voi auttaa poliisia ymmärtämään liikesalaisuuksien luonnetta ja tekemään oikeita päätöksiä tutinnan aikana.

5.3 Organisaation sisäiset ohjeet, käytännöt, arvot ja johtaminen

Organisaation sisäisten ohjeiden ja määräysten tärkein tavoite on ennalta ehkäistä väärinkäytösten syntyminen (Sihvonen & Uusi-Hautamaa 2019, 55). Ylimmän johdon tulee määritellä mikä on organisaation jokaiselta työntekijältä odottama oikea tapa toimia. Selkeät ja helposti saatavilla olevat kirjalliset ja ajantasaiset ohjeet auttavat henkilöstöä sisäistämään, millaista toimintaa heiltä organisaation nimissä odotetaan. Jatkuva koulutus ja viestintä on tärkeää. Lisäksi kirjoittamattomat, kulttuuriin kuuluvat säännöt ohjaavat vahvasti ihmisten toimintaa. (Ratsula 2016, 257.)

Monissa organisaatioissa on otettu käyttöön eettiset toimintaohjeet ja käytännöt (*Code of Conduct*, CoC), joiden noudattaminen on osa jokaisen työntekijän vastuullisuusperiaatetta (Laurio 2020b, 96). Ohjeiden noudattamiseen liittyy läheisesti myös eettinen ilmoituskanava (*whistleblowing*-kanava), johon voi anonyymisti ilmoittaa epäillyistä väärinkäytöksistä (Laurio 2020b, 98). Eettisen organisaatiokulttuurin vahvistamisessa on tärkeää, että kulttuuri olisi mahdollisimman suopea ilmoituskanavan käytölle ilman, että ilmoittaja pelkää joutuvansa kostotoimenpiteiden kohteeksi (Sihvonen & Uusi-Hautamaa 2019, 28). Poliisihallinnossa on ensimmäisenä valtion viranomaisena otettu käyttöön eettinen kanava, jonka kautta voi, halutessaan myös nimettömästi, ilmoittaa havaitsemaansa epäkohdasta tai lainvastaisesta toiminnasta (Väisänen 2022).

Luottamuksellisen tiedon ja aineiston tietoturvallista käsittelyä edistää salattujen sähköpostien ja turvatulostuksen käyttäminen, aineiston hävittäminen tietoturvajätteenä tai silppurilla, dokumenttien

säilyttäminen muualla kuin työpöydällä, puhelimen ja työaseman lukitukset sekä keskustelujen välttäminen julkisissa tiloissa (Laurio 2020a, 87-89). Muita tietoturvaa parantavia kontroleja ovat esimerkiksi käyttöoikeuksien rajaaminen tietojärjestelmiin ja -kantoihin vain niille, joilla on terve käsittellä kyseisiä tietoja sekä lokitietojen rekisteröinti (Ratsula 2016, 260).

Väärinkäytöksiä voidaan ehkäistä jo rekrytointivaiheessa kiinnittämällä huomiota palkattavan henkilön taustaan ja tämän sopivuuteen organisaation arvoihin (Ratsula 2016, 260–261). Suppea, perusmuotoinen tai laaja turvallisuusselvitys henkilöstä teetetään silloin, kun työntekijällä on pääsy tiettyihin merkittäviin tiloihin ja tietoihin, ja halutaan varmistaa, että henkilö on luotettava tehtävänsä. Saatuja tietoja arvioidaan työtehtävän laatuun ja esimerkiksi turvaluokitellun aineiston käsittelyyn. (Laurio 2020b, 79.)

5.4 Perehdytys

Perehdytys on toimenpiteitä ja tukea, joilla uuden tai uusiin tehtäviin siirtyvän työntekijän osaamista, työympäristöä ja työyhteisöä kehitetään siten, että hän pääsee parhaalla mahdollisella tavalla alkuun uudessa työssään ja organisaatiossaan sekä kykenee mahdollisimman nopeasti hoitamaan työnsä riittävän itsenäisesti. Parhaimmillaan perehdyttäminen kehittää myös työyhteisöä sekä koko organisaatiota. Hyvin hoidettu perehdytys ottaa huomioon uuden työntekijän jo olemassa olevan osaamisen ja pyrkii hyödyntämään sitä jo perehdytysjakson aikana. (Kupias & Peltola 2009, 19.)

Työturvallisuuslain (738/2002) 2 luvun 14 §:ssä säädetään työnantajan velvollisuudesta työntekijän perehdyttämiseen. Pykälän 1 momentin 1 kohta velvoittaa työnantajan muun muassa perehdyttämään työntekijän riittävästi työhönsä, työpaikan olosuhteisiin, työmenetelmiin, työssä käytettäviin työvälineisiin ja turvallisiin työtapoihin.

Perehdytysprosessi on johtamisen väline, jolla organisaatiota johdetaan kohti sen tavoitteita ja toteutetaan sen strategiaa (Eklund 2021, 27). Perehdytyksellä on kiinteä yhteys organisaation toimintatapaan (Kupias & Peltola 2009, 43): perehdytysprosessin tulee olla osa organisaation strategiaa ja muuta toimintaa, ei irrallinen prosessi (Eklund 2021, 27). Uuden työntekijän oppimis- ja osaamistarpeiden lisäksi on otettava huomioon organisaatiossa vallalla olevat prosessit ja ilmiöt, jotka on hallittava ja ymmärrettävä (Kupias & Peltola 2009, 43). Osa prosesseista voi olla virallisia, ja ne tulee suorittaa tietyllä tavalla, osa vakiintuneita käytäntöjä, joille ei ole velvoittavia perusteita (Eklund 2021, 102).

Perehdytys on kaksisuuntainen prosessi: onnistuneeseen perehdytykseen vaaditaan aina sekä työnantajan että perehdytettävän työntekijän panos (Eklund 2021, 161). Työntekijän vastuu työnan-

tajaa kohtaan ei rajoitu pelkästään työsopimukseen. Perehdytysprosessissa työntekijän vastuuseen kuuluu työnantajan lisäksi myös työyhteisö sekä työntekijä itse. Vastuusiin työnantajaa kohtaan kuuluu muun muassa työsopimuksen noudattaminen (työnantajan direktio-oikeus), työturvallisuudesta huolehtiminen ja työn laadukkuus. Työyhteisöä kohtaan täytyy osoittaa selkeää viestintää ja vuorovaikutustaitoja, eettistä toimintaa, työrauhasta ja -ilmapiiristä huolehtimista sekä kunnioittaa yhteisiä toimintatapoja. Lisäksi työntekijä on vastuussa oman ammattitaitonsa ylläpidosta ja kehittämisestä, oma-aloitteisuudesta, kuulluksi tulemisesta sekä omasta hyvinvoinnistaan. Työnantajan tulee huolehtia siitä, että nämä vastuut tulevat selkeästi esille perehdytysjakson aikana. (Eklund 2021, 162–165.)

Työntekijä sitoutuu työhönsä hyvän perehdytyksen ansiosta (Hietala ym. 2022, 209). Sitoutunut työntekijä omaksuu organisaation toimintatavat ja arvot helpommin, jolloin hän pystyy itsenäisiin päätöksiin ja kykenee reagoimaan niissäkin tilanteissa, joihin hänellä ei ole valmista toimintamallia, rutiinia tai prosessia. Itsevarmalla työntekijällä on tunne työn hallinnasta, mikä lisää myös työmotivaatiota. (Hietala ym. 2022, 212.) Esimiehen vastuulla on perehdytyksen johtaminen, ja hänen tulee varmistua siitä, että perehdytys on järjestetty asianmukaisesti; perehdytys tulee suunnitella, organisoida ja toteuttaa perehdytettävän tilanteen mukaisesti. Oman osuutensa lisäksi esimiehen tulee huolehtia resurssien riittävydestä sekä ajankäytöstä. (Kupias ym. 2014, 100.) Ennalta laaditun perehdytys suunnitelman lisäksi uuden työntekijän tueksi kannattaa valjastaa myös jo olemassa olevaa kokemusta, sillä hiljainen tieto välittyy parhaiten kokeneiden kollegoiden välityksellä (Hietala ym. 2022, 212). Koska koko työympäristö vaikuttaa vahvasti uuden oppimiseen, on tärkeää, että koko työyhteisö osallistuu perehdytykseen tavalla tai toisella (Kupias & Peltola 2009, 76). Myös hyvällä vuorovaikutuksella perehdyttäjän ja perehtyjän välillä on tärkeä rooli perehdytyksen onnistumisessa. Vuorovaikutuksen synty taas edellyttää hyvää ja turvallista ilmapiiriä, jolloin perehtyjä uskaltaa tuoda ajatuksiaan julki (Kupias & Peltola 2009, 19.)

Perehdyttämisen osa-alueita ovat tehtäväkohtainen osaaminen, tiimi- ja työyhteisöosaaminen, organisaatio-osaaminen, toimialaosaaminen, työsuhteosaaminen ja yleisosaaminen (Kupias & Peltola 2009, 89). Työpaikan kulttuuri sekä toimialakohtaiset tekijät määrittelevät sen, kuinka organisaatiossa toimitaan (Kupias & Peltola, 2009, 92). Tehtäväkohtainen opastaminen sisältää itse työtehtävien lisäksi myös erilaiset säännöt, tekniikat, toimintatavat ja välttämättömät käytännön asiat, joita työn hoitaminen onnistuneesti edellyttää (Eklund 2021, 96). Organisaation toiminnasta kertominen sisältää niitä asioita, joita organisaatiosta halutaan viestiä ja joiden avulla perehtyjälle muodostuu mielikuva omasta roollistaan osana kokonaisuutta (Eklund 2021, 99).

Oppimisprosessissa käytännön kokemuksia muokataan uudeksi tiedoksi. Oppiminen, asioiden ymmärtäminen ja sisäistäminen, vaatii motivaatiota eli halua oppia, opittujen asioiden kokeilua ja soveltamista käytäntöön erilaisissa tilanteissa, onnistumisien kautta koettuja ahaa-elämyksiä sekä

oppimisen dokumentointia. (Sydänmaanlakka 2012, 37, 39 ja 51.) Uusia asioita opitaan siis vanhojen kokemusten kautta. Joskus oppimisen esteenä voivatkin olla aiemmat kokemukset ja asenteet. Oppiminen ja ympäristön havainnointi on aina yksilöllistä. (Sydänmaanlakka 2012, 40.) Esimiehen tehtävä on työntekijän yksilöllisen oppimisen ja kehittymisen ohjaaminen. Yksilöllisyyden lisäksi on korostettava myös tehtävän tavoitteita. Asetetut tavoitteet, rohkaisu niihin pääsemiseksi ja onnistumisten huomioiminen palvelevat urakehitystä ja motivoivat työntekijää. (Kupias ym. 2014, 135–136.)

Yksi oppimisen lähtökohdista on palaute. Sen merkitys ei ole tärkeää vain yksilön, vaan koko tiimin ja organisaation oppimiselle. Säännöllinen ja oikeaan aikaan annettu palaute ehkäisee ongelmien syntymistä työyhteisössä. (Sydänmaanlakka 2012, 62.) Palaute on tärkeää myös siksi, että perehdytettävä ei aina välttämättä itse osaa arvioida milloin hän onnistuu ja milloin ei. Palaute suuntaa toimintaa niihin asioihin, jotka vaativat lisäpanostusta. (Kupias & Peltola, 2009, 137.) Palaute myös kannustaa kehittymään niillä osa-alueilla, joilla ollaan jo hyviä sekä auttaa tunnistamaan kokonaisuuksia, joissa on vielä haasteita. Avoin palautekulttuuri sallii virheitä ja asioista suoraan puhumisen sekä edistää yhteishenkeä ja toisten kunnioitusta. (Eklund 2021, 124.)

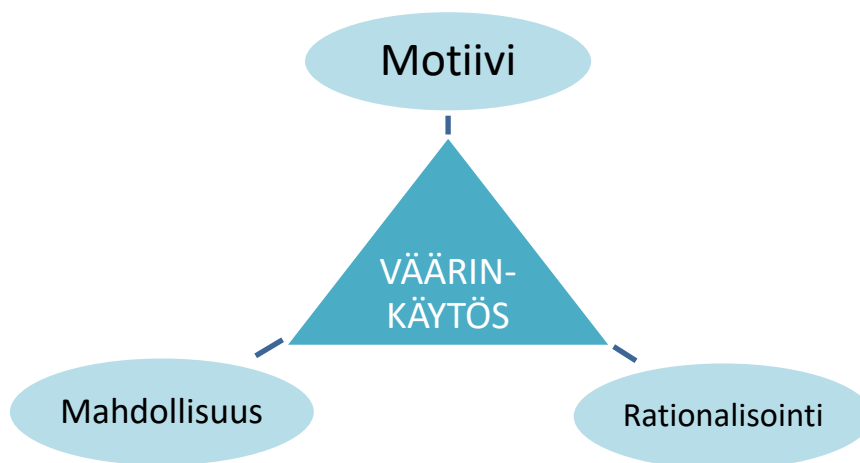
5.5 Tutkijan henkilökohtaiset asenteet, väärinkäytökset ja toisintoimimismahdollisuus

Jokainen Poliisiammattikorkeakouluun hakeva ja sieltä valmistuva on kansalainen, ihminen – vikoinen ja puutteinen. Kuitenkin siltä, joka vetää ylleen sinisen uniformun ja saa toimivaltuudet puuttua toisen vapauteen, odotetaan enemmän kuin muilta, ei pelkästään virkatoimissaan, mutta myös vapaa-ajalla. Siitäkin huolimatta, että laki edellyttää poliisilta nuhteettomuutta, on esiin tullut tapauksia, joissa poliisit ovat syyllistyneet vakaviinkin rikoksiin. (Väisänen 2022.) Luottamus poliisiin onkin ollut ajoittain koetuksella: esimerkiksi Aarnion tapaus johti monivuotisiin ja mittaviin korruptio- ja rikossyytteisiin, tutkintoihin sekä tuomioistuimien langettaviin tuomioihin. Kyselyiden mukaan poliisilla on kuitenkin edelleen kansan vahva luottamus ja hyvä maine yhteiskunnassa. (Salminen 2018, 160–161.)

Eettisesti kestävä poliisitoiminta lähtee jokaisen poliisimiehen omasta halusta toimia oikein sekä puuttua ympärillään havaitsemiinsa väärinkäytöksiin (Väisänen 2022). On selvää, että vastuu eettisten periaatteiden ymmärtämisestä ja noudattamisesta on jokaisella organisaation jäsenellä riippumatta siitä, missä asemassa työskentelee (Sihvonen & Uusi-Hautamaa 2019, 28). Rikosoikeudellinen virkavastuu, vahingonkorvausvelvollisuus ja oikeuskäytäntö vaikuttavat oikeusturvan toteutumiseen sekä ennalta estävästi että korjaavasti. Tietoisuus mahdollisesta rangaistuksesta tai sen uhasta korostaa tutkijan harkintavallan rajoja sekä huolellisen harkinnan ja päätöksenteon merkitystä. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 384.)

Lähtökohtaisesti väärinkäytösten ytimessä on aina ihminen riippumatta siitä, toteutetaanko teko teknologian avulla vai ei. Ihmislähtöisesti voidaan esittää kysymykset minkä tyyppiset ihmiset yleensä syyllistyvät väärinkäytöksiin ja miksi. (Sihvonen & Uusi-Hautamaa 2019, 58.) Motiivi tutkijan väärinkäytökseen voi syntyä esimerkiksi elämäntilanteen muutoksesta, jossa taloudellinen paine kasvaa liian suureksi tai perheen tai muiden läheisten painostuksesta (Laurio 2020b, 109). Myös tilanne, jossa tekemisen ja sen salaamisen huomaa olevan mahdollista, saattaa johtaa väärinkäytökseen, eli ”tilaisuus tekee varkaan”. Toisaalta teko saattaa olla myös suunnitelmallinen ja tarkoituksellinen. (Ratsula 2016, 252.) Jokaisen omat moraaliset valinnat, eettiset arvot sekä rationaalinen kyky tehdä päätöksiä johtavat väärinkäytöstilanteisiin (Sihvonen & Uusi-Hautamaa 2019, 9).

Kuvio 3 havainnollistaa väärinkäytösten taustalla olevat kolme eri tekijää, joiden tulee samanaikaisesti olla läsnä tilanteessa, jossa tekijä päätyy väärinkäytökseen. Motiivi eli syy toimia väärin voi olla esimerkiksi taloudellinen ongelma tai rahan tarve. Mahdollisuuden väärinkäytökselle tarjoaa esimerkiksi henkilön asema organisaatiossa, luottamus ja uskomus ettei jää kiinni. Rationalisoinnilla tekijä pystyy perustelemaan itselleen, että hän on oikeutettu väärinkäytökseen, esimerkiksi ”muutkin tekevät näin”. (Cressey 1953, viitattu teoksessa Ratsula 2016, 253–254.)

Kuvio 3. Väärinkäytöskolmio (*fraud triangle*). Lähde: Cressey 1953, viitattu teoksessa Ratsula 2016, 254.

Rikosoikeudessa sovelletaan yleistä tahallisuusvastuuta: teko on rangaistava vain tahallisena, ellei toisin ole säädetty. Tuottamuksellinen teko on rangaistava vain, jos laissa on näin nimenomaan säädetty. (Melander 2016, 182.) Rangaistuksen tuomitseminen edellyttää, että tekijän teko osoittaa rangaistavaa syyllisyyttä. Vaatimuksena on, että tekijällä oli toisintoimimismahdollisuus, ja teko perustuu tekijän omiin valintoihin (HE 44/2002 vp., 69.): ihmisellä on täytynyt olla kyky tai tilaisuus toi-

mia lain edellyttämällä tavalla (Melander 2016, 183). Hän on myös voinut ryhtyä tekoon, johon hänen tietonsa tai taitonsa ovat riittämättömät, mutta tarkemmin tilannetta tarkasteltuaan hän olisi voinut tämän huomata (Melander 2016, 194). Lähtökohtana on siis se, että henkilöä ei voida saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen käyttäytymisestä, jota hän ei olisi voinut välttää, vaikka kyseessä oleva käytös täyttäisi rikoksen tunnusmerkit. Toisin sanoen henkilöä ei voida saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen, jos hän ei ole voinut toimia lain mukaisesti. (Tammenlehto 2023, 94.)

5.6 Sisäinen ja ulkoinen valvonta sekä laillisuusvalvonta

Suomen perustuslain 2 §:n oikeusvaltioperiaatteen mukaisesti julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Poliisi käyttää toiminnassaan hyvinkin voimakkaita ihmis- ja perusoikeuksiin kajoavia toimenpiteitä sekä niihin liittyvää harvintavaltaa. Siksi poliisin toiminnan valvonta ja vastuullisuuden ylläpitäminen on erittäin tärkeää. Poliisitoimintaa, jota ei valvota, ei voi olla olemassa. (Sisäasiainministeriö 2013, 93.)

Nykyllänsäädäntö edellyttää poliisitoiminnan sisäistä valvontaa. Tämä valvonta on Poliisihallituksen lakisääteinen tehtävä, mutta sisäministeriö on laillisuusvalvontaa koskevassa ohjeessaan linjannut, että siitä vastaa myös viraston tai laitoksen johto. On siis katsottu, että yksistään ulkoinen ja esimiesten suorittama valvonta ei riitä: vuodesta 2014 lähtien jokaisessa poliisiyksikössä on ollut erillinen virkamiesten toimintaa valvova oikeusyksikkö. Sisäinen valvonta tukee myös johtamista. (Väisänen 2022.) Sen ensisijainen tehtävä ei ole väärinkäytösten löytäminen, vaikkakin se auttaa merkittävästi niiden ehkäisemisessä, tunnistamisessa ja raportoinnissa. Toimivassa organisaatioympäristössä havaittuihin epäkohtiin ja väärinkäytöksiin reagoidaan ja ne käsitellään asianmukaisesti. (Ratsula 2016, 248.) Toimiva sisäinen valvonta antaa parhaimmillaan turvaa organisaation johdolle, luo toimintaan läpinäkyvyyttä, tekee organisaation toiminnasta luotettavaa, auttaa toimimaan vastuullisesti lakien ja määräysten mukaan ja täten luo luottamusta yhteiskunnassa (Sihvonen & Uusi-Hautamaa 2019, 65).

Laillisuusvalvonnan tarkoituksena on valvoa viranomaistoiminnan lainmukaisuutta (Poliisi 2024). Sen avulla ylläpidetään ja vahvistetaan kansalaisten luottamusta poliisin toiminnan laillisuuteen ja puolueettomuuteen (POL-2019-43626, 6). Sisäinen ja ulkoinen laillisuusvalvonta täydentävät toisiaan. Organisaation ulkopuolelta tuleva valvonta on tärkeää myös uskottavuuden kannalta. (Sisäasiainministeriö 2013, 11.) Ylimmät laillisuusvalvojat ovat eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri, joiden keskeisenä tehtävänä on valvoa hallintotoiminnan ja julkisen vallan käytön lainmukaisuutta (Mäenpää 2023, luku Yleinen hallinto-oikeus – Hallintotoiminnan valvonta – Yleinen laillisuusvalvonta – Ylin laillisuusvalvonta). Käytännössä poliisin sisäinen laillisuusvalvonta ja ylimpien laillisuusvalvojien toiminta kohdistuvat samoihin asioihin: kaikkiin poliisiyksiköihin sekä

lukuisiin poliisilakiin, esitutkintalakiin ja pakkokeinolakiin liittyviin toimenpiteisiin (Sisäasiainministeriö 2013, 16).

5.6.1 Poliisin sisäinen valvonta ja laillisuusvalvonta

Sisäinen valvonta on organisaation johtamistyökalu: kaikki ne toimintatavat ja prosessit, joiden avulla tavoitellaan yhteisten ja sovittujen toimintamallien noudattamista yhteiseksi hyväksi (Sihvonen & Uusi-Hautamaa 2019, 66). Viranomaistoiminnassa jokaisen hallintoyksikön velvollisuus on valvoa toimintansa lain- ja asianmukaisuutta (Mäenpää 2023, luku Yleinen hallinto-oikeus – Hallintotoiminnan valvonta – Hallintokoneiston sisäinen valvonta – Viranomaisen sisäinen valvonta). Poliisin sisäinen valvonta tarkoittaa jokaisen poliisiyksikön johtamiseen ja toimintarutiineihin kuuluvaa toiminnan, talouden ja omaisuuden turvaamisen valvontaa, virheiden ja ei-toivottujen toimintatapojen torjumista, toimintaohjeiden, määräysten ja säädösten noudattamisen ja tietojärjestelmien luotettavuuden varmistamista sekä taloudellisuuden edistämistä. Riskienhallinta tukee sisäistä valvontaa. (POL-2019-43626, 3.) Valvontatoimienpiteet ovat yleensä osa normaalia toimintaa ja johtamista havainnoin, manuaalisesti tai automaattisesti toteutetuin kontrollein. Nämä toimenpiteet voivat olla ennalta ehkäiseviä, ohjaavia tai paljastavia. (POL-2019-43626, 8.)

Sisäinen valvonta kuuluu jokaisen poliisimiehen tehtäviin (Poliisi 2024): Sisäistä valvontaa varten ei ole osoitettu erikseen henkilöstöä, vaan se on kytketty viraston prosesseihin, ja sitä toteuttaa jokaisen yksikön henkilöstö omassa työssään (POL-2019-43626, 4). Se on jokapäiväisiä menettely- ja toimintatapoja, joilla pyritään varmistamaan, että toiminta on laillista ja tuloksellista. Sen avulla pyritään ehkäisemään ja paljastamaan erehdyksiä, virheitä ja väärinkäytöksiä, ja sen tulee kattaa poliisin oma toiminta sekä lainsäädännön ja sopimusten velvoittama muu toiminta. Tavallisin sisäisen valvonnan muoto on esimiestyö: alaiset työskentelevät esimiestensä valvonnassa ja ohjauksessa. (Poliisi 2024.) Jokaisella organisaation työntekijällä tulisi olla velvollisuus tuoda esiin epäkohtia ja epäilyksiä mahdollisista väärinkäytöksistä tai toimintaohjeiden laiminlyönnistä. Esimiehet ja johto ovat avainasemassa tämän velvollisuuden painottamisessa. Tällainen ilmapiiri myös osaltaan ehkäisee väärinkäytöksiä. (Ratsula 2016, 297.) Asianmukaisen ja riittävän sisäisen valvonnan järjestämisestä vastaa ja sitä johtaa viraston ja laitoksen ylin johto (poliisiylijohtaja ja kunkin poliisiyksikön päällikkö) (POL-2019-43626, 4).

Virka-astevalvonta poliisissa tarkoittaa ylemmän toimielimen kohdistamaa tarkkailua alaiseensa toimijaan, ja se keskittyy toiminnan laillisuuteen ja tarkoituksenmukaisuuteen. Virka-astevalvonta antaa toimivaltuuden alemman toimijan tai toimielimen toiminnasta tehdyn hallintokantelun tutkimiseen; yksittäisen poliisimiehen toiminnasta tai laiminlyönnistä on mahdollista kannella tämän esimiehelle tai Poliisihallitukselle. (Mäenpää 2023, luku Yleinen hallinto-oikeus – Hallintotoiminnan

valvonta – Hallintokoneiston sisäinen valvonta – Virka-astevalvonta.) Poliisin sisäisen laillisuusvalvonnan tarkoitus on tehdä satunnaisia laillisuustarkastuksia esimerkiksi tietyn aikavälin kiinniottopöytäkirjoista ja ylläpitää kiinnijäämisriskiä (Väisänen 2022). Sisäisen laillisuusvalvonnan toimintamuotoihin kuuluu myös hallintokanteluiden, kansalaiskirjeiden ja oma-aloitteisten selvitysten käsitteleminen sekä henkilötietojen käsittelyn valvonta. Laillisuusvalvonta tuottaa johdolle ajantasaista tietoa päätöksenteon tueksi ja sitä suunnataan asioihin, jotka liittyvät perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen ja jotka ovat vaikeammin ulkopuolisen valvonnan ja kontrollin saavutettavissa. (Poliisi 2024.)

Poliisihallitus voi suorittamansa sisäisen valvonnan seurauksena antaa virkamiehelle huomautuksen väärästä menettelystä taikka ilmoittaa tälle käsityksensä tai kiinnittää tämän huomiota hyvään hallintotapaan sekä oikeaan ja lainmukaiseen menettelyyn. Asia voidaan siirtää myös poliisirikostutkintaan, jolloin se käsitellään rikosprosessuaalisesti, tai lähettää virkamiehen nimittäneelle viranomaiselle virkamiesoikeudelliseen menettelyyn saattamiseksi, josta saattaa seurata kirjallinen varoitus, virantoimituksesta pidättäminen, määräaikainen virasta erottaminen tai virkasuhteen irtisanominen tai purku. (Sisäasiainministeriö 2013, 16.)

Sisäinen tarkastus on johtamisen tukitoiminto, joka kohdistuu koko poliisiorganisaation toiminnan sisäiseen valvontaan, johtamis- ja hallintoprosesseihin sekä riskienhallintaan. Sen toteuttamisesta vastaa organisaation johto, mikäli sisäisen valvonnan menettelyt antavat siihen aihetta. Sisäinen tarkastus antaa johdolle kuvan sisäisen valvonnan tilasta ja suorittaa johdon sille määräämät tarkastustehtävät. (Poliisi 2024.) Sisäinen tarkastus ei vastaa sisäisestä valvonnasta eikä sen toimivuudesta, vaan arvioi sisäisten kontrollien riittävyyttä ja tehokkuutta sekä antaa suosituksia sisäisen valvonnan kehittämiseen (Ratsula 2016, 86).

5.6.2 Ulkoinen valvonta ja laillisuusvalvonta

Poliisitoiminnan ulkopuolisia laillisuusvalvojia ovat muun muassa eduskunnan oikeusasiamies, valtioneuvoston oikeuskansleri, Valtiontalouden tarkastusvirasto ja tietosuojavaltuutettu (Poliisi 2024). Näistä merkittävintä valvontaa tekevät ylimmät laillisuusvalvojat eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri (Väisänen 2022).

Suomen perustuslain 108 §:ssä ja 109 §:ssä säännellään valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävistä. Pykälien mukaan näiden ylimpien laillisuusvalvojien tehtävänä on muun muassa valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan he myös valvovat perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutusta. Heillä on myös syyte- ja tietojensaantioikeus (PL 110–111 §). Tarkemmin ylimpien laillisuusvalvojien tehtävistä säädetään eduskunnan oikeusasiamiehestä annetussa laissa (197/2002) ja

valtionneuvoston oikeuskanslerista annetussa laissa (193/2000). Molemmat voivat määrätä toimitettavaksi poliisilain mukaisen poliisitutkinnan tai esitutkintalain mukaisen esitutkinnan omaan tutkittavana olevaan asiaan. (Sisäasiainministeriö 2013, 24.)

Ylimmät laillisuusvalvojat kiinnittävät toiminnassaan huomiota erityisesti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Lainmukaisuuden lisäksi valvotaan lain soveltamisen konkreettisia vaikutuksia. Eduskunnan oikeusasiamies valvoo lisäksi poliisin salaisten pakkokeinojen käyttöä sekä salaista tiedonhankintaa. (Sisäasiainministeriö 2013, 25.) Ylimmät laillisuusvalvojat ovat yleisiä kanteluviranomaisia, ja hallintokantelun voi tehdä kummalle vain. Tosin kahta vuotta vanhempia asioita koskevat hallintokantelut tutkitaan vain erityisestä syystä. (Mäenpää 2023, luku Yleinen hallinto-oikeus – Hallintotoiminnan valvonta – Yleinen laillisuusvalvonta – Ylin laillisuusvalvonta.) Hallintokantelun voi tehdä kuka vain, ja sen kohde voi olla mikä tahansa viranomaisen konkreettinen toimi tai kirjallinen päätös. Kantelun voi tehdä myös viranomaisen toimimattomuudesta, velvollisuuksien laiminlyönnistä tai virkatehtävän huonosta hoitamisesta. (Mäenpää 2023, luku Yleinen hallinto-oikeus – Hallintotoiminnan valvonta – Yleinen laillisuusvalvonta – Hallintokantelu laillisuusvalvonnan keinona.)

Kanteluita tehdään yleensä tietyn virkamiehen yksittäisestä toimesta, mutta myös laajemmista kokonaisuuksista, joissa on ollut useampia virkamiehiä. Kanteluihin vaadittavat selvitykset hankitaan usein Poliisihallituksen välityksellä, ja niihin voidaan liittää myös Poliisihallituksen oikeudellinen arvio tilanteesta. (Sisäasiainministeriö 2013, 25.) Kanteluita ratkaistaessa on suuri merkitys virkamiesten ja viranomaisten antamilla selvityksillä. Niiden luotettavuutta lisää se, että ne on annettu virkavastuulla. Selvityksen oletetaan olevan totta, ellei toisin näytetä. Väärän tiedon antamisella, tietojen salaamisella tai viranomaisen harhaanjohtamisella virkamies voi syyllistyä virkavirheeseen. Tehdessään selkoa ylimmälle laillisuusvalvojalle virkamiehellä on näin ollen totuudessa pysymisvelvollisuus. (Koskinen 1997, 101–102.) Ongelmallista tilanteesta on se, että kantelun johdosta annettava selvitys tulee antaa virkavastuulla, mikä velvoittaa virkamiehen totuudenmukaisuuteen ja rehellisyyteen. Samalla kanteluprosessi voi johtaa rinnakkaiseen rikosprosessiin, jossa virkamiehellä on epäiltynä oikeus olla myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen eli itsekriminointisuoja. Tämä tilanne voi asettaa virkamiehen vaikeaan asemaan, jossa hän joutuu tasapainoilemaan virkavastuun ja omien oikeuksiensa välillä, mikä saattaa vaarantaa itsekriminointisuojan toteutumisen.

Oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin pääasialliset valvontatoimenpiteet ovat sisällöltään samanlaiset. Mikäli jompikumpi havaitsee lainvastaista toimintaa tai laiminlyöntejä, on heillä käytössään sekä lieviä että ankaria valvontaseuraamuksia. (Mäenpää 2023, luku Yleinen hallinto-oikeus – Hallintotoiminnan valvonta – Yleinen laillisuusvalvonta – Ylin laillisuusvalvonta.) Valvontatoimien seurauksena voidaan

- Esittää virkamiehelle käsitys siitä, kuinka asiassa olisi tullut toimia. Käsityksen esittäminen ei varsinaisesti ole moite, käsky tai velvoittava kannanotto, tai tarkoita, että lakia olisi rikottu, vaan lähinnä lain tulkintaa. Laillisuusvalvoja esittää käsityksensä lain tavoitteista, hyvän hallinnon vaatimuksista tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen edistämisestä.
- Antaa virkamiehelle tietoa hyvän hallintotavan ja lainmukaisesta menettelystä.
- Antaa huomautus, joka sisältää jo arvostelua ja moitteen selkeästi virheellisestä tai lainvastaisesta toiminnasta tai laiminlyönnistä. Kyseessä ei kuitenkaan ole niin vakava rikos tai virhe, että siitä tulisi nostaa syyte. Huomautus ei myöskään ole rangaistus eikä sitä merkitä nimikirjaan.
- Antaa hyvityssuosituksen vahingosta, jonka virkamies on aiheuttanut tai jopa hakea lainvoimaisen tuomion tai päätöksen muuttamista tai purkamista.
- Tehdä esitys toiselle viranomaiselle virheen korjaamiseksi taikka vajavaisten tai ristiriitaisien säädösten muuttamiseksi.
- Määrätä toimitettavaksi poliisi- tai esitutkinta.
- Nostaa syyte virkarikoksesta vakavissa lainvastaisuuksissa.
(Valtioneuvoston oikeuskansleri 2024; Mäenpää 2023, luku Yleinen hallinto-oikeus – Hallintotoiminnan valvonta – Yleinen laillisuusvalvonta – Ylin laillisuusvalvonta; Koskinen 1997, 113–118.)

Epävirallista ulkoista valvontaa harjoittavat myös kansalaiset ja media. Kansalaiset ovat nykyään aktiivisia; he haluavat tietää asioiden oikean tilan sekä heitä koskevien päätösten perustelut ja miten nämä päätökset vaikuttavat jokapäiväiseen elämään. He myös näkevät huonot käytännöt ja korruption ulkopuolisen maallikon silmin. Kansalaisaktiivisuus onkin hyvän hallinnon edistämisessä ja korruption torjunnassa hyvä resurssi. Kansalaisten lisäksi myös media ja tutkiva journalismi vartioivat vallankäyttöä sekä vahvistavat samalla kansalaisten roolia. Mediassa kirjoitetaan usein eettisesti arkaluontoisista ja yhteiskunnallisesti tärkeistä asioista, joiden julkinen ja kritisoiva käsittely herättää kansassa kiinnostusta. (Salminen 2018, 170.) Poliisihallinnon sisäisiä tarkastuksia ja selvityksiä onkin tehty mediassa esillä olleista tapauksista. Salaisten pakkokeinojen käyttö sekä poliisin toimivaltuuksien käyttö henkilön perus- ja ihmisoikeuksiin puututtaessa ovat olleet erityisinä tarkastuskohteina. (Sisäasiainministeriö 2013, 15.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Laadukas esitutkinta on välttämätön oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiselle. Esitutkinnan tulee olla niin perusteellista ja tarkkaa, että syyttömiä ei tuomita ja syylliset saadaan vastuuseen teoistaan. Tämä korostaa esitutkinnan laadun merkitystä osapuolten oikeusturvan ja yhdenvertaisuuden kannalta. Esitutkinnassa hankitut todisteet, kuulustelujen asianmukaisuus ja muut suoritettut toimenpiteet vaikuttavat merkittävästi oikeudenkäynnin lopputulokseen.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 6 artiklan mukainen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin asettaa tietyn laadullisen tason vaatimuksen myös esitutkinnalle. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on analysoida ja tulkita, mikä tämä taso teoriassa olisi liikesalaisuusrikosten tutkinnassa, miksi esitutkinnan laatu on tärkeää, ja mitä ongelmia esitutkintaan liittyy eri osapuolten näkökulmasta, mukaan lukien osapuolten yhdenvertaisuus ja oikeusturva. Analyysissä vastataan asetettuihin tutkimuskysymyksiin: *Mitkä tekijät parantavat ja ylläpitävät liikesalaisuusrikosten esitutkinnan laatua? Miksi esitutkinnan on oltava laadukasta? Millä keinoilla esitutkinnan laatuvaatimukset täyttyvät?*

Esitutkinnan tehtävä on valmistella asia oikeudenkäyntiä varten, ja se on olennainen osa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Esitutkinnassa on noudatettava samoja periaatteita kuin oikeudenkäynnissäkin. Tämä sisältää rikoksesta epäillyn/syytetyn oikeuksien turvaamisen, kohtuullisen ajan vaatimuksen, kontradiktorisen periaatteen noudattamisen sekä kielellisten oikeuksien kunnioittamisen. Esitutkinnan aikana epäillyllä on oikeus avustajaan, ja tämän oikeuden turvaaminen on keskeinen osa epäillyn oikeusturvaa. Oikeudenmukainen esitutkinta on edellytys oikeudenmukaiselle oikeudenkäynnille ja keskeinen osa oikeusvaltion periaatteiden toteutumista. EIS 6 artikla edellyttää, että esitutkinnassa turvataan kaikkien osapuolten yhdenvertaisuus ja oikeusturva. Laadukas esitutkinta edesauttaa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä ja varmistaa, että kaikki osapuolet tulevat kuulluiksi ja heidän oikeuksiaan kunnioitetaan.

Liikesalaisuuksilla on keskeinen merkitys yritysten taloudelliselle kannattavuudelle, erityisesti ennen kuin keksinnöt tai tekninen tietämys voidaan suojata patenteilla tai muilla suojakeinoilla. Ne myös edistävät tutkimus- ja kehitystyötä, mikä on taloudellisesti merkittävää koko yhteiskunnalle. Haasteena ja ongelmana liikesalaisuusrikosten esitutkinnassa on liikesalaisuuden määrittäminen. Esitutkinnan aikana ei välttämättä vielä tiedetä, mikä tieto kuuluu liikesalaisuuden piiriin ja mikä ei: poliisi ei voi rikosta tutkiessaan varmasti tietää, mikä on liikesalaisuus, koska viime kädessä tuomioistuin ratkaisee sen. Lähtökohtaisesti liikesalaisuutena voidaan kuitenkin esitutkinnassa pitää tietoa, jolla on taloudellista arvoa (esimerkiksi käytetty työaika, investoinnit, hankitut aineet ja tarvikkeet), siihen liittyy salassapitointressi ja -toimet ja se ei ole yleisesti tiedossa (esimerkiksi uusi ke-

miallinen resepti). Jos tieto ei täytä näitä ehtoja, sitä ei pidetä liikesalaisuutena, eikä liikesalaisuusrikosta voi tapahtua. Esitutkinnassa on myös otettava huomioon tosiseikat, jotka voivat johtaa vaihtoehtoiseen syytteesen.

Ei siis ole yksiselitteistä, mikä on liikesalaisuus, vaan se ratkaistaan tapauskohtaisesti. Tämä epäselvyys voi johtaa esitutinnan laadun heikentymiseen sekä virheellisiin päätöksiin tiedon salassapidosta esitutinnan aikana. Lisäksi oikeuskäytännön puute vaikeuttaa esitutinnan laadun varmistamista, sillä ennakkotapauksia liikesalaisuusrikoksista on vain vähän. Tämä heikentää myös liikesalaisuusrikoksia tutkivan poliisin asemaa ja oikeusturvaa, koska ei voida varmasti tietää mitä asioita täytyy salata ja mitä voidaan paljastaa. Julkisuusperiaate on kuitenkin keskeinen demokraattisen oikeusvaltion periaate, mutta sitä voidaan rajoittaa välttämättömistä syistä, kuten liikesalaisuuksien suojaamiseksi. Esitutkinnassa on huomioitava, että liikesalaisuuksia voidaan joutua salaamaan myös asianosaisilta, mikä voi vaikeuttaa heidän puolustautumistaan. Tämä korostaa tarvetta tasapainottaa tiedonsaannin rajoittamista ja oikeutta saada tietoja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin varmistamiseksi.

Valtaosa poliisin tietoon tulevista liikesalaisuusrikoksista on yrityssalaisuuden rikkomisia (kuvio 2, s. 26). Näissä tapauksissa tekijät ovat usein yritysten omia työntekijöitä tai sidosryhmien edustajia, jotka ovat saaneet tietoonsa liikesalaisuuksia työtehtäviensä tai asemansa kautta. Esitutinnan aikana on tärkeää varoa, ettei epäillylle paljasteta enempää liikesalaisuuksia kuin on välttämätöntä, mutta samalla on varmistettava, että kaikkien asianosaisten oikeudet tulevat turvatuiksi. On myös huomattava, että tutkinnan aikana saattaa tulla ilmi uutta tietoa, joka on pidettävä salassa, mutta osapuolten oikeus tutustua esitutkintamateriaaliin voi olla laajempi kuin alun perin saatavilla oleva tieto oli.

Esitutkinnan aikana viranomaisten on ymmärrettävä liikesalaisuuden käsite ja määritelmä, jotta he voivat tehdä oikeita päätöksiä tiedon luottamuksellisuudesta sekä kyettävä arvioimaan liikesalaisuuksien suojaamisen tarpeet oikein. Tämä vaatii perehtyneisyyttä ja jatkuvaa koulutusta. Lisäksi yhteistyö syyttäjän kanssa ja erityisosaamisen hyödyntäminen talousrikostutkinnassa parantavat tutkinnan laatua. Syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen yhteistyö on olennainen osa tehokasta ja asianmukaista esitutkintaa. Yhteistyön tavoitteena on varmistaa, että kaikki rikoksen tunnusmerkistön täyttävät seikat selvitetään, hankitaan tarvittavat todisteet ja huomioidaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset. Tämä yhteistyö parantaa esitutkinnan laatua ja auttaa varmistamaan, että tutkinta on kattavaa ja oikeudenmukaista. Poliisin sisäinen valvonta, ylimmän johdon vastuu sekä laillisuusvalvonta varmistavat, että toiminta on lainmukaista ja eettistä. Eettinen poliisitoiminta lähtee kuitenkin aina yksilöstä, poliisimiehestä, tämän henkilökohtaisesta moraalista ja halusta toimia oikein.

Mitkä tekijät parantavat ja ylläpitävät liikesalaisuusrikosten esitutkinnan laatua? Esitutkintaa suorittavat aina ihmiset, joten inhimilliset tekijät – niin hyvässä kuin pahassa – vaikuttavat suuresti esitutkinnan laatuun. Ylimmän johdon tulee määritellä mikä on organisaation jokaiselta työntekijältä odotettava oikea tapa toimia. Selkeät ja helposti saatavilla olevat kirjalliset ja ajantasaiset ohjeet auttavat henkilöstöä sisäistämään millaista toimintaa heiltä organisaation nimissä odotetaan. Säännöllinen ammattitaitoa ylläpitävä ja kehittävä koulutus sekä viestintä on tärkeää. Lisäksi kirjoittamattomat, kulttuuriin kuuluvat säännöt ohjaavat vahvasti ihmisten toimintaa. Kyseenalaiseen toimintaan ja väärinkäytöksiin puuttuminen viestii organisaation halusta toimia luotettavasti sekä laadukkaasti eli vaatimustenmukaisesti ja virheettömästi. Ohjeista ja säännöistä huolimatta poliisiorganisaatiossa laki kuitenkin määrää viime kädessä oikean tavan toimia, ja vastuu jää aina virkamiehelle itselleen. Valtaosa poliiseista varmasti toimii vastuullisesti ja odotusten mukaisesti, mutta toisinaan joku yksilö voi poiketa normista ja syyllistyä virkarikokseen. Systeemi ei ole aukoton, joten viranomaisten tulisi pystyä suojaamaan asiakkaidensa liikesalaisuuksia varmistamalla laadukkaan esitutkinnan.

Tutkijan ja tutkinnanjohtajan koulutus, kokemus ja ymmärrys liikesalaisuuksista sekä liikesalaisuusrikosten tunnusmerkistöistä ovat perustavaa laatua olevia tekijöitä laadukkaassa liikesalaisuusrikostutkinnassa. Rekrytoinnissa tulisi kiinnittää huomiota henkilön luotettavuuteen, nuhteettomuuteen, kokemukseen ja ammattitaitoon. Uuden tutkijan huolellinen perehdyttäminen tehtävänsä tukee työhön sitoutumista, motivaatiota sekä laadukasta ja johdonmukaista esitutkintaa: työtavat ja -turvallisuus vaikuttavat laatuun. Esteellinen poliisimies on suljettava esitutkinnan ulkopuolelle puolueettomuuden varmistamiseksi. Myös syyttäjän ja poliisin yhteistyö on keskeistä liikesalaisuusrikosten esitutkinnan laadun varmistamisessa. Tämä yhteistyö auttaa varmistamaan, että esitutkinta suoritetaan lainmukaisesti, ammattimaisesti ja osapuolten oikeusturvaa kunnioittaen sekä oikeudenkäynnin asettamien vaatimusten mukaisesti. Syyttäjä voi esimerkiksi osallistua kysymysten laatimiseen kuulusteluihin, pakkokeinojen ja muiden tutkintatoimenpiteiden suunnitteluun sekä ohjeistaa esimerkiksi asianosaisjulkisuuden rajoituksessa, kuten Satakunnan käräjäoikeuden tapauksessa (s. 22 ja 35). Syyttäjät talous- ja elinkeinorikosasioissa ovat usein erikoissyyttäjiä, joten heidän ammattitaitonsa on arvokasta liikesalaisuusrikosten esitutkinnalle.

Lähtökohtaisesti asianosaisella on esitutkinnan aloittamisen jälkeen oikeus saada tieto esitutkintaan johtaneista ja esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista sekä esitutkinta-aineistosta, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Asianosaisella on oikeus asianmukaisesti puolustautua tai valvoa muuten oikeuksiaan oikeudenkäynnissä, mikä on otettava huomioon, kun harkitaan hänen oikeuttaan saada tietoja tai rajoittaa tiedonsaantia. Esitutkinnassa on huomioitava, että liikesalaisuuksia sisältävä materiaali voidaan salata myös asianosaisilta. Tällöin asianosaiset joutuvat hakeamaan käräjäoikeudelta päätöksen, jolla he saavat materiaalin haltuunsa. Poliisin on toimittava julkisuuslain mukaisesti, jolloin se ei voi antaa molempien osapuolten liikesalaisuuksia sisältävää

materiaalia vastapuolelle ilman kärjääoikeuden määräystä. Tästä kuitenkin seuraa, että asianosaiset joutuisivat huomattavasti huonompaan asemaan syyttäjään nähden, jolla materiaalit ovat käytössään. Mikäli aineistoa ei anneta vastaajien käyttöön, oikeudenmukainen oikeudenkäynti edellyttää, että syyttäjä ei saa viitata tai esittää salattua aineistoa todisteina vastaajia vastaan.

Laillisuusvalvonta tuottaa johdolle ajantasaista tietoa päätöksenteon tueksi ja sitä suunnataan erityisesti asioihin, jotka liittyvät perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Se turvaa myös tutkijan oikeusturvaa ja varmistaa, että tutkinta suoritetaan lainmukaisesti. Myös ylimmät laillisuusvalvojat kiinnittävät toiminnassaan huomiota erityisesti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Mahdollisuus kannella viranomaisten toiminnasta luo kansalaisten suuntaan oikeusturvantunnetta, läpinäkyvyyttä sekä osoittaa, että viranomaistoiminta ei ole mielivaltaista. Virkamiehen kannalta ongelmaksi saattaa muodostua se, että selvitys kanteluun täytyy antaa virkavastuulla, mutta mikäli kanteluprosessi johtaa rinnakkaiseen rikosprosessiin, on virkamiehellä epäillyn oikeudet olla edistämättä asiansa selvittämistä. Tällöin itsekriminointisuoja on vaarassa murtua. Rikosoikeudellinen virkavastuu, vahingonkorvausvelvollisuus ja kurinpidollinen vastuu vaikuttavat osapuolten oikeusturvan toteutumiseen sekä ennalta estävästi että korjaavasti: Vaitiolovelvollisuuden ja viranomaisen asiakirjan salassapitovelvollisuuden rikkominen on säädetty rangaistavaksi virkasalaisuuden rikkomisena rikoslain 40 luvun 5 §:ssä. Liikesalaisuuden oikeudeton paljastaminen ja sen oikeudeton käyttäminen omaksi tai toisen hyödyksi täyttää virkasalaisuuden rikkomisen tunnusmerkistön.

Miksi esitutkinnan on oltava laadukasta? Rikosprosessin tehtävä on turvata kaikkien osapuolten oikeusturva ja yhdenvertaisuus. Euroopan ihmisoikeussopimuksen artikla 6:ssa säädetään oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Artiklan vaatimus oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä koskee myös esitutkintaa, koska esitutkinta on oikeudenkäynnin valmistelua. Esitutkinnan laadukkuus edistää omalta osaltaan aineellisen totuuden selvittämistä ja sitä, ettei syyttömiä tuomita ja oikeat henkilöt tuomitaan. Toisin sanoen laadukas esitutkinta edistää yksilön laillisten oikeuksien saavuttamista ja rikollisten joutumista vastuuseen teoistaan. Syyte voi tulla osittain tai kokonaan hylätyksi, mikäli olennaista, selvitettävissä olevaa tietoa jää esitutkinnassa selvittämättä, tärkeä syyllisyyttä osoittava todiste hankkimatta tai ratkaiseva yksityiskohta kertomatta. Laadukas esitutkinta tarkoittaa myös, että rikokset saadaan syyteharkintaan ja haasteen tiedoksiantoon vanhenemisaikojen puitteissa.

Esitutkinnan laatuvaatimus perustuu siis Suomea sitovaan kansainväliseen sopimukseen, jonka pohjalta kansallista lainsäädäntöä on laadittu. Kaiken perustana on oikeusvaltioperiaate ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimus, jonka keskeisiä elementtejä ovat oikeus tulla kuulluksi, puolueettomuus, osapuolten yhdenvertaisuus sekä kohtuullisen ajan vaatimus.

Millä keinoilla esitutinnan laatuvaatimukset täyttyvät? Laatu ja oikeusturva kulkevat käsikädessä: laatu takaa paremman oikeusturvan. Laatu esitutkinnassa tarkoittaa lain-, vaatimusten- ja ohjeiden mukaisuutta, virheettömyyttä, ripeyttä ja tehokkuutta. Sisäisillä ohjeilla on tärkeä osa esitutinnan johdonmukaisuudessa sekä lain tulkinnassa: ohjeistukset parantavat laatua ja sen myötä sekä virkamiehen että asiakkaan oikeusturvaa.

Esitutkinnan on noudatettava kontradiktorista periaatetta ja varmistettava osapuolten tasavertainen osallistumisoikeus. Osallistumisoikeus on taattava tosiasiallisesti riittävän ajan varaamisella ja asiantuntevan oikeusavun järjestämisellä. Syyttömyysolettaman mukaisesti rikoksesta epäiltyä/syytettyä on pidettävä syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti näytetty toteen (EIS 6.2) eli kunnes tuomioistuim vahvistaa tuomiolla syyllisyyden. Esitutkintavaiheen menettely on sitä seuraavan tuomioistuinkäsittelyn kannalta usein erittäin merkittävää, koska esitutkinnassa selvitetään tapahtunut rikos, tekijän henkilöllisyys sekä hankitaan tarvittavat todisteet oikeudenkäyntiä varten. Tästä syystä keskeinen epäillyn oikeusturvan tae on, että epäillyllä on avustaja sekä tarvittaessa tulkki jo esitutkinnan aikana, jotta hän ymmärtää oikeutensa ja velvollisuutensa sekä pystyy puolustautumaan asianmukaisesti. Harvalla maallikolla on riittävää tietämystä ja pätevyyttä puolustautua itsenäisesti. Esitutkinnassa tehdyt virheet kostautuvat sitä seuraavassa oikeudenkäynnissä ja voivat johtaa todisteiden hyödyntämiskieltoon esimerkiksi puutteellisen itsekriminointisuojaan vuoksi.

Esitutkinnassa suoritetuilla kuulusteluilla voi olla myös ratkaiseva merkitys, mikäli niillä joudutaan poikkeustilanteessa korvaamaan vastakuulustelu-oikeus oikeudenkäynnissä. Riittävän yksityiskohtaiset kysymykset ja laadukkaat kirjaukset ovat perusta myös syyttäjän laadukkaalle työlle ja sitä kautta tulokseksikalle oikeudenkäynnille. Esitutkinnan laatuun vaikuttaa myös se, että kaikki tarvittavat pakkokeinot käytetään. Esimerkiksi laite-etsintä tehdään, mikäli sillä uskotaan saatavan näyttöä rikosepäilyn tueksi. Kuulustelujen lisäksi myös muut esitutkintapöytäkirjan sekä pakkokeinojen kirjaukset tulee olla yksityiskohtaisia ja tarkkoja.

Ongelmana liikesalaisuusrikosten esitutkinnassa on, että joskus jokin tieto on katsottava liikesalaisuudeksi, toisinaan taas ei, esimerkiksi hinnastot tai asiakasrekisterit. Viranomaisen pohtiessa, onko tieto liikesalaisuus ja täten luottamuksellisuusvelvoitteiden alainen vai ei, saattaa käsillä olla vain oletetun liikesalaisuuden haltijan väite tai usko siitä, että liikesalaisuus on olemassa. Tämä ei kuitenkaan riitä liikesalaisuuden aseman vahvistamiseen ja tiedon säilyttämiseen luottamuksellisenä, eikä asia voi perustua oletettujen liikesalaisuuksien haltijoiden omaan arviointiin ja vaatimukseen luottamuksellisuudesta. Siksi viranomaisilla, jotka suorittavat vaatimustenmukaisuuden arviointia, on oltava valmiudet arvioida lainsäädännön kriteerit liikesalaisuuksien suojaamiseksi, koska juuri tämä määrittää olennaisesti heidän luottamuksellisuusvelvoitteensa laajuuden. Ja tästäkin huolimatta tuomioistuim saattaa lopuksi ratkaista asian toisin.

LÄHTEET

- Ahtela, J. 2018: Selvitys kilpailukieltosopimusten ja salassapitosopimusten käytöstä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 18/2018. Helsinki, Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160911/TEMjul_18_2018_Selvitys_kilpailukieltosopimus.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 23.12.2023
- Anttila, J. & Jussila, K. 2016: Mitä laatu on? Artikkel. Luettavissa: <https://sfs.fi/mita-laatu-on/>. Luettu 11.6.2024.
- Bärlund, J. 2020: Sopimaton menettely. Liikesalaisuuksien sääntely. Teoksessa Villa, Airaksinen, Alén-Savikko, Bärlund, Jauhiainen, Kaisanlahti, Kanervo, Knuts, Kuoppamäki, Kymäläinen, Mähönen, Pihlajarinne, Raitio, Viitanen 2020: Yritysoikeus. 4., uudistettu painos. Helsinki, Alma Talent Oy, 1017–1030.
- Cressey, D. R. 1953: Other people's money; a study of the social psychology of embezzlement. Glencoe, IL, Free Press.
- Eklund, A. 2021: Tervetuloa meille! Uuden työntekijän perehdytys. 2. painos. Espoo, J-Impact Oy.
- Ervo, L. 2005: Oikeudenmukainen oikeudenkäynti. Helsinki, WSOY. Väitöskirja.
- Ervo, L. 2008: Oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuusvaatimus. Käsikirja lainkäyttäjille. Helsinki, WSOY.
- (EU) 2016/943. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi julkistamattoman taitotiedon ja liiketoimintatiedon (liikesalaisuuksien) suojaamisesta laittomalta hankinnalta, käytöltä ja ilmaisemiselta.
- Hallberg, P. 2011: Oikeusturva. Teoksessa Hallberg, P. & Karapuu, H. & Ojanen, T. & Scheinin, M. & Tuori, K. & Viljanen, V-P. 2011: Perusoikeudet. Helsinki, Alma Talent Oy. Luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.po-lamk.idm.oclc.org/teos/EAHBGXCTDG#kohta:III\(\(20\)YKSITT\(\(c4\)ISET\(\(20\)PERUSOIKEUDET\(:17.\(\(20\)Oikeusturva\(\(20\)\(\(\(PL\(\(20\)21\(\(20\)\(\(a7\)\)/piste:t5K6](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.po-lamk.idm.oclc.org/teos/EAHBGXCTDG#kohta:III((20)YKSITT((c4)ISET((20)PERUSOIKEUDET(:17.((20)Oikeusturva((20)(((PL((20)21((20)((a7))/piste:t5K6). Luettu 22.4.2024.
- HE 66/1988 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.
- HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 222/2010 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

HE 49/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle liikesalaisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Helenius, D. & Linna, T. 2024: Siviili- ja rikosprosessioikeus. Helsinki, Alma Talent Oy. Luettavissa [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.po-lamk.idm.oclc.org/teos/JAHBJXETEB#kohta:I\(\(20\)Yleinen\(\(20\)osa\(:2\(\(a0\)Keskeiset\(\(20\)prosessiperaatteet\(:2.1\(\(20\)Oikeudenmukaisen\(\(20\)oikeudenk\(\(e4\)ynnin\(\(20\)vaatimus\(\(20\)sek\(\(e4\)\(\(20\)tar-koituksenmukaisuus-\(\(20\)menettely-\(\(20\)ja\(\(20\)rooliperiaatteet/piste:t2c](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.po-lamk.idm.oclc.org/teos/JAHBJXETEB#kohta:I((20)Yleinen((20)osa(:2((a0)Keskeiset((20)prosessiperaatteet(:2.1((20)Oikeudenmukaisen((20)oikeudenk((e4)ynnin((20)vaatimus((20)sek((e4)((20)tar-koituksenmukaisuus-((20)menettely-((20)ja((20)rooliperiaatteet/piste:t2c). Luettu 18.4.2024.

Hietala, H. & Kaivanto, K. & Pystynen, J. 2022: Esihenkilön käsikirja 2022. Helsinki, Alma Talent Oy.

Hirvonen, A. 2011: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki, Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17.

Huhtamäki, H. 2014: Kilpailukielto ja salassapito sopimussuhteissa. Helsinki, Helsingin Kamari Oy.

Jääskeläinen, V. 2018: Liikesalaisuuksiin kohdistuvien insider-riskien hallinta. Suojelupoliisin julkaisusarja 1/2018. Helsinki, Suojelupoliisi.

KKO 1991:11

KKO 2013:17

KKO 2013:20

KKO 2015:42

Koistinen, H. & Karjalainen, E. 2021: Käytäntöön pohjautuvia näkemyksiä esitutkintayhteistyön tilasta, kipukohdista ja alueellisista innovaatioista. Tilannekatsaus 2021. Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita 2021:21. Helsinki, Oikeusministeriö. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163357/OM_2021_21_SO.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Luettu 28.3.2024.

Kolehmainen, A. 2016: Tutkimusongelma ja metodi lainopillisessa työssä. Teoksessa Miettinen, T. (toim.) 2016: Oikeustieteellinen opinnäyte. Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksesta, metodista ja arvostelusta. Helsinki, Edita Publishing Oy. Luettavissa: <https://www-edilex-fi.po-lamk.idm.oclc.org/kirjat/16170.pdf>. Luettu 14.4.2024.

Koskinen, P. 1997: Oikeusasiamies. Helsinki, Kauppakaari Oy, Lakimiesliiton Kustannus.

- Kupias, P & Peltola, R. 2009: Perehdyttämisen pelikentällä. Helsinki, Gaudeamus Helsinki University Press / Palmenia.
- Kupias, P. & Peltola, R. & Pirinen, J. 2014: Esimies osaamisen kehittäjänä. Helsinki, Sanoma Pro Oy.
- Laakso, S. 2012: Lainopin teoreettiset lähtökohdat. Tampere, Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Laurio, J-M. 2020a: Talousrikosten tutkinta ja tutkintapyyntöjen laatiminen. Helsinki, Kauppakamari, Hansaprint Oy.
- Laurio, J-M. 2020b: Talousrikosten ennaltaehkäisy ja havaitseminen. Helsinki, Kauppakamari, Hansaprint Oy.
- Lautjärvi, H. 2018: Business Crime. Yritysjohdon miinakenttä. Helsinki, Edita Publishing Oy.
- LEEd CEPOL 2024: EMPACT Intellectual Property Crime Investigation Handbook, versio 2.0. Luettavissa: https://leed.cepol.europa.eu/pluginfile.php/440466/mod_resource/content/14/FINAL%20Handbook%2026%20Jan%202024%20version%202.0.pdf. Luettu 4.2.2024 ja 10.6.2024. Päivitetty 26.1.2024.
- Länsi-Suomen syyttäjäalue 11.5.2022. Haastehakemus dnro R 22/782, asianumero R 20/15207.
- Melander, S. 2016: Rikosvastuun yleiset edellytykset. Helsinki, Tietosanoma Oy.
- Miettinen, E. 2011: Tuloksellisuustarkastuskertomus 226/2011: Poliisin ja syyttäjän yhteistyö. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 5/2011. Helsinki, Edita Prima Oy. Luettavissa: <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/07/02090734/poliisin-ja-syyttajan-yhteistyo-2011.pdf>. Luettu 29.3.2024.
- Mylly, U-M. 2023: Transparent AI? Navigating Between Rules on Trade Secrets and Access to Information. IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law 2023:7, 1013–1043. Luettavissa: <https://doi.org/10.1007/s40319-023-01328-5>. Luettu 23.5.2024.
- Mylly, U-M. 2024: Trade Secrets and the Data Act. IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law 2024:3, 368–393. Luettavissa: <https://doi.org/10.1007/s40319-024-01432-0>. Luettu 23.5.2024.
- Mäenpää, O. 2006: Liikesalaisuudet viranomaisen toiminnassa. Julkaistu Edilexissä 2.2.2006. Luettavissa: <https://www-edilex-fi.polamk.idm.oclc.org/artikkelit/3005.pdf>. Luettu 2.2.2024.

Mäenpää, O. 2023: Hallinto-oikeus. Helsinki, Alma Talent Oy. Luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/EABBXXBTAGHDB#kohta:II\(\(20\)YLEINEN\(\(20\)HALLINTO-OIKEUS\(:7.\(\(20\)Hallintotoiminnan\(\(20\)valvonta\(:Yleinen\(\(20\)laillisuusvalvonta/piste:t4pE](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/EABBXXBTAGHDB#kohta:II((20)YLEINEN((20)HALLINTO-OIKEUS(:7.((20)Hallintotoiminnan((20)valvonta(:Yleinen((20)laillisuusvalvonta/piste:t4pE). Luettu 19.3.2024.

Mähönen, J. 2021: Yksityisyys ja julkisuus yritystoiminnassa. Teoksessa Mielityinen, S.(toim.) 2021: Oikeus ja julkisuus. Helsinki, Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, 97–114.

Määttä, T. (toim.) & Tolvanen, M. & Väättä, U. & Kolehmainen, A. & Myrsky, M. & Keinänen, A. 2012: Oikeudellisen ajattelun perusteita. Oikeustieteiden pääsykoekirja 2012. Joensuu, University of Eastern Finland, Oikeustieteiden laitos. Luettavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/10545/urn_isbn_978-952-61-0766-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 14.4.2024.

Nyblin, K. 2007: Yrityssalaisuusrikokset. Teoksessa Lahti & Koponen (toim.) 2007: Talousrikokset. 2., tarkistettu painos. Helsinki, Suomalainen Lakimiesyhdistys, 231–289.

Paasonen, L. 2022: Yrityssalaisuuden rikkominen ja yrityssalaisuuden väärinkäyttö tuomioistuimissa. Edilex 2022/17. Julkaistu 13.5.2022. Referee-artikkeli. Luettavissa: <https://www-edilex-fi.polamk.idm.oclc.org/artikkelit/26927.pdf>. Luettu 14.1.2024.

Pekkanen, H. 2020: Korvauksen määrittäminen liikesalaisuuden loukkauksesta. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, oikeustieteiden laitos. Pro gradu -työ.

Pellonpää, M. & Gullans, M. & Pölönen, P. & Tapanila, A. 2018: Euroopan ihmisoikeussopimus. 6., uudistettu painos. Helsinki, Alma Talent Oy.

Poliisi 2024: Sisäinen valvonta takaa poliisityön laadun. Luettavissa: <https://poliisi.fi/sisainen-valvonta>. Luettu 3.2.2024.

Poliisiammattikorkeakoulu: OV-Moodle, kurssi opinnäytetyö. Tehdyt ja tekeillä olevat AMK-opinnäytetyöt luokiteltuina. Luettavissa: <https://moodle.polamk.fi/mod/wiki/view.php?id=57975>. Luettu 7.3.2024).

Poliisin tulostietojärjestelmä PolStat 15.9.2023: Poliisin tietoon tulleet rikokset rikosryhmittäin ja -nimikkeittäin poliisilaitoksittain. Tulostettavissa: <https://poliisi.fi/toimintaymparisto-ja-tilastot>. Tulostettu 14.10.2023.

POL-2019-16223. Sisäinen laillisuusvalvonta poliisissa. Poliisihallinnon ohje. Luettavissa:

<https://poliisi.fi/documents/25235045/138938434/POL-2019-16223,+15.+12.2020+Sisa%CC%88inen+laillisuusvalvonta+poliisissa.pdf/81e79543-733d-6a0b-ee68-6d0c5c50c83e/POL-2019-16223,+15.+12.2020+Sisa%CC%88inen+laillisuusvalvonta+poliisissa.pdf?t=1668585890659>.

POL-2019-43626. Sisäinen valvonta. Poliisihallinnon ohje. Luettavissa: [https://poliisi.fi/documents/25235045/138938434/POL-2019-43626,+27.05.2020+Sis%C3%A4inen+valvonta.pdf/0186e217-403b-0eae-da46-](https://poliisi.fi/documents/25235045/138938434/POL-2019-43626,+27.05.2020+Sis%C3%A4inen+valvonta.pdf/0186e217-403b-0eae-da46-86612616c870/POL-2019-43626,+27.05.2020+Sis%C3%A4inen+valvonta.pdf?t=1668605058831)

[86612616c870/POL-2019-43626,+27.05.2020+Sis%C3%A4inen+valvonta.pdf?t=1668605058831](https://poliisi.fi/documents/25235045/138938434/POL-2019-43626,+27.05.2020+Sis%C3%A4inen+valvonta.pdf/0186e217-403b-0eae-da46-86612616c870/POL-2019-43626,+27.05.2020+Sis%C3%A4inen+valvonta.pdf?t=1668605058831).

POL-2023-55661. Syyttäjälle ilmoitettavat rikosasiat ja pakkokeinot. Poliisihallinnon ohje. Luettavissa: [https://poliisi.fi/documents/25235045/138938434/POL-2023-](https://poliisi.fi/documents/25235045/138938434/POL-2023-55661,+03.11.2023,+Syytta%CC%88ja%CC%88lle+ilmoitettavat+rikosasiat+ja+pakkokeinot.pdf/5f31acdf-ed01-6f89-cc7b-748aa3c053c3/POL-2023-55661,+03.11.2023,+Syytta%CC%88ja%CC%88lle+ilmoitettavat+rikosasiat+ja+pakkokeinot.pdf?t=1700041089960)

[55661,+03.11.2023,+Syytta%CC%88ja%CC%88lle+ilmoitettavat+rikosasiat+ja+pakkokeinot.pdf/5f31acdf-ed01-6f89-cc7b-748aa3c053c3/POL-2023-55661,+03.11.2023,+Syytta%CC%88ja%CC%88lle+ilmoitettavat+rikosasiat+ja+pakkokeinot.pdf?t=1700041089960](https://poliisi.fi/documents/25235045/138938434/POL-2023-55661,+03.11.2023,+Syytta%CC%88ja%CC%88lle+ilmoitettavat+rikosasiat+ja+pakkokeinot.pdf/5f31acdf-ed01-6f89-cc7b-748aa3c053c3/POL-2023-55661,+03.11.2023,+Syytta%CC%88ja%CC%88lle+ilmoitettavat+rikosasiat+ja+pakkokeinot.pdf?t=1700041089960). Luettu 28.3.2024.

Rantaeskola, S. 2022: Rikos ja rikosprosessi. 2., täydennetty painos. Sastamala, Warelia Kustannus Oy.

Ratsula, N. 2016: Yrityksen sisäinen valvonta. Helsinki, Edita Publishing Oy.

Rautiainen, P. & Kostiainen, A. & Kurki, V. & Soininen, N. & Määttä, T. 2023: Oikeus ja sen tutkiminen. Tampere, Kustannusosakeyhtiö Vastapaino. Luettavissa: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523971127>. Luettu 14.4.2024.

Rautio, I. 2022: Elinkeinorikokset. RL 30, Yrityssalaisuusrikokset. Teoksessa Lappi-Seppälä, Hakamies, Helenius, Melander, Nuotio, Ojala, Rautio 2022: Rikosoikeus. 5., uudistettu painos. Helsinki, Alma Talent Oy. Luettavissa: <https://polamk.idm.oclc.org/login?url=https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/ri111>. Luettu 5.1.2024.

Sajama, S. 2016: Argumentaatio oikeustieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa Miettinen, T. (toim.) 2016: Oikeustieteellinen opinnäyte. Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Helsinki, Edita Publishing Oy. Luettavissa: <https://www-edilex-fi.polamk.idm.oclc.org/kirjat/16170.pdf>. Luettu 14.4.2024.

Salminen, A. 2018: Rehellisyys maan perii. Tutkimus hyvästä hallinnosta ja korruption torjunnasta. Helsinki, Edita Publishing Oy.

Satakunnan kärjäoikeus 13.6.2022. Päättös 22/273, asianumero R 22/782.

Satakunnan kärjäoikeus 30.11.2023. Tuomio 23/148742, asianumero R 22/782.

Sihvonen, J. & Uusi-Hautamaa L. 2019: Väärinkäytökset yrityksissä. Estä, havaitse, korjaa. Helsinki, Alma Talent Oy.

Sisäasiainministeriö 2013: Poliisiin kohdistuva sisäinen laillisuusvalvonta. Sisäasiainministeriön julkaisuja 19/2013. Helsinki, Sisäasiainministeriö. Luettavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79030/Poliisiin%20kohdistuva%20sis%c3%a4inen%20laillisuusvalvonta.pdf>. Luettu 3.2.2024.

Sydänmaanlakka, P. 2012: Älykäs organisaatio. Helsinki, Talentum Media Oy.

Syyttäjälaitos. VKS:2023:1 Ohje syyttäjän esitutkintayhteistyöstä. Dnro: SY/2713/2023. Luettavissa <https://syyttajalaitos.fi/vks-2023-1-ohje-syyttajan-esitutkintayhteistyosta>. Luettu 29.3.2024.

Syyttäjälaitos. Syyteoikeuden vanhentuminen. Luettavissa: <https://syyttajalaitos.fi/syyteoikeuden-vanhentuminen>. Luettu 23.12.2023.

Tammenlehto, L. 2020: Copyright and Trademark Crimes in the Nordic Countries: Analysis from the Perspective of the Principle of Legality. Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice 2020:1, 18-47. Luettavissa: <https://doi.org/10.15845/bjclcj.v8i1.3187>. Luettu 27.5.2024.

Tammenlehto, L. 2022: Copyright Compensation in the Finnish Sanctioning System – A Remedy for Ungained Benefit or an Unjustified Punishment? IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law 2022:6, 883–916. Luettavissa: <https://doi.org/10.1007/s40319-022-01206-6>. Luettu 23.5.2024.

Tammenlehto, L. 2023: Justified Criminalization of IPR Infringements. Focus on Copyright and Trademarks. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, oikeustieteiden laitos. Väitöskirja.

Tieteen termipankki: Oikeustiede. Päivitetty 26.8.2019. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:esitutkinta>.

Tieteen termipankki: Oikeustiede. Päivitetty 13.9.2019. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:asianosaisjulkisuus>.

Tilastokeskus 2023: Rangaistukset käräjäoikeuksittain ja rikoksittain (käräjäoikeudet ja hovioikeus ensimmäisenä oikeusasteena), 2018–2022. Tulostettavissa:

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_syytr/statfin_syytr_pxt_13r7.px/. Tulostettu 14.10.2023.

Tolvanen, M. 2016: Rikosoikeus ja rikollisuuden tutkimus. Teoksessa Miettinen, T. (toim.) 2016: Oikeustieteellinen opinnäyte. Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Helsinki, Edita Publishing Oy. Luettavissa: <https://www-edilex-fi-polamk.idm.oclc.org/kirjat/16170.pdf>. Luettu 14.4.2024.

Tolvanen, M. & Kukkonen, R. 2011: Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet. Helsinki, Talentum.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2018: Liikesalaisuusdirektiivin kansallista täytäntöönpanoa valmistelleen työryhmän mietintö. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2/2018. Helsinki, Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160478/TEM-jul_2_2018_liikesalaisuusdirektiivi.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 23.12.2023.

Valtioneuvoston oikeuskansleri 2024: Viranomaistoiminnan valvonta. Luettavissa: <https://oikeuskansleri.fi/viranomaistoiminnan-valvonta>. Luettu 19.3.2024.

Vapaavuori, T. 2005: Yrityssalaisuudet ja salassapitosopimukset. Helsinki, Talentum.

Vapaavuori, T. 2016: Yrityssalaisuudet, liikesalaisuudet ja salassapitosopimukset. 2., uudistettu painos. Helsinki, Alma Talent Oy. Luettavissa: <https://polamk.idm.oclc.org/login?url=https://verkko-kirjahylly.almatalent.fi/teos/16ju425691>. Luettu 23.12.2023.

Vapaavuori, T. 2019: Liikesalaisuudet ja salassapitosopimukset. 3., uudistettu painos. Helsinki, Alma Talent Oy.

Viljanen, P. 2023: Talousrikokset. Yrityssalaisuusrikokset. Teoksessa Frände, Hyttinen, Kallio, Korkka-Knuts, Matikkala, Tapani, Tolvanen, Viljanen, Wahlberg 2023: Keskeiset rikokset. 5., uudistettu painos. Helsinki, Edita Publishing Oy. Luettavissa: <https://polamk.idm.oclc.org/login?url=https://shop.edita.fi/digikirja/3788766>. Luettu 5.1.2024.

Väisänen, P-M. 2022: Valvonta on tärkeää, yksilön etiikka tärkeintä. Blogi. Luettavissa: <https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/valvonta-on-tarkeaa-yksilon-etiikka-tarkeinta>. Luettu 19.2.2024.

Yrittäjät 2024: Liikesalaisuudet. Luettavissa: <https://www.yrittajat.fi/tietopankki/sopimukset-ja-oikeudet/immateriaalioikeudet/liikesalaisuudet/>. Luettu 1.1.2024.